SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 38
22/2022
5. november 2022

Cena 0,80 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845 VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVO O SLOVENSKU

SSSS

SPOMIENKY CINTORÍNOV

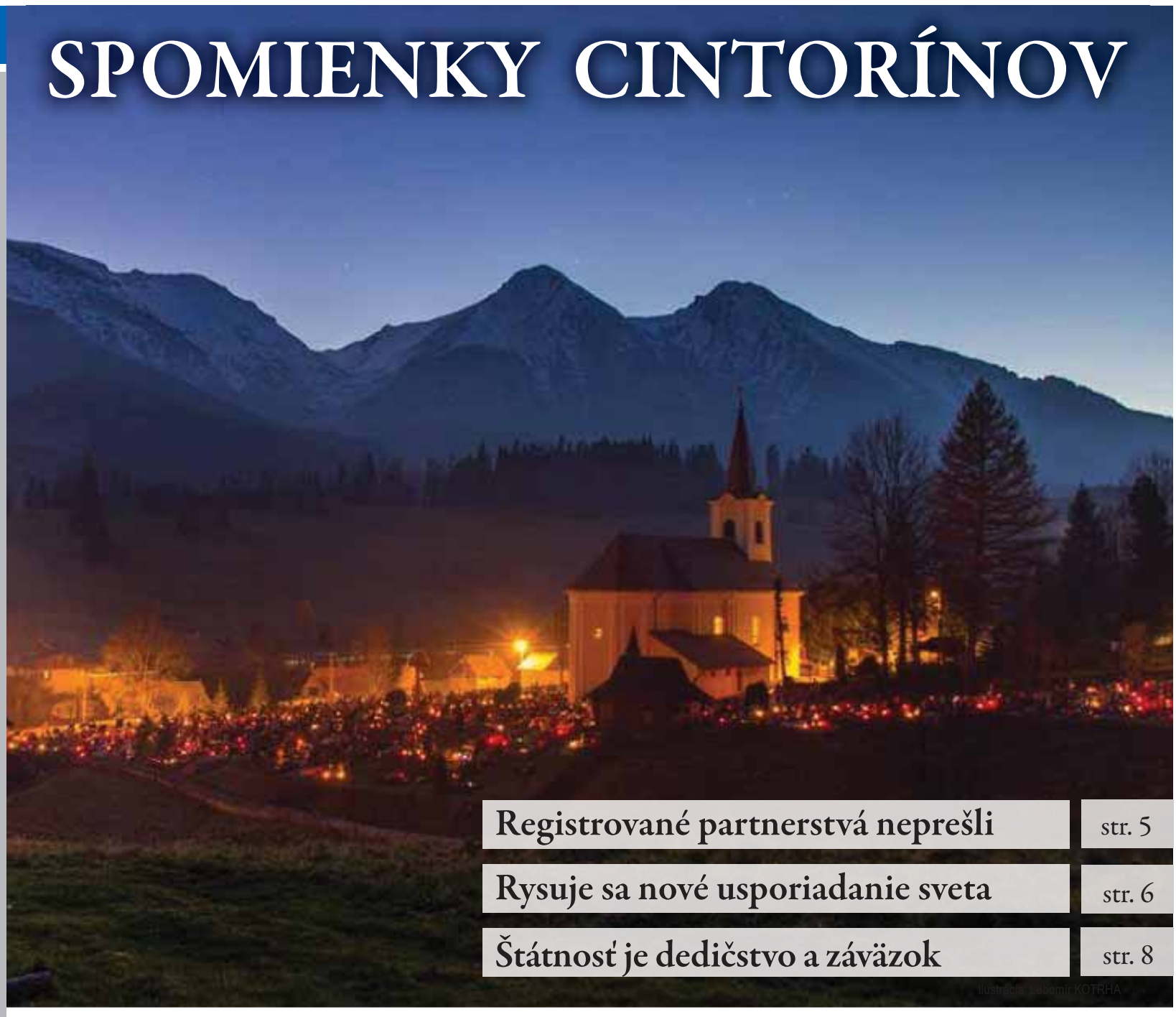

Registrované partnerstvá neprešli str. 5

Rysuje sa nové usporiadanie sveta str. 6

Štátnosť je dedičstvo a záväzok str. 8

Ilustrácia: Lubomír KOTRHA

TRI OTÁZKY PRE: Milana Jána PILIPA, predsedu Úradu pre Slovákov v zahraničí

Potreby krajanov si zaslúžia vyššiu pozornosť

● Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSŽZ) už bude môcť poskytovať dotácie aj na investičné projekty. Vyplýva to z novely zákona o Slovákoch žijúcich v zahraničí, ktorú schválili poslanci Národnej rady SR. Čo to v praxi prinesie do života krajanov?

Novela zákona spresnila doterajšiu dlhodobú prax ÚSŽZ v podobe výslovného splnomocnenia tohto úradu v zákone na poskytovanie dotácií na investičné projekty, ktorými sú dotácie na kúpu nehnuteľností určených na zriadenie kultúrnych centier, športových stredísk, školských zariadení alebo centier duchovného života Slovákov žijúcich v zahraničí, prípadne na ich rekonštrukciu. Zároveň sa stanovili základné podmienky a náležitosti žiadosti na poskytnutie takejto dotácie.

● Pripomeňme, že poslanci parlamentu schválili aj návrh, podľa ktorého zostane podmienkou na poskytnutie dotácie len požiadavka, aby sa dotovaná aktivita uskutočňovala aspoň päťdesiat rokov od poskytnutia dotácie. Podľa dikcie zákona ide teda o dlhodobé investičné zámery, máme niečo pre našich zahraničných Slovákov už pripravené v nejakej projektovej fáze?

Medzi najvýznamnejšie takto podporené aktivity patria centrá Slovákov v Mlynkoch (Maďarsku), Našiciach (Chorvátsko), Užhorode (Ukrajina) alebo Novej Belej (Poľsko). K ďalším patrí gymnázium v Báčskom Petrovci (Srbsko) a v Nadlaku (Rumunsko) či rodný dom svetoznámeho maliara insitného umenia Martina Jonáša v Kovačici (Srbsko), prerobený na múzeum. Vo fáze projektovej prípravy je niekoľko ďalších projektov v Rumunsku, Poľsku či Maďarsku.

● V ktorej oblasti (regióne) sú naši krajania na tom najhoršie, teda kde investície z pohľadu potrieb ÚSŽZ najviac potrebujú?

Najväčšie investície sú potrebné v regióne Dolnej zeme, teda v Srbsku, Rumunsku a Maďarsku, kde je početná komunita Slovákov, ale možnosti zabezpečenia financií na zachovanie ich slovenskej identity sú značne obmedzené. To, samozrejme, neznamená, že by Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí poskytoval dotácie len do týchto krajín, podporujeme vhodné projekty vo všetkých krajinách, kde žijú naši krajania.

Zhováral sa Ivan BROŽÍK

NEOGRAFIA
www.neografia.sk
R - 2022022

ISSN 0862-8823
22
9 770862 882007

V SNN 23/2022 SI PREČÍTATE

Najbližšie vydanie Slovenských národných novín 23 vyjde 19. novembra 2022
- Katarína VAVROVÁ miluje slovenské kroje, folklór, Baudelaira a magický realizmus
- Hádzanár Andrej LUKOŠÍK spomína na olympijský Mníchov a strieborný úspech

Veľká zmena v Nitrianskom kraji, inak skoro všetko po starom

Spojené voľby: Účasť malá, prekvapenia takmer nijaké

Štefan ZLATOŠ

Až po uzávierke tohto vydania Slovenských národných novín sa začali zverejňovať priebežné výsledky spojených komunálnych a župných volieb 2022. Obálky odovzdalo niečo nad 43 percent oprávnených voličov. Viac ako každý druhý dospelý občan o tieto voľby neprejavil záujem...

Začneme Varínom. Tam sa popri spojených voľbách konalo aj občianske referendum. Konkrétne referendum o premenovaní Ulice Dr. Jozefa Tisa. Do hlasovania sa zapojilo 47,13 percenta oprávnených voličov. Staronová županka Žilinského samosprávneho kraja Erika Jurinová (OľaNO) podľa jej vyjadrenia ostala veľmi nepríjemne prekvapená výsledkom referenda vo Varíne, „kde väčšine občanov neprekáža, že sa tam ulica volá po Jozefovi Tisovi. Výchova, vzdelanie, nič iné nám nepomôže," povedala vo vyjadrení pre Rádio Expres. Mimochodom, obyvatelia Sliača v inom referende počas volieb odmietli plány na výstavbu americkej vojenskej základne v ich meste.

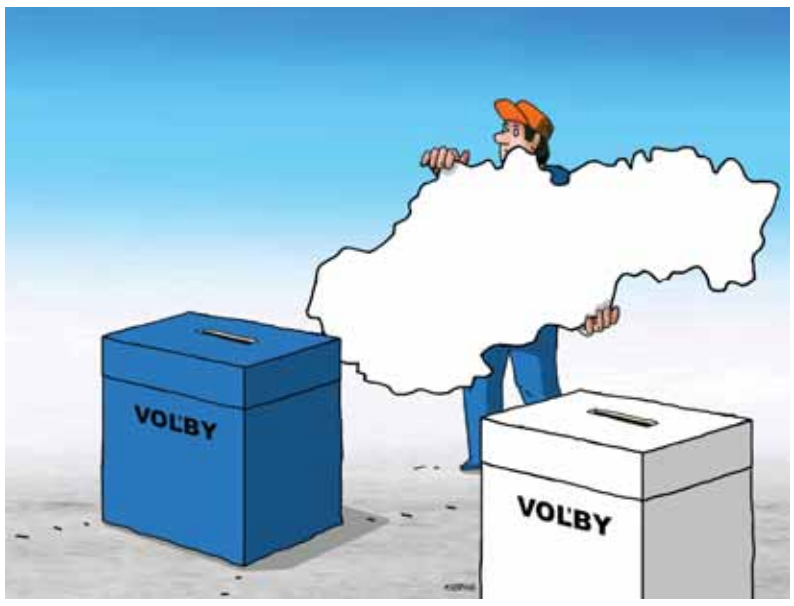

■ ŽUPNÉ VOĽBY

Voľby predsedov samosprávnych krajov priniesli iba málo zmien. Možno najpozoruhodnejšia z nich sa odohrala v Nitrianskom samosprávnom kraji. Po dvadsaťjeden rokoch vo funkcii predsedu kraja tam končí Milan Belica. Na jeho miesto nastupuje o generáciu mladší poľnohospodár Branislav Becík. Kandidoval za Hlas – sociálna demokracia, kde je členom predsedníctva strany. Podľa priebežných výsledkov ŠÚ SR ho volilo 58 765 obyvateľov kraja, čo predstavuje 27,49 percenta hlasov. „Všetkým vám ďakujem za každý jeden hlas, ktorý je hlasom energickej zmeny v našom kraji. Ako som vám pred voľbami hovoril, čaká ma kus tvrdej a poctivej práce. Mojou povinnosťou župana je zmeniť stagnujúci kraj na energický región, v ktorom sa končene začnú riešiť problémy, ktoré nás trápia," povedal po zverejnení už jasných priebežných výsledkov Branislav Becík.

■ STOJACE VODY

Ak nerátame Banskobystrický samosprávny kraj, kde uspel Ondrej Lunter s takmer polovičnou podporou voličov, potom v staronových farbách budú pokračovať tieto župy: Bratislavský kraj pod vedením Juraja Drobu (SaS), Trnavský kraj s Jozefom Viskupičom (OľaNO), Trenčiansky kraj s Jaroslavom Baškom (Smer, Hlas), Žilinský kraj, kde je ďalej pri kormidle Erika Jurinová (OľaNO), Prešovský kraj Milan Majerský (KDH, SME RODINA) a Košický kraj Rastislav Trnka (KDH, Aliancia-Szövetség). Takže s výnimkou Nitry stojace vody.

■ PRIMÁTORSKÉ KRESLÁ

Zaujímavé je, že polovicu veľkých miest povedú v pozícii primátorov nezávislí kandidáti. Najbližšie štyri roky tak bude v Trnave (Peter Bročka), v Trenčíne (Richard Rybníček), v Žiline (Peter Fabiáne) a v Banskej Bystrici (Ján Nosko). Bratislavu aj ďalšie volebné obdobie povedie Matúš Vallo (TEAM Bratislava), volilo ho vyše 60 percent Bratislavčanov. Svoju funkciu obhájil aj košický primátor Jaroslav Polaček (KDH, SaS) so ziskom vyše 36 percent hlasov. Zmena nastáva v Prešove, kde doterajšia primátorka Andrea Turčanová nekandidovala. Vystriedal ju František Oľha (SaS, PS), hlas mu odovzdalo 37,26 percenta Prešovčanov.

■ OSOBITÁ BRATISLAVA

Na spojených regionálnych voľbách 2022 sa v Bratislave zúčastnilo 36,88 percenta oprávnených voličov. Teda takmer o štvrtinu menej, ako je celoslovenský priemer. Tej štvrtine však dominovalo liberálne krídlo slovenskej politiky – Progresívne Slovensko a SaS. Z hlavného mesta sa tak už tradične potvrdila akási slovenská politická enkláva, v ktorej dynamika vývoja zastala, v ktorej sa voličské preferencie nemenia a v ktorej niet dlhodobo vyzývateľov priebežnej moci.

■ VPLYV CENTRÁL

Po zverejnení (predbežných) výsledkov spojených volieb 2022 sa ukazuje, že život na Slovensku, aj ten župný a komunálny, riadia stranícke centrály. Aj keď sa tak na polovicu vo voľbách primátorov presadili nezávislí kandidáti, iné farby budú mať krajské zastupiteľstvá. Budú viac stranícke. Najúspešnejšou stranou bola z tohto hľadiska Aliancia a medzi koalíciami sa najviac darilo spojenectvu strán Hlas – sociálna demokracia, Smer – sociálna demokracia, Aliancia. Samozrejme, s už spomenutou výnimkou v Bratislave.

■ PREMIÉROVA GRATULÁCIA

Premiér Eduard Heger (OĽaNO) gratuloval novozvoleným zástupcom v samosprávach. Konštatoval, že spolupráca so samosprávami je pre vládu kľúčová, ~~ak sa má spoločnými silami dosiahnuť lepšie Slovensko~~. Teší sa na spoločný dialóg. Informovala o tom hovorkyňa predsedu vlády SR Ľubica Janíková. „Ako zvyknem hovoriť, tak vláda a samosprávy sú ako pľúca, potrebujú dýchať spolu a spolupracovať. To stále platí a môžem vám sľúbiť, že v mojej vláde budete mať vždy oporu a otvorené dvere," uviedol E. Heger. ~~Verí, že si občania vo voľbách vybrali zástupcov, ktorí prinesú očakávané zmeny a budú sa úspešne podieľať na rozvoji regiónov~~. Premiér pripomenul, že komunálna politika sa občana dotýka bezprostredne. ~~Ovplyvňuje kvalitu jeho života prostredníctvom spravovania regionálnych ciest, základného a stredného školstva, sociálnych služieb či kultúry~~.

■ SPORNÝ DIALÓG

Vláda SR by mala nadviazať kvalitnejší dialóg s predstaviteľmi samospráv. Vyzval predseda opozičného Smeru – SD a poslanec Národnej rady SR Robert Fico po spojených komunálnych voľbách. Poukázal na zodpovednosť vedenia obcí, miest a krajov za život v samosprávach. „Želám si, aby súčasná vláda nadviazala podstatne kvalitnejší sociálny dialóg, pretože sa mi zdá, akoby ich ignorovala," uverejnil v reakcii na sociálnej sieti. Blahoželal úspešným kandidátom na primátorov, starostov, predsedov samosprávnych krajov a poslancov v zastupiteľstvách. „Niet im čo závidieť, lebo sú v priamom kontakte s ľuďmi a nesú podstatne väčšiu mieru zodpovednosti za kvalitu života v mestách a obciach a v samosprávnych krajoch, ako napríklad poslanci NR SR," dodal. ~~Robert Fico tiež poukázal na výsledky referenda v Sliači, kde väčšina voličov odmietla prítomnosť amerických vojakov na tamojšom letisku.~~

VŠIMLI SME SI

Pri príležitosti tridsiateho výročia vzniku samostatnej a demokratickej Slovenskej republiky usporiadalo 11. októbra 2022 Celouniverzitné pracovisko Katedry politológie Trenčianskej univerzity Alexandra Dubčeka v Trenčíne v spolupráci s Miestnym odborom Matice slovenskej v Trenčíne diskusiu s bývalým predsedom Slovenskej národnej strany a poslancom NR SR Jozefom Prokešom.

Snom každého národa je vlastný štát

Študenti s expolitikom Jozefom PROKEŠOM po jeho prednáške na spoločnej fotografii.

Svojím hlasom prispel k prijatiu Deklarácie SNR o zvrchovanosti SR (17. 7. 1992) a Ústavy SR (1. 9. 1992). Študenti politológie a verejnosť si mohli vypočuť jeho spomienky z obdobia formovania samostatnej slovenskej štátnosti. Hlavným moderátorom bol odborný asistent Katedry politológie a predseda Miestneho odboru MS Matej Mindár (autor článku p. a.). Počas diskusie si Jozef Prokeš zaspomínal, akým spôsobom Slovenská národná strana presadzovala na politickej úrovni vytvorenie samostatnej a demokratickej Slovenskej republiky. Vysvetlil, že snom každého jedného národa je mať vlastný samostatný národný štát. Podľa jeho názoru Slováci neboli výnimkou. Procesy, ktoré sa uskutočnili po nežnej revolúcii, považoval za logické, pretože ako sám povedal, Česko-Slovensko ako spoločný štát Slovákov a Čechov nikdy dobre nefungoval. V závere diskusie v dvoch rovinách zhodnotil takmer tridsaťročný príbeh samostatnej slovenskej štátnosti. Je presvedčený, že samostatná Slovenská republika ukázala počas tohto obdobia svoju životaschopnosť. Veľké negatívum však vníma v krokoch niektorých jej vlád, ktoré podľa jeho tvrdenia oslabili na medzinárodnom poli jej politickú, ekonomickú a vojenskú suverenitu.

Text a foto: (mm)

Po štyroch rokoch zasadala Rada Matice pre diaspóru

Zahraniční Slováci požadujú vyššiu podporu štátu

Rada pre zahraničných Slovákov si na svojom ostatnom rokovaní 27. októbra v Martine zvolila nové vedenie a úlohy na najbližší rok. Predsedom rady sa stal Michal Spevák ml. z Čiernej Hory, podpredsedami Vladimír Skalský z Českej republiky a Ľubomír Molitoris z Poľska. Prijala viacero záverov a poverila Maticu slovenskú, aby ich riešila buď vo svojej kompetencii, alebo v spolupráci so štátnymi orgánmi.

Rada prijala nasledovné závery: Poveruje Maticu, aby podporovala snahy krajanov, aby sa dôsledne dodržiavali zákony menšinových práv v tej-ktorej krajine, aby podporila otvorenie generálneho konzulátu v Báčskom Petrovci na sprostredkovanie hospodárskej činnosti, aby podporovala krajanské dianie osobnou účasťou matičných funkcionárov na podujatiach Slovákov žijúcich v zahraničí, aby podporovala vydavateľskú činnosť krajanov odbornými službami svojho vydavateľstva a tlačou kníh Slovákov v zahraničí, aby zabezpečovala príspevky do krajanských periodík a pokračovala v snahách o ďalšie vydanie publikácie Ako ďalej Slováci, aby tiež podporovala a propagovala činnosť krajanov cez matičné mediálne kanály, tlač a sociálne siete, aby zabezpečovala účasť slovenských súborov na kultúrnych podujatiach, festivaloch a športových súťažiach Slovákov v zahraničí a aby pokračovala v zabezpečovaní cien pre krajanské žiacke a študentské súťaže. V rámci diskusie viacerí zahraniční Slováci kritizovali nedostatočnú podporu štátu.

ČO INÍ NEPÍŠU

Správca Matice slovenskej Maroš SMOLEC pozdravil krajanov na Stálej konferencii zahraničných Slovákov.

Deň po konaní matičnej rady sa v Bratislave uskutočnila Stála konferencia zahraničných Slovákov. Zorganizoval ju Úrad Slovákov žijúcich v zahraničí a bola venovaná implementácii Koncepcie štátnej politiky Slovenskej republiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí na obdobie 2022 – 2026. V mene Matice slovenskej na nej vystúpil správca MS Maroš Smolec. Vo svojom príhovore o. i. povedal: „Aj keď je vždy čo zepšovať, myslím si, že naši Slováci v zahraničí cítia, že Slovenská republika a naša ustanovizeň na nich nezabúdajú. Matica sa prostredníctvom svojho pracoviska pod názvom Krajanské múzeum MS snaží byť nápomocná krajanom a spolupracovať s nimi na najrôznejších úrovniach. Produkovať vedecké výstupy, udržiavať krajanský archív, komunikovať, organizovať tábory či folklórne podujatia. Matica je istým komunikačným mostom medzi diaspórou a Slovenskom. Nemôže však na ich činnosť finančne prispievať, lebo rozpočet Krajanského múzea MS je zameraný predovšetkým na vedecký výskum a komunikáciu. Žijete v mnohých krajinách sveta. Vystupujete tam ako menšina. Matica slovenská vie, že v niektorých krajinách nie je váš život jednoduchý. Povedal by som dokonca zložitý. Matica vaše problémy monitoruje, eviduje a bude o nich informovať zodpovedné štátne orgány."

(mrs)

Slovensko na prvom mieste

Roman MICHELKO

KOMENTÁR

V čase, keď zlyhávajú politické strany, musí nastúpiť občianska iniciatíva. Práve o to sa snažil protest, ktorý sa uskutočnil 28. októbra v Košiciach. Na protest nakoniec prišlo päť až šesťtisíc ľudí a je škandalózne, že sa verejnoprávne i komerčné médiá snažili tento protest pred nami utajiť.

Žijeme v čase kumulácie viacerých kríz. Po pandemickom čase, ktorý sa neslávne preslávil dosiaľ nepredstaviteľným zásahom do ľudských práv, sme sa ocitli v energetickej kríze. V čase cválajúcej inflácie, trvalého a masívneho prepadu životnej úrovne a zároveň v čase, keď sa vládna koalícia venuje predovšetkým sama sebe. Aj preto nastal najvyšší čas, aby znepokojení občania povedali dosť. Veľmi podstatná je pritom skutočnosť, že na jednej zásadnej a spoločnej platforme sa dokázalo stretnúť množstvo ľudí, ktorí sú inak rozdielni. Volili rôzne, často aj protichodné politické strany, na mnohé veci majú opačné názory, ale vedomie fatálneho zlyhávania súčasnej garnitúry ich všetkých spojilo. Spojila ich obava o smerovanie nášho štátu, spojil pocit zodpovednosti a nutnosti niečo urobiť. Všetci vnímame, že naša štátnosť je v zásadnom ohrození, že trielime ako povestný Titanic na prekážku, ktorá nás môže zničiť. Aktuálni držitelia moci si to zjavne neuvedomujú alebo nechcú uvedomiť, preto nadišiel čas, aby prehovoril národ.

Nechceme, aby nám vládli ľudia, pre ktorých je moc len akýmsi osobným fetišom. Nechceme, aby nám vládli osoby či osobnosti hlboko ľudsky nevyzreté, neschopné uvedomiť si, akej výsady sa im dostalo, keď sme im na čas prenechali správu nad spravovaním našej spoločnosti. Dnes vieme, že zlyhávajú na celej čiare a, bohužiaľ, svoje zlyhania si ani neuvedomujú. V čase, keď hrozí kolaps celých odvetví priemyslu, keď nie je jasné, ako prežijeme zimu, keď nám odchádza tritisíc lekárov, a teda hrozí úplný kolaps zdravotnej starostlivosti, sa správajú, akoby nič nechápali. Na čo sa spoliehajú? Na to, že všetko nejako „vyhnije", že ich „veľký brat" im pomôže? Alebo že to za nich spraví niekto iný? Bohužiaľ, stále sú v zajatí svojich pomýlených doktrín. Na záujmy občanov neprihliadajú. Servilnosť voči globálnym mocnostiam je pre nich dôležitejšia než obrana záujmov vlastných občanov. V čase, keď je akcieschopnosť ich vlády takmer nulová a už samotné otvorenie schôdze parlamentu považujú za obrovský politický úspech, tieto pseudoelity úplne rezignovali na to, čo ľudí trápi, a naplno sa venujú svojím žabomyším vojnám. Dostali sme sa do stavu, keď sa v plnej nahote ukázalo, že neschopnosť, nekompetentnosť a nepríčetná arogancia súčasných držiteľov moci sa stávajú kardinálnym problémom dneška. Heslo, pod ktorým sme sa tu zišli – Slovensko na prvom mieste! – je im absolútne cudzie. Pre ich mentálny svet je niečo také vzdialené ako tá najvzdialenejšia galaxia. Práve preto je najvyšší čas, aby z tribún počuli, čo si o nich myslia občania, len vďaka ktorým sú tam, kde sú.

V čase, keď politické strany zlyhávajú, v čase, keď je už jasné, že parlament sa sám nerozpustí, napriek tomu, že vládna moc má doslova mikroskopickú legitimitu a napriek skutočnosti, že nám vládnu ľudia, ktorí v rebríčkoch nedôveryhodnosti prekonávajú historické rekordy, aktuálni držitelia moci nedisponujú ani máčnym makom sebareflexie. Iste, budeme mať šancu vysloviť sa v referende, otázne je však, kedy bude vypísané. Vieme veľmi dobre, že podmienky na to, aby bolo úspešné, sú veľmi tvrdé a nezohľadňujúce politickú realitu, aj preto je táto možnosť, ako poslať súčasnú vládu preč, krajne komplikovaná zložitá a neistá. Preto prichádza čas, aby im to veľmi jasne a veľmi hlasne pripomenula ulica, davy občanov, ktorí im túto moc prepožičali.

Dnes z tohto pódia musí jasne zaznieť, že na svojich miestach už dávno nemajú čo robiť. Svoju legitimitu už dávno stratili. Ak odídu teraz, uvedomujúc si hĺbku svojho zlyhania, možno ešte niekedy v budúcnosti dostanú šancu na reparát. Ak sa však budú zubami-nechtami držať moci napriek rekordnej nedôvere tých, čo im ju na čas prepožičali, skončia nielen s hanbou, ale aj definitívne. Posolstvo tohto zhromaždenia bolo jednoznačné: Slovensko pre súčasnú vládu nikdy nebolo na prvom mieste. Súčasné politické špičky zlyhali. Čím skôr odídu, skôr dajú šancu tým, ktorí nezlyhajú, tým zároveň je to lepšie aj pre nich. Šancu odísť by teda nemali prepásť. Čím dlhšie budú váhať, je celkom možné, že o túto výsadu prídu. A to definitívne.

Bruselská hitparáda nápadov

Ivan KRAJČOVIČ

POZNÁMKA

Europoslanci na čele so svojimi predstaviteľmi nám takmer denne dokazujú, že ich kreativita vo vymýšľaní priam šialených nariadení je nekonečná. Našťastie nie všetky sa aj uskutočnili, lebo nad viacerými naozaj zostáva rozum stáť.

Pamätáme si na nápad zakázať štandardné žiarovky. Výsledkom sú úsporné žiarovky s nebezpečnou ortuťou. Česi ich predávali ako vykurovacie telesá, a tak nariadenie obišli. Bruselský zastupiteľský výkvet obmedzil maximálny objem nádržky v toalete na šesť litrov. Elaborát pod názvom Vytváranie dôkazovej bázy, týkajúci sa toaliet a pisoárov, stál európskych poplatníkov deväťdesiattisíc eur. Spotreba vody sa neobmedzila. Treba splachovať viackrát. Brusel po protestoch stiahol nariadenie, aby sa olivový olej v reštauráciách nepodával v otvorených nádobkách, ale len v originálnych fľašiach. Zakázali predaj vysávačov s príkonom vyše 900 W s odôvodnením, že tak sa zníži spotreba elektrickej energie. Keďže však musíme vysávať dlhšie, neušetríme nič...

Úradníci milujú čísla, najmä číslo 40. Toľko percent by malo vo firme byť zastúpenie žien v riadiacich funkciách. Šancu teda majú aj tie menej schopné a povedie to iba k závisti. Rovnaké percento ľudí by malo mať vysokú školu. S tým, že to smeruje iba k znižovaniu nárokov na študentov, má Slovensko skúsenosti aj bez tohto hlúpeho nápadu. Vrcholom, tentoraz necitlivosti v dnešnej dvojcifernej inflácii, je uvažovanie o zrušení znížených sadzieb pri dani z pridanej hodnoty s cieľom znížiť deformáciu konkurenčného prostredia. Na Slovensku má desaťpercentnú DPH široká škála výrobkov – mäso, ryby, mlieko, maslo, prírodný med, chlieb, zemiaky, zelenina, lieky, knihy, noviny. Znížená DPH je však aj na palice pre nevidiacich, zdviháče pre občanov s ťažkým zdravotným postihnutím, vozíky pre telesne postihnuté osoby, okuliarové a kontaktné šošovky, ortopedické zariadenia, načúvacie zariadenia, pančuchy na kŕčové žily a ďalšie. Tomu sa hovorí starostlivosť o občanov Únie.

Pomerne často je námetom nariadení z Bruselu auto. Už od tohto roka by mali mať nové autá povinné čierne skrinky ako v lietadlách, prednprípravu na alkotester, systém na sledovanie únavy vodiča a ďalšie prvky. Do roka 2025 chcú rozbehnúť elektromobilitu. Výsledkom je, že napríklad Bank Australia už teraz nedáva úvery klientom, ktorí si chcú kúpiť autá so spaľovacími motormi, poskytuje ich len na elektromobily.

Brusel mieni do roka 2030 zaviesť jednotnú maximálnu povolenú rýchlosť pre celú Úniu s tým, že diaľnicou pôjdeme len stovkou a v mestách tridsiatkou. V júni tohto roka presadili europoslanci zákaz výroby áut so spaľovacím motorom od roka 2035. Za hlasovali aj slovenskí europoslanci Vladimír Bilčík, Michal Wiezik, Lucia Ďuriš Nicholsonová, Monika Flašíková-Beňová, Robert Hajšel, Martin Hojsík a Michal Šimečka. Možno však vtedy už na Slovensku nebudú aspoň staršie autá. Na základe smernice Európskeho parlamentu o podpore využívania energie z obnoviteľných zdrojov vláda Eduarda Hegera rozhodla do roka 2030 zvýšiť podiel biozložky v benzíne z dnešných 8,2 na 11,4 percenta, aj keď je preukázané, že biozložka leptá gumové hadice a tesnenia, poškodzuje čerpadlá, výfukové ventily, zanáša vstrekovacie trysky a benzín skôr degraduje.

A najlepšie z Bruselu na koniec – v Nariadení o všeobecnej bezpečnosti (General Safety Regulation) sa píše, že vďaka tomu dosiahneme do roka 2050 na cestách nulovú úmrtnosť. No, keď to poslanci schválili, tak to tak musí byť...

SPOZA OPONY

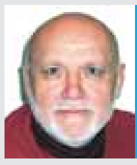

Prečo sa Matica s výročiami presadila

Dušan D. KERNÝ

Túto jeseň využilo vedenie Matice slovenskej, aby presadilo vo verejnej mienke významné výročia, ktoré by inak zrejme zapadli. Nikto by si nepripomínal ich zmysel nielen pre naše dejiny, ale najmä pre terajšok. Odštartoval to Vladimír Mináč syn pri augustovej storočnici svojho otca, dlhoročného predsedu Matice slovenskej, pri jeho hrobe. Symbolicky to zavŕšila jeho dcéra Vladimíra Mináčová Dutková na októbrovej vedeckej konferencii k Mináčovej storočnici a stodvadsiatemu výročiu Vladimíra Clementisa.

Medzi týmito dátumami sa konala matičná spomienka na Mináča na podujatí v Rimavskej Sobote, a to tak vedeckým seminárom, ako aj odhalením busty – toto významné a vydarené podujatie o. i zachytil Peter Valo, stojí za to prečítať si ho na stránkach predchádzajúceho vydania SNN.

Medzitým sa konala na matičnej pôde aj slávnosť storočnice ďalšieho matičiara – Romana Kaliského. Podnetom bolo nielen jeho septembrové výročie, ale najmä rozsiahle šesťstostranové dielo Jozefa Leikerta a Márie Mackovej Roman Kaliský – cesta búrlivým storočím. Tri podujatia zamerané na vedecký rozbor osobností ako Clementis, Mináč a Kaliský umožňujú každému pochopiť smerovanie novej generácie vo vedení Matice a matičných médií. Je to trend a vytrvalé matičné úsilie zabrániť zabúdaniu na to, ako sa v skutočnosti odohrávali významné zlomové udalosti našich najnovších dejín. Toto vytrvalé matičné úsilie, v ktorom sú spomínané udalosti vrcholom tejto jesene, tak ukazuje, že netreba zabúdať, lebo zabúdanie sa vlastne mení na istú formu lži. Preto význam týchto podujatí presahuje matičnú pôdu, je súčasťou širšieho vytrvalého a nekončiaceho zápasu mnohých matičiarov o poznanie slovenských dejín. Nebyť súčasného vedenia Matice (napokon s vecnými príhovormi na oboch vedeckých konferenciách vystúpili tak predseda, ako aj správca Matice) by sa v takom rozsahu a dôraze na fakty v dejinných súvislostiach, ako to zhodnotil Vladimír Mináč syn, zrejme nekonali.

Je príznačné, že jeden z vedcov a zároveň vysokoškolský pedagóg zápalisto vystúpil s tézou, že skutočnými duchovnými otcami procesu, v ktorom sa sformulovali základy vzniku samostatnej Slovenskej republiky a najmä spôsob mierového rozchodu a ústavného zániku čs. federácie, teda ojedinelého, dodnes v medzinárodných súvislostiach výnimočného príkladu vyspelej politickej kultúry, boli Kaliský a Mináč. Všetci, ktorí tie časy aktívne prežili, vedia, že to nie je príležitostné vzplanutie, ale pripomenutie historických udalostí, keď práve na matičných podujatiach s masovou účasťou zaznela požiadavka pokojne sa rozísť. Dnes však najmä vidíme, že bolo treba mimoriadne veľa drobnej politickej praktickej práce a zamerania predovšetkým na riešenie sociálnych problémov, množstva každodennej práce, obchádzania slovenských dedín a mestečiek, aby sa dosiahli tie kľúčové ciele – dôvera a podpora ľudí v rozhodujúcich voľbách. Bez toho by všetko úsilie o slovenskú samostatnosť zostalo, ako neraz predtým v dejinách, len vecou básnikov a spisovateľov, a nie politickou realitou. Pripomenutím osobností dnes vzniká nová kvalita, lebo echo času je elektrizujúcou ozvenou. Ukazuje nevyhnutnosť nazývať veci pravým menami, nedať sa umlčať.

A tu sme pri koreni veci – význam týchto výročí sa nedá obísť, treba ho vyjadriť aj nedvojzmyselnou politickou rečou. Preto súčasná Matica dnes nachádza spoločnú reč s organizáciami antifašistov ako súčasť antifašistického piliera slovenskej štátnosti. Ale je aj súčasťou podujatí, kde je priestor pre britkých ľavicových kritikov súčasných sociálnych pomerov. Pripomenula si tiež 200-ročnice viacerých štúrovcov, výročie A. Bernoláka či Slovenského učeného tovarišstva.

V čase, keď aj Mináč a Kaliský sformovali požiadavky slovenskej samostatnosti sa zároveň, nie bez medzinárodnej podpory, formovala téza: keď sa nepodarí zabrániť vzniku samostatného slovenského štátu, treba urobiť všetko na jeho ovládnutie. Výročia matičiarov a matičné podujatia túto jeseň dokumentovali, že úsilie národne a sociálne orientovaných vrstiev stále naráža na bezohľadný boj o moc, na snahu ovládať štát.

SEBAOBRANA

Do sviatkov Vianoc zostáva už iba veľmi krátky čas. Práve toto obdobie je časom žatvy pre bezcitných podvodníkov, ktorí doslova žijú z dobroty mnohých z vás. Autor tohto stĺpčeka žije v obci, ktorá má svoju internetovú stránku na známej sociálnej sieti. To je v poriadku, bodaj by takých samospráv bolo čo najviac. Rýchla informácia, povedzme o zmene termínu vývozu odpadu alebo dovolenke obvodného lekára, je naozaj neoceniteľná.

Zneužívanie ľudskosti

Bežné a pochopiteľné sú spotrebiteľské občianske ponuky a dopyty občanov konkrétnej obce, informácie o službách podnikateľov či občianske diskusie. Lenže, ak sa v obci, ktorá má asi dvetisíc obyvateľov, zjaví na jej konte na sociálnej sieti za deň aj päť doslova srdcervúcich žiadostí o pomoc pre nevyliečiteľne choré dieťa s priloženým obrázkom malého človiečika na infúziách a na nemocničnej posteli, niečo tu nesedí. Vždy ide, samozrejme, o finančnú pomoc. S priloženým číslom účtu. Áno, naše zdravotníctvo môžeme na prvý pohľad považovať za rezort v zúfalom stave, a často to tak aj je, neplatí to však o drvivej väčšine ľudí, ktorí v ňom pracujú. Je takmer nepredstaviteľné, že by práve títo podmieňovali pomoc chorému človeku – podľa statusov na sociálnej sieti – vždy dieťaťu, lebo to účinnejšie pôsobí na city – nejakou finančnou zbierkou. Nemá to logiku v systéme, v ktorom existuje zdravotné poistenie. Samozrejme, existujú aj extrémne výnimky, ale ide o jednotlivé prípady, ktorých je tak desať za rok a pre celé územie Slovenska. Vtedy má občianska zbierka opodstatnenie...

Takže, ako spoznať sprostý podvod a zneužívanie citov a ľudskosti v tejto oblasti? V prvom rade je to anonymita žiadateľa. Nevystupuje pod svojím menom, ale pod čímsi s kvetinkami, obrázkom psíka alebo pod fotografiou postavy človeka z databáz fotografií, ktoré sú na internete zdarma. Ako druhý krok, ktorým sa presvedčíte o tom, že ide o podvod, skúste zadať do vyhľadávača sociálnej siete „meno“, pod ktorým žiadateľ o finančný príspevok vystupuje, a spravidla vám vyhľadávač poskytne hneď niekoľko desiatok jeho mutácií, teda kont, cez ktoré vás dotyčný človek – na sto percent vždy žena, lebo muž tak nepôsobí na city (obraz zúfalej matky pôsobí lepšie), drzo okráda. Nuž a do tretice, nikde v žiadosti o finančný príspevok nenájdete nejaký overiteľný identifikačný údaj.

Samozrejme, aj v redakcii SNN veríme a dúfame, že sa nájdu dobrí ľudia, ochotní pomôcť a prispieť vždy, keď to niekto potrebuje. A najmä v predvianočnom období. Chce to však aj trochu obozretnosti, aby pomoc naozaj pomohla, aby sa dostala tam, kde je potrebná a účinná. V prípade pomoci pre človeka spravidla túto pýta v jeho mene nejaké občianske združenie, ktorého existencia je overiteľná. Časté sú žiadosti o pomoc zo strany zvieracích útulkov, ale tie tiež majú konkrétnu identifikáciu a nehrozí, že by išlo o podvod. Ak ide o žiadosť jednotlivca, potom by ste mali reagovať iba na takú, kde už v texte sa predstavuje konkrétnym menom a nejakým fungujúcim nefalšovaným overiteľným kontaktom. Pomáhajme, ale nie podvodníkom!

Ján ČERNÝ

O problémoch so sebavedomím s psychologičkou Luciou ROŠTEKOVOU

Diagnóza: Nízke sebavedomie

Zhovárala sa Mária ŠKULTÉTYOVÁ – Foto: archív

Som tučná, škaredá... Prekvapuje ma, keď niečo také počujem od pekných mladých dievčat. Pri nich mám pocit, že si chcú iba potvrdiť, že nie sú tučné ani škaredé. Ak vás však naozaj trápia podobné starosti, potom patríte k ľuďom, čo majú nízke sebavedomie. Nepoznáte svoju skutočnú hodnotu, neveríte si a sami sa podceňujete. Keď sa pozrieme po svojom okolí, nájdeme dosť ľudí s opačným problémom. Sebavedomie by mohli rozdávať, a ešte by im aj ostalo. Nazdávam sa, že oba tieto extrémy sú nezdravé. Ako je to teda s naším sebavedomím? Kde sú príčiny nízkeho sebavedomia? Čo s tým robiť? Na tieto otázky odpovie psychologička Lucia ROŠTEKOVÁ z Gymnázia Janka Jesenského v Bánovciach nad Bebravou.

Psychologička Lucia ROŠTEKOVÁ

● Začnime – ako sa vraví – od Adama, teda základnou otázkou: Čo je sebavedomie?

Dôverovať v seba, vo vlastné schopnosti, byť si vedomý vlastnej hodnoty ako človeka, mať k sebe samému dobrý vzťah, mať sa rád aj so svojimi chybami a dokázať zdravo prijímať hodnotenia na svoju osobu zvonka – od iných ľudí. Zdravo sebavedomý človek si je vedomý tak

INTERVIEW

svojich chýb a nedokonalostí, ako aj predností a silných stránok, je si vedomý toho, že každý človek má hodnotu, bez ohľadu na to, aký je jeho vonkajší výzor, a tak k ostatným aj pristupuje a tiež požaduje, aby iní pristupovali k nemu ako k hodnotnému človeku. To znamená, že sa nenechá napríklad ponižovať. Veď nikto nie je síce dokonalý, ale každý je hodnotný.

Nízke sebavedomie patrí najmä k obdobiu puberty. Nie každý mladý človek má problém s nízkym sebavedomím, ale dá sa povedať, že každý v tomto období rieši vlastnú hodnotu.

● Myslím si, že mnohí mladí ľudia si neveria. Stretávate sa s týmto problémom?

Nízke sebavedomie patrí najmä k obdobiu puberty. Nie každý mladý človek má problém s nízkym sebavedomím, ale dá sa povedať, že každý v tomto období rieši vlastnú hodnotu. Tlak masmédií na vonkajšiu krásu je dnes veľmi silný a v citlivom období puberty sa mu ťažko odoláva. Valcuje dievčatá aj chlapcov, mládež má privysoké nároky na svoju vizáž. Mladí sa medzi sebou prísne hodnotia, typické sú poznámky: „to, čo má na sebe“, a podobne.

● Kde sú korene, príčina nízkeho sebavedomia? A vôbec, asi to nie je len problém mladých?

Nízke sebavedomie sa týka ľudí všetkých vekových kategórií. U malých detí hovoríme v súvislosti s podobným správaním o hanbení sa – niektoré deti sú hanblivejšie, iné menej. Správnym prístupom rodičov sa z hanblivého dieťaťa vôbec nemusí stať dieťa s nízkym sebavedomím, a naopak, ak dieťa v útlom veku veľmi hanblivé nebolo, to ešte neznamená, že nebude mať neskôr problém s nízkym sebavedomím. Hanblivosť je skôr o povahe, osobnosti než o sebavedomí. Korene nízkeho sebavedomia sú v útlom detstve a do veľkej miery závisia od výchovného prístupu rodičov.

U dospelých ľudí často závisí sebavedomie od úspechu v práci, ale aj v partnerskom či rodinnom živote a u dôchodcov prichádza problém s nízkym sebavedomím často po odchode z práce na dôchodok. Zrazu strácajú svoju hodnotu tým, že majú pocit, že odchodom z práce už nemajú čím byť užitoční pre túto spoločnosť, navyše ich často trápia väčšie či menšie zdravotné problémy, obávajú sa, že časom môžu byť skôr na príťaž než na úžitok. Musia nabrať „druhý dych“, aby si ešte život na dôchodku mohli užiť.

● Je nízke sebavedomie psychická porucha? Treba s tým niečo robiť

Samo osebe nie je psychickou poruchou, ale môže byť jedným z príznakov. Napríklad pri depresiách. Na sebavedomí sa dá pracovať, v súčasnosti existuje mnoho príručiek, publikácií, návodov a článkov na internete. Keď má človek motiváciu a odhodlanie, tak si v tomto dokáže pomôcť aj sám. Niekedy však má nízke sebavedomie „hlbší korienok“, a keď človeka obmedzuje v bežných denných situáciách, treba vyhľadať odbornú pomoc – psychoterapeuta, psychológa.

● Prejdime k druhému extrému – nezdravému sebavedomiu. Teda k prípadu, keď si človek o sebe myslí viac, než je potrebné. Škodí to alebo môže byť?

Spojenie „nezdravé sebavedomie“ samo osebe hovorí, že to nie je v poriadku. Nezdravé sebavedomie nevníma ako problematické samotný nositeľ, ale skôr ľudia z jeho okolia. Môžu mať pocit, že je drzý, bezohľadný, namyslený či neempatický. On sám si svoje privysoké sebavedomie buď neuvedomuje, alebo ním – či už vedome, alebo nevedomky – maskuje nejaký svoj nedostatok, pocit menejcennosti. Často vo svojom vnútri skrýva hlbšiu ranu, ktorá sa stále ozýva. Ak by niekomu, komu dôveruje, dovolil ranu ošetriť, pravdepodobne aj jeho správanie by sa upravilo. Inokedy môže privysokým sebavedomím disponovať človek, ktorému sa začalo dariť – ako sa hovorí, stúpne mu sláva do hlavy. Zdravo sebavedomí ľudia sú odolní voči názorom iných na svoju osobu, vedia ich správne vyhodnocovať, no nie sú bezohľadní či namyslení.

● Čo poradíte mladým ľuďom? Ako majú sami pestovať svoje sebavedomie, aby si verili?

Je dobré poznať príčinu svojho nízkeho sebavedomia či sebadôvery. Čiže začať sebapoznaním, zamyslením sa nad sebou, svojimi „kvalitami“, schopnosťami. Je dobré spýtať sa svojich najbližších, čo sa im na mne páči, a možno zistíme, ako málo nám stačí na to, aby sme sa cítili lepšie. Poznám mnoho žien, ktoré nemajú postavy ako modelky, a ani sa o to neusilujú, no prekypujú dobrou náladou a srdečnosťou. Objavili totiž v sebe iné kvality a hodnotu, o ktorú sa v živote opierajú. Obklopujú sa ľuďmi, ktorí neprikladajú dôraz na vonkajšie kvality, ale na tie vnútorné, ktoré sú hodnotnejšie a trvácnejšie.

O ČOM JE REČ

Hyenizmus v Uhrách

Peter ŠTRELINGER

Tento titul som si požičal od Svetozára Hurbana Vajanského! Článok – protest – publikoval v Národných novinách, keď maďarskí žandári zakázali zúčastniť sa synovi J. M. Hurbana a skupine ľudí na pohrebe barda slovenskej literatúry, vodcu povstania v roku 1848 na cintoríne v Hlbokom. Áno, boli to silné slová, bolo v nich cítiť zlosť na policajnú zlovôľu maďarského štátu (pravdaže, ešte za bývalého Rakúsko-Uhorska), ktorý nedovolil vzdať poslednú úctu mŕtvemu velikánovi Hurbanovi! Takto by sa zachoval každý milujúci syn. A klobúk dolu aj pred skupinou Hlbočanov, ktorí sa nebáli prísť vtedy na hlbocký cintorín pokloniť sa Hurbanovi, ktorý tu bol roky farárom. Pravdaže, maďarský štát tento odpor Vajanského nenechal bez represií, postihol noviny, ktoré to publikovali, a autora článku „Hyenizmus v Uhrách“. Odsúdil ho na jeden rok v štátnom väzení v Segedíne. Proces sa konal v Prešporku! Toto som musel napísať na úvod...

No ja chcem protestovať proti tomu, čo sa deje dnes. Chcem sa vysmiať moci a štátu, ktorý zasahuje do slobody občanov teraz v 21. storočí, po tridsiatich rokoch prázdneho tárania o demokracii, o slobode slova, o slobode médií. Pritom na každom kroku cíti človek, čo chce dýchať slobodne, zásah do jeho života. Chcem byť tolerantný: nemám nič proti ľuďom, čo majú iný názor ako ja! A držím sa známeho Voltairovho výroku: „Nesúhlasím s tebou, ale položím aj život za to, aby si svoj názor mohol povedať!“ Nedávno mi ktosi vyčítal, že som sa pridal, že som sa prihlásil na facebooku k skupine Roberta Fica, teda k strane Smer... Podotýkam, áno, prihlásil som sa tam, ale nikdy som nebol členom strany Smer. Prihlásil som sa tam, aby som mohol diskutovať, aby som mohol aj polemizovať napríklad s názormi lídra Roberta Fica. Aby som napríklad mohol vysloviť názor, čo sa mi na politike Smeru páči alebo nepáči. A ako ináč by sa to dalo, keby som sa neprihlásil do tejto skupiny? Veď to nie je nič iné len právo voľby! Takto isto som ochotný diskutovať aj s Igorom Matovičom! A tiež si nemyslím, že všetko, čo urobil Matovič, je zlé, je sprosté a neprijateľné! Opäť, vzácni čitatelia Slovenských národných novín: bol som prvým redaktorom SNN v roku 1990 po ich obnovení... O takýto postoj som sa snažil ja, ale aj moji kolegovia vo filiálnej bratislavskej redakcii, náš šéf, zástupca šéfredaktora, Roman Kaliský, ale aj môj kolega Drahoslav Machala. A nebolo to vždy jednoduché: v istom čase som sa napríklad s Machalom mesiace nerozprával za porušenie určitých morálnych princípov. Napokon, nemusím to vysvetľovať, pochopili to iste všetci, čo čítali moju trojdielnu reportáž Kauza akademik Novák. O Romanovi Kaliskom už nehovorím, to bol novinár par excellence. Spomínam si, ako sme sa spolu s ním vybrali do Martina, kde predseda Národnej rady SR František Mikloško urobil raziu, aby skritizoval a zakázal výstavu, ktorá tam vtedy bola, pričom si trúfol postihovať aj samotného predsedu Jozefa Markuša! Roman Kaliský potom napísal reportáž, kde rázne (ako Vajanský) protestoval proti takémuto zasahovaniu moci do slobody inštitúcie, akou bola a je Matica slovenská.

Matica si za tých tridsať rokov dosť vytrpela od štátnej moci, a nebolo to len v období, keď bola takpovediac v opozícii proti vtedajšej vládnucej garnitúre. Veď napríklad za Ivana Hudeca a Milana Kňažka bola Matici slovenskej odobratá Slovenská národná knižnica, časť archívu s najvzácnejšími dokumentmi a rukopismi, ale aj Literárne múzeum, ktoré sídlilo a sídli v prvej budove Matice slovenskej. Teda historická budova, vybudovaná zo zbierok slovenského národa! Áno, tak protestujem. Žalujem štát a privátne sociálne siete, že vnikajú do nášho súkromia (aj do môjho notebooku) a mažú videá a linky, ktoré dostávam, označiac ich za „NEDÔVERYHODNÝ OBSAH“. Toto je absurdné, aby takýmto spôsobom vstupoval nejaký útvar (komisia, oddelenie ministerstva vnútra, jednotlivec) do môjho slobodného vedomia! To ponechajte na mojom úsudku, čo mám a čo nemám čítať! Toto je najhrubšie porušovanie Charty ľudských práv a slobôd jednotlivca aj kolektívu.

Sýria má v pomere na počet obyvateľov najviac utečencov na svete

Deravá hranica povzbudzuje migrantov

Ivan KRAJČOVIČ – Ilustrácia: Ľubomír KOTRHA

V roku 2011 sa v Sýrii začali občianske nepokoje, ktoré prerástli až do občianskej vojny proti vláde prezidenta Baššára al-Asada. Generácie Sýrčanov však nepoznajú mier minimálne od roka 1976, keď sa sýrske vojská zapojili do libanonskej občianskej vojny. V roku 1982 obsadili sever tejto krajiny a v roku 1987 aj hlavné mesto Bejrút. V roku 1991 sa Sýria stala členom protiirackej koalície za oslobodenie Kuvajtu.

Do vojen sa nepriamo zapájalo aj Československo. Vtedajšiemu ľavicovému režimu otca terajšieho prezidenta Háfiza al-Asada sme dodávali stovky tankov T-55, lietadiel L-29 a ďalšiu vojenskú techniku. Obe krajiny boli spriatelené. Háfiz navštívil Prahu v roku 1975 a 1985. Gustáva Husáka pozvali do Damašku v roku 1979. Po priateľstve v súčasnosti neostalo nič, iba nesplatené dlhy. Zato tu máme sýrskych utečencov.

■ UTEČENECKÉ VLNY

Prvá veľká vlna sýrskych utečencov sa prehnala Slovenskom v rokoch 2013 a 2015. Vtedy pre vojenský konflikt utieklo a našlo útočisko v iných častiach svojej krajiny 7,6 milióna ľudí a ďalšie štyri milióny odišlo pred vojnou do sveta. Časť skončila aj v strednej Európe. Prečo nie v arabských krajinách? Vízová politika je na Strednom východe prísna a v niektorých štátoch, povedzme v Kuvajte, je takmer nemožné získať občianstvo. Saudská Arábia vtedy iba v jednom regióne Medina zatkla počas troch týždňov vyše 52-tisíc imigrantov, uväznila ich a deportovala späť do Sýrie. Zato európske krajiny, najmä Nemecko, s výnimkou Slovenska, majú imigračnú politiku mäkkú. Preto sa Slovensko stalo pre sýrskych utečencov len prechodnou krajinou. Ako nedobrý žart znie fakt, že v roku 2013 požiadalo u nás o azyl len päť Sýrčanov, udelený bol iba jeden. V roku 2015 sme prijali 25 rodín s deťmi, ale podmienkou bolo, aby to boli kresťanské, a nie islamské rodiny. Začiatkom tohto roka sa opäť rozhoreli boje medzi džihádistami z organizácie Islamský štát a príslušníkmi Sýrskych demokratických síl vedených Kurdmi. Na Sýriu zaútočilo Turecko a Izrael. Exodus sa dal čakať.

■ PRIEVAN NA ČIARE

V júli zastavili policajti v okrese Lučenec vozidlo, ktoré prevážalo 39 občanov Sýrie. Vodičom a prevádzačom bol Ukrajinec. V Komárne bol prevádzačom štyroch Sýrčanov Gruzínec. V auguste v Trnave Moldavčan prevážal štrnástich utečencov. V Jesenskom Srb prevážal 36 migrantov, okrem Sýrie aj zo Somálska a z Turecka. V septembri Ukrajinec prevážal cez Pezinskú Babu 22 migrantov zo Sýrie a z Turecka. V blízkosti hraničného priechodu Čunovo – Rajka havarovalo auto s 22 Sýrčanmi. Všetci mali namierené do Česka a potom do Nemecka. Situácia sa stala takou neúnosnou, že Česko po vzore Rakúska obnovilo od 29. septembra 2022 kontroly na česko – slovenskej hranici. Medzinárodné poníženie pre našu krajinu sa dalo čakať, pretože iba od začiatku tohto roka zadržala česká polícia na území Česka vyše 11-tisíc nelegálnych migrantov, čo je výrazne viac než v roku 2015. Začala preto tým, čo malo urobiť Slovensko – vykonávať kontroly po celej dĺžke štátnej hranice so Slovenskom, teda na sedemnástich cestných priechodoch, siedmich železničných a troch riečnych. Slovenský rezort vnútra sa zmohol iba na konštatovanie, že uvedené rozhodnutie rešpektuje.

Slovenská polícia začala až po tomto pohrození tiež s kontrolami na hraniciach. Výsledkom sú kilometre áut na hranici s Českou republikou, pričom veľa obyvateľov Záhoria cestuje za prácou denne práve do Českej republiky. Od sprísnenia kontrol do polovice októbra zadržala 1 569 migrantov a 26 prevádzačov. Najhoršia situácia bola v Brodskom, kam prišlo hromadne sto utečencov, a Kútoch, kde im dali k dispozícii kultúrny dom a policajné stany.

■ SÝRČANOV VYHOSŤUJEME

Podľa zákona o pobyte cudzincov je slovenská cudzinecká polícia povinná každého nelegálneho migranta, zadržaného na našom území, administratívne vyhostiť. Majú na to tridsať dní, dostanú dočasné doklady. Dovtedy sa tu môžu voľne pohybovať. Polícia však nesleduje, kam odchádzajú. Mnohí sa preto na ceste za svojím nemeckým snom vracajú na naše územie aj niekoľkokrát. Napriek tomu ministerstvo vnútra na kontrolu hraníc s Maďarskom pristúpiť nechce, aj keď podľa ministra Mikulca zo Srbska cez Maďarsko na Slovensko prichádza až osemdesiat percent sýrskych utečencov.

■ REAGUJEME NESKORO

Po rokovaní Rady EÚ pre vnútorné záležitosti v Luxemburgu 14. októbra 2022 povedal minister vnútra SR Roman Mikulec, že Slovensko podporilo návrh Francúzska na reformu Kódexu schengenských hraníc a súhlasí s aktívnejšou návratovou politikou Európskej únie. Dodal, že kontroly na vnútorných hraniciach EÚ môžu byť až posledným opatrením.

Na tieto slová kriticky reagovali viacerí opoziční politici. Predseda parlamentného branno-bezpečnostného výboru Juraj Krúpa povedal, že ministerstvo nie je schopné adekvátne reagovať na migračné toky smerujúce cez Slovenskú republiku a nie je dopredu pripravené na ich zvládnutie.

Slovensko vinou deravej hranice má sťaženú najväčšiu výhodu Schengenu, ktorou je voľný pohyb jej obyvateľov.

Parlament zastavil SaS nepriamo zaviesť inštitút registrovaných partnerstiev

Dvojnásobná vražda nie je obrazom spoločnosti

Matej MINDÁR – Ilustračné foto: pixabay.com

Po úkladnej vražde dvoch mladých nevinných príslušníkov LGBTI+ komunity liberálna časť nášho politického a názorového spektra využila túto tragickú udalosť vo svoj prospech. Namiesto upokojenia rozhádanej spoločnosti liberáli na čele s prezidentkou Zuzanou Čaputovou vytvorili celospoločenský tlak na konzervatívne zmýšľajúcich poslancov Národnej rady SR, aby schválili poslanecký návrh skupinky poslancov dnes už opozičnej strany SaS o partnerskom spolužití.

V stredu 12. októbra 2022 vo večerných hodinách na bratislavskej Zámockej ulici pred LGBTI+ podnikom vyhasli dva nevinné životy mladých ľudí. Pomätený mladík chladnokrvne zastrelil dvoch členov LGBTI+ komunity. Jeho čin nemožno ničím ospravedlniť. Následne spáchal samovraždu. Podľa zistení bezpečnostných zložiek mladý vrah bol postupne pravdepodobne radikalizovaný istou medzinárodnou extrémistickou skupinou. Jedným z jej cieľov je podľa slov ministra obrany Jaroslava Naďa „akcelerácia“ vývoja spoločnosti smerom k chaosu a tzv. rasovej očiste, z ktorej podľa jej názoru má vzísť nový poriadok. Mladý vrah mal údajne okrem príslušníkov LGBTI+ komunity na muške aj súčasného kresťansko-konzervatívneho premiéra Eduarda Hegera. Jedným z jeho terčov bol aj bývalý dlhoročný sociálnodemokratický premiér Robert Fico.

KAUZA

Preto slová poslankyne Jany Bittó Cigánikovej (SaS), že za smrť dvoch mladých ľudí z LGBTI+ komunity nesú zodpovednosť konzervatívne zmýšľajúci politici a občania nášho štátu, sú zneužívaním tohto nešťastia.

■ ZÁKON NEPREŠIEL

Téma sa presunula aj na pôdu Národnej rady SR.Zo 133 prítomných poslancov za jeho prijatie v prvom čítaní 19. októbra 2022 hlasovalo iba 50. Zvyšný počet poslancov bol buď proti, nehlasoval alebo sa zdržal hlasovania. Zákon, ktorý riešil vzťah medzi pármi jedného pohlavia, ako aj heterosexuálnymi pármi bez manželského zväzu po vzore tzv. registrovaných partnerstiev, neprešiel.

Slovenská republika ako prevažne konzervatívna krajina nie je xenofóbna voči všetkým svojim menšinám. Prípad zo Zámockej v nijakom prípade nie je zrkadlom slovenskej spoločnosti. Za zlyhanie jedného človeka nemôžeme trpieť my všetci. Ako demokratický štát nesmieme pri tvorbe akýchkoľvek zákonov porušovať znenie Ústavy SR. Predložený návrh skupiny poslancov SaS v paragrafe 143 počítal so zavedením inštitútu bezpodielového vlastníctva aj v rámci partnerského spolužitia, čo je v rozpore s Ústavou SR. Podľa Ústavy SR sa úroveň manželstva nemôže rovnocenne porovnávať s formou partnerského spolužitia. Predseda Aliancie za rodinu Anton Chromík je presvedčený, že možné prijatie partnerstiev osôb rovnakého pohlavia v nijakom prípade nezabráni prípadným budúcim tragédiám na LGBTI+ komunitu. „Nórsko a USA mali prijaté zväzky osôb rovnakého pohlavia, keď sa u nich udiali podobné tragédie.“

■ DEFINÍCIA RODINY

Anton Chromík registrované partnerstvá neodmieta iba preto, že vedú k adopciám detí. „Po vytvorení inštitútu registrovaných partnerstiev už nebude obsah práv len v rukách poslancov Národnej rady Slovenskej republiky, ale aj v rukách sudcov národných a nadnárodných súdov, ktorí doň podľa tzv. princípu ‚nediskriminácie‘ postupne vložia spomínané kontroverzné práva. Stačí si pozrieť súdne rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva (ESĽP) X. v. Rakúsko pri adopciách detí pármi rovnakého pohlavia. Vývoj v Európskej únii (EÚ) po prijatí registrovaných partnerstiev by mal byť pre vás varovaním!“ Ďalším z jeho mnohých argumentov, prečo neprijať inštitút registrovaného partnerstva, je, že ich právna akceptácia bude znamenať aj ďalšiu zmenu definície rodiny v celej spoločnosti. „Rodina je od slova ‚rodiť‘.

NA MARGO

Koncom septembra privítala prezidentka SR Zuzana Čaputová na oficiálnej návšteve maďarskú prezidentku Katalin Novákovú. Maďarská prezidentka na stretnutí informovala, že „v Maďarsku sa strojnásobil počet slovenských škôl“. V Maďarsku neexistuje ani jedna slovenská škola v našom ponímaní národnostného školstva, t. j. taká, kde by sa všetky predmety vyučovali v slovenčine, samozrejme okrem povinného predmetu: maďarský jazyk. V tomto zmysle je počet slovenských škôl v Maďarsku nulový. Teda aj tvrdenie o ich strojnásobení je neférovou manipuláciou verejnej mienky, keďže tri krát nula je nula.

Budapeštianska kamufláž

Takzvané slovenské školy v Maďarsku sú v skutočnosti v tom lepšom prípade dvojjazyčné, asi deväťdesiat percent z nich tvoria riadne maďarské školy, v ktorých sa týždenne štyrikrát vyučuje slovenčina ako predmet. Realita sa oficiálne skrášľuje a veci sa nepomenúvajú pravým menom. Prevažná väčšina finančnej podpory určenej Slovákom v Maďarsku predstavuje čiastka venovaná na spomínaný typ slovenských škôl, prakticky však na to, aby v riadnych maďarských školách týždenne štyrikrát boli aj slovenské hodiny. V Maďarsku sa táto situácia často odôvodňuje tvrdením: „asimilácia je prirodzená vec“. Toto však už neplatí, keď by sa to malo diať za hranicami Maďarska, vtedy je to už hodnotené ako hrôza. Slovákov v Maďarsku možno považovať za najohrozenejšiu menšinu v Európe a v národnostnej politike Maďarsko ďaleko zaostáva za Slovenskom.

V tomto kontexte vyznieva nediplomaticky až arogantne apel maďarskej prezidentky, ktorá ďalej na stretnutí upozornila, že práve na Slovensku sa spomedzi okolitých štátov Maďari najviac asimilujú, a požiadala prezidentku Čaputovú, aby urobila všetko pre to, aby asimilácia ďalej takto neprebiehala.

Tento apel považujeme za vážny nedostatok sebareflexie, ako aj diplomatickej erudície na maďarskej strane. Asimilácia Maďarov na Slovensku je takmer nulová, čo je dané nižšou pôrodnosťou aj sťahovaním občanov maďarskej národnosti za lepšími podmienkami do okolitých štátov. Keď hodnotíme asimiláciu Slovákov v Maďarsku, možno ju nazvať doslova genocídou slovenskej identity, keďže počet Slovákov žijúcich v Maďarsku sa znížil rádovo. V celom Maďarsku sa sotva nájde spolu desať-, dvadsaťtisíc Slovákov, slovenská národnosť tam vymiera. Nehovoriac o tom, koľko z tých Slovákov je uvedomelých. Imrich Fuhl, známy Slovák žijúci v Maďarsku, vo svojej knihe Exktrakt o tom píše:

„Za symbolikou stiahnutých roliet v našich dušiach doznieva tiché rekviem, pritom prednedávnom sme ešte ako veľmi protestovali proti svojmu statusu zaživa pochovaných...

Údajne veľmi príkladná maďarská národnostná politika veľakrát hrala s nami nečistú hru. Jej podstatou bolo, aby sme mali všetko – nie však v praxi, ale viac-menej iba na papieri. Platilo to o mnohých „výdobytkoch“ povestne výnimočného maďarského politikárčenia s vlastnými národnosťami a – ako inak – na ich úkor.“

Ľudovít GUNČAGA

Každým dňom vzniká nové usporiadanie doma, vo svete, v Európe a v EÚ

Berlínske konferencie, európske a nemecké miliardy

Dušan D. KERNÝ – Foto: Natacha PISARENKO | Zdroj: TASR/AP

Vojna v susedstve Slovenska, na ktorej sa rôznorodo zúčastňujeme ako neoddeliteľná súčasť opatrení veľkých medzinárodných zoskupení ako Severoatlantická aliancia či Európska únia, bude onedlho trvať už štyridsať týždňov! Nič už nikdy nebude také aké predtým. Dnes nám chýba pevné vedenie na úrovni národného štátu. A priestor pre vecnú, vyrovnanú a slobodnú diskusiu – o to väčšmi potrebnú, o čo väčšia je brutalita vojny na Ukrajine a jej následky.

Každé opatrenie, ktorého súčasťou sme sa stali, bolo krokom k novému usporiadaniu vecí tak doma na Slovensku, ako aj vo svete alebo v Európe a najmä v Európskej únii. Musíme sa vyrovnať s takými zmenami, akým sme doteraz nikdy nečelili. Nielen my, ale ani Európa, Únia a špičky novej politickej triedy, ktorá sa vytvorila po odchode generácie zakladateľov Únie, ako aj jej jednotnej meny. Na nej, na eure, najväčšmi vidíme, ako sa veci nepredvídateľne zmenili – dnes nám inflácia každodenne prevetráva peňaženky, a pritom práve jednotná mena euro, ktoré Slovensko tak usilovne prijalo, malo inflácii zabrániť. Mala to byť stabilná mena. Taká stabilná, ako bola nemecká marka. A mala byť pev-

GEOPOLITIKA

nejšia ako svetová mena – americký dolár. Nič z toho nie je dnes pravda. Ani to nie je pravda, že ekonomika Európskej únie bude, ako hlásal cieľ programu z roka 2001, najkonkurencieschopnejším hospodárstvom sveta.

Nemecký kancelár Olaf SCHOLZ a ukrajinský prezident Vladimír ZELENSKYJ dohodli mnohé formy podpory Ukrajiny zo strany Nemecka.

■ MNOHORAKÁ KRÍZA

Jedným z nástrojov, ako sa zorientovať, je pohľad na pomery v štáte najväčšej európskej ekonomiky – nemeckej lokomotívy európskeho priemyslu. Pohľad na stránky kapitálovo vplyvných Frankfurter Allgemeine Zeitung (5. 10.) môže len zdanlivo prekvapiť, keďže sa venujú zisteniam o psychologickom stave nemeckého obyvateľstva. Ako sa Nemci vyrovnávajú nielen s terajšou krízou, ale najmä s novým javom – hromadením kríz. To, čomu čelíme, je polykríza – z jednej krízy prechádzame do druhej. Začalo sa to finančnou krízou pred desiatimi rokmi, pokračovalo rokmi covidovej krízy a epidémie, z ktorej sme doteraz nevyšli, a očakáva sa jej ďalšia vlna. Do toho prevratne vstúpila vojna, sankcie, energetická kríza, bezohľadné nasadenie hladu a energií ako zbrane. To všetko spôsobilo nevídaný rast celosvetový rast cien. To tu desaťročia nebolo. Výskum psychiky nemeckého obyvateľstva mal za cieľ podať skutočný obraz spoločnosti a toho, s čím sa budú stretávať politici v čase, keď prílev prisťahovalcov dosahuje 1,2 milióna. Pritom utečenci z Ukrajiny, na rozdiel od všetkých iných, majú tri zásadné úľavy: bezbariérový vstup, možnosť pracovať a aj podiel na sociálnej pomoci.

Výskum psychiky sa skončil zistením, že obyvateľstvo sa delí podľa sociálneho zázemia zhruba na štyri skupiny. Najhoršie následky polykrízy znášajú a budú znášať sociálne najslabší, vytvára sa aj skupina tzv. hysterikov, lebo masa ľudí sa nevie vyrovnať s problémami, nenachádza ani oporu ako sa vyrovnať s dlhodobou krízovou situáciou, kde nasleduje jedna kríza za druhou, pritom jedna kríza sa ešte nekončí, kým druhá sa už naplno rozbieha. Vedecká analýza psychického stavu obyvateľstva eviduje jednu jedinú skupinu, ktorá bude schopná prekonať následky polykrízy. A to je skupina najlepšie zabezpečených, blahobytných, zámožnejších vrstiev obyvateľstva.

■ ROZHODNÉ VEDENIE

Čo vyplýva z diagnózy pre politiku, ale aj pre médiá? Hlavné je zistenie – v krízach treba pevné vedenie a jasné ciele!

V roku 2008, na vrchole finančnej krízy, keď citlivého nemeckého sporiteľa takmer ovládla ak nie panika tak obrovská neistota, vystúpila v televízii kancelárka Angela Merkelová (CDU) vedno s vicekancelárom a ministrom financií Peerom Steinbruckom (SPD) s rozhodným vyhlásením, že úspory obyvateľstva sú bezpečné, nič im nehrozí. Nikto presne nevedel, odkiaľ zobrali obaja politici koaličnej vlády túto istotu, ale malo to rozhodujúci účinok, uspokojilo to obyvateľstvo zvyknuté predtým na roky istoty pevnej nemeckej marky.

Podobná situácia sa opakovala v júli 2012 uprostred finančnej krízy, ktorá zasiahla euro, na vrchole eurokrízy. Vtedy Mario Draghi na čele Európskej centrálnej banky, banky eura, vyhlásil, že táto mena bude chránená, nech by to stálo čokoľvek, a tým „umŕtvil“ špekulácie trhov. Záchranný pás eura však boli najprv miliardy nových peňazí v obehu a vo finále súhlas Nemecka s ručením za spoločné úniové dlhy.

■ BREMENO OBYVATEĽOV

Tentoraz však má psychologický prieskum politikom ukázať, aké skutočné bremeno ťaží obyvateľstvo. V troch balíkoch pomoci obyvateľstvu nemecký vládny program poskytol úľavy dovedna vo výške 95 miliárd eur, najprv dvakrát po 15 miliardách a v septembri už tretí balík bol vo výške 65 miliárd eur. Cieľ: odľahčiť obyvateľstvo od masívneho zvýšenia cien, vyššie detské prídavky a jednorazová pomoc pre študentov a dôchodcov.

Na nedávny samit EÚ prišiel nemecký kancelár po tom, čo 20. októbra vystúpil s vládnym vyhlásením, keď si spolkovým snemom nechal odsúhlasiť nielen svoj postup v Bruseli, ale jeho kľúčovú súčasť – dvestomiliardový balík úveru – tak, aby nemecké obyvateľstvo a ekonomika mohli čeliť až do roka 2024 problémom. Tým sa Únia rozdelila na viac a menej bohatých. K tomu treba prirátať vo februári oznámený stomiliardový program na nové postupné vyzbrojovanie nemeckej armády. Nemecko bude vynakladať na armádu okolo 80 miliárd ročne, čo je najmasívnejší rozpočet v NATO po USA.

Zároveň kancelár získal súhlas na trvalú ekonomickú, politickú, vojenskú a humanitárnu pomoc Ukrajine. A Nemecko navrhlo aj plán obnovy Ukrajiny. Berlín zvolal konferenciu pre súkromný kapitál a vzápätí medzinárodnú konferenciu s účasťou vedenia Európskej komisie zameranú na dlhodobú obnovu Ukrajiny. Je to plán pre jednu generáciu a Nemecko bude v tom Ukrajine spoľahlivým partnerom. Obnova si podľa európskych odhadov bude vyžadovať okolo 350 miliárd eur, podľa ukrajinských zdrojov na konferencii až 700 miliárd. Teraz len na bežný chod štátu zatiaľ poskytuje EÚ Kyjevu mesačne jeden a pol miliardy eur...

Míľnik, ktorý zbytočne vyvoláva obavy a podnecuje nenávisť medzi bojujúcimi stranami

Nová etapa konfliktu na Ukrajine

Radoslav ŽGRADA – Foto: zahraničná tlač

Vojna na Ukrajine má za sebou ďalší míľnik. Stali sa ním dva akty štátneho terorizmu: útok na Krymský most a sabotáž na plynovodoch Nord Stream 1 a 2. V prvom prípade sa následky prejavili rýchlou zmenou prístupu vedenia vojny na Ukrajine zo strany Ruskej federácie, v druhom prípade sa prejavia onedlho v zimnom období...

Útok na plynovody v Baltskom mori, ktoré vedú (alebo mali viesť) plyn z Ruska do Spolkovej republiky Nemecko, sú v modernej histórii bezprecedentným aktom terorizmu. Dvadsiateho šiesteho septembra došlo k masívnym výbuchom na dne mora v blízkosti dánskej a švédskej ekonomickej zóny. Explózie poškodili obe vetvy Nord Streamu 1 a zničili aj vetvu Nord Streamu 2. Ani jeden z plynovodov v čase úniku nebol v prevádzke. Ich poškodenie zmarilo nádeje, že by si Európa mohla ešte pred začiatkom zimy zabezpečiť plyn týmto spôsobom.

■ OČIVIDNÁ SABOTÁŽ

Útoky sa všeobecne deklaratívne odsúdili. Poradca pre národnú bezpečnosť USA Jake Sullivan ich označil za „zjavnú sabotáž“ a potvrdil pripravenosť USA podieľať sa na zaistení energetickej bezpečnosti Európy. USA ako reakciu na poškodenie plynovodov zvýšili dodávky skvapalneného zemného plynu do Európy, lenže ho predávajú za štyrikrát vyššiu cenu, ako sa predáva americkým odberateľom, čo už otvorene kritizovali viacerí európski predstavitelia vrátane francúzskeho prezidenta E. Macrona. Kto za útokom stojí, je predmetom vyšetrovania. V tejto súvislosti možno spomenúť jednu zaujímavú spojitosť. Ako píše Berliner Zeitung, poslankyňa Bundestagu za stranu Die Linke S. Wagenknechtová chcela vedieť, čo sa nemecká vláda o týchto incidentoch dozvedela a aké opatrenia prijala. Odpoveďou jej bolo, že federálna vláda „po starostlivom zvážení dospela k záveru, že ďalšie informácie nemožno poskytnúť, a to ani v utajovanej podobe, z dôvodu blaha štátu“. Dôvodom je „pravidlo tretej strany“ pre medzinárodnú spoluprácu medzi spravodajskými službami. Za zmienku stojí, že v oblasti, kde došlo k poškodeniu plynovodov, operovalo americké námorníctvo počas cvičenia BALTOPS 22, ktoré prebehlo v júni a trvalo trinásť dní. Lode USA zostali v Baltskom mori až do konca septembra. Kto je pravdepodobným strojcom sabotáže, sa tak stalo verejným tajomstvom.

■ KRYMSKÝ MOST

Začiatkom októbra Ukrajina vykonala diverznú akciu na Krymský most. Moskva po následnom vyšetrení dospela k záveru, že výbuch z 8. októbra bol teroristickým činom, zameraným na zničenie ruskej civilnej kritickej infraštruktúry. Ruský prezident Vladimír Putin to okomentoval slovami: „Je tiež jasné, že organizátormi a páchateľmi útoku boli ukrajinské špeciálne služby. Kyjevský režim dlhodobo používa teroristické metódy.

Unikajúci plyn z poškodeného plynovodu Nord Stream na dne Baltského mora

Ide o vraždy verejných činiteľov, novinárov, vedcov, a to tak na Ukrajine, ako aj v Rusku. Patria sem aj teroristické útoky na mestá v Donbase, ktoré trvajú už vyše osem rokov. Ide tiež o akty jadrového terorizmu, mám na mysli raketové a delostrelecké údery na Záporožskú JE. Ale nielen to: ukrajinské špeciálne služby vykonali aj tri teroristické útoky na ruskú jadrovú elektráreň Kursk, pri ktorých opakovane vyhodili do povetria vedenie vysokého napätia v elektrárni.

V našej krajine však došlo k radu ďalších teroristických útokov a pokusov o spáchanie podobných trestných činov proti zariadeniam infraštruktúry na prepravu elektriny a plynu – vrátane pokusu vyhodiť do povetria jeden z úsekov prepravnej sústavy plynu Turkish Stream. To všetko bolo preukázané objektívnymi údajmi vrátane svedectva samotných zadržaných páchateľov týchto teroristických útokov.“

■ BOD ZLOMU?

Pre Ruskú federáciu bol útok na Krymský most pomyselný bod zlomu – ruská verzia 11. septembra. Zodpovednosť Ukrajiny potvrdil aj jej minister zahraničných vecí Dmitrij Kuleba, ktorý sa nechal nachytať dvom ruským prankerom. Mysliac si, že komunikuje s americkým predstaviteľom, priznal, že za sabotážami stojí ukrajinský štát: „Ak sa ma pýtate, kto uskutočňuje výbuchy na Kryme alebo v Belgorode, v súkromnej komunikácii vám poviem, že áno, sme to my.“

Ukrajinskú stopu potvrdili aj The Washington Post a The New York Times. Hneď ráno 10. októbra na návrh ministerstva obrany Ruskej federácie a v súlade s plánom ruského generálneho štábu bol odpoveďou masívny úder presnými leteckými, námornými a pozemnými zbraňami dlhého dosahu na ukrajinské energetické, vojenské a komunikačné zariadenia. Ničenie ukrajinskej energetickej infraštruktúry neustáva do dnešných dní. Kyjev hlási poškodenie až štyridsiatich percent elektrickej siete. Ak ruské ozbrojené sily budú pokračovať týmto tempom deštrukcie, Ukrajine hrozí úplný kolaps v priebehu niekoľkých týždňov. Bojovať v zime a bez fungujúceho zázemia so zničeným hospodárstvom bude pre Ozbrojené sily Ukrajiny veľmi problematické aj napriek vojenskej pomoci NATO.

■ EKONOMICKÁ PORÁŽKA

Podľa údajov, ktoré v polovici októbra zverejnil Kielský inštitút pre svetovú ekonomiku, len celková vojenská pomoc (bez finančnej pomoci) Západu Ukrajine už dosiahla 42,3 miliardy dolára. Z toho vyše polovica (28,3 miliardy dolára) pripadá na podiel hlavného sponzora Kyjeva – Spojené štáty. Americký program Lend-Lease pre Ukrajinu, ktorý z deväťdesiatich percent predstavujú pôžičky, je pre Kyjev faktickou ekonomickou prehrou už dnes na dlhé desaťročia, nehľadiac na to, ako vojna dopadne, a umožňuje Washingtonu vybaviť svoj vojensko-priemyselný komplex obrovskými zákazkami a čiastočne zlepšiť ekonomickú situáciu a zamestnanosť u nich doma.

Chlebový rezort, ktorý nás živí, trpí chronickou podvýživou

Výška pomoci agrosektoru je diskutabilná

Štefan ZLATOŠ – Foto: Maroš SMOLEC

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky oznámilo, že „pripravilo pomoc v čase energetickej krízy a trvajúcej vojny na Ukrajine aj pre pestovateľov ovocia, zeleniny, vinohradníkov a chovateľov rýb“. Predpokladaný termín vyplácania podpory je však až v prvom štvrťroku 2023. Schému pomoci v rámci dočasného krízového rámca na podporu hospodárstva následkom vojny Ruska a Ukrajiny čaká ešte schvaľovacia procedúra na Protimonopolnom úrade a v Európskej komisii.

Vyhlásenie výzvy bolo v čase uzávierky tohto vydania SNN predbežne naplánované na polovicu novembra, oprávnení žiadatelia budú môcť cez Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum podávať žiadosti do konca tohto roka.

■ CHABÉ VYSVETLENIE

,,Uvedomujeme si zložitosť situácie, v akej sa ocitol celý agrosektor vplyvom inflácie, nárastu cien energií a ďalších výrobných vstupov. Po pomoci pre chovateľov a potravinárov sme pripravili pomoc aj pre špeciálnu rastlinnú výrobu, teda pre pestovateľov ovocia, zeleniny, viniča, zemiakov, cukrovej repy, chmeľu, strukovín. Do tejto schémy sme zaradili aj rybolov a podporu akvakultúry. Chcel by som zdôrazniť, že pomoc je určená aj pre pestovateľov v skleníkoch a fóliovníkoch,“ vysvetlil minister Samuel Vlčan.

Výšky sadzieb pre jednotlivé druhy špeciálnej rastlinnej výroby sú predbežne pripravené, otvorená zostáva sadzba pre vinič. Cieľom agrorezortu je podľa jeho tlačovej správy „podpora všetkých komodít na úrovni susedných krajín, ktoré sú pre našich pestovateľov reálnou konkurenciou“. Pomoc pri skladovaní ovocia a zeleniny sa bude napríklad počítať ako súčin výmery, sadzby a preskladneného množstva ovocia či zeleniny. Podmienkou je skladovanie úrody napríklad minimálne tri mesiace a výška dotácie sa bude odvíjať od množstva uskladnenej produkcie. Sadzba sa pri ovocí, napríklad jablkách a hruškách, v skladoch s riadenou atmosférou pohybuje na úrovni 997 eur na hektár, v prípade ovocia „len“ v klimatizovanom sklade je to 415 eur za hektár. Zelenina má tiež dve kategórie „skladovného“ podľa energetickej náročnosti, pri zemiakoch a suchej cibuli je to do 250 eur za hektár, pri cesnaku, mrkve, petržlene, cvikle či kapuste je to 415 eur za hektár.

■ PODPORA PRE SKLENÍKY

Podpora zakrytých plôch – pestovanie v skleníkoch a fóliovníkoch – sa bude odvíjať od energeticky menej či viac intenzívnych plodín. Energeticky viac intenzívne plodiny sú tie, ktoré sa musia pestovať pri 15 stupňoch Celzia a viac (paradajky, paprika, uhorka). Energeticky menej intenzívne plodiny sú pestované pri menej ako 15 stupňoch Celzia (cibuľa, kaleráb, šalát, reďkovka, mrkva, petržlen, bylinky).

Keďže ide o dočasný rámec štátnej pomoci, strop na jedného oprávneného žiadateľa pri rastlinnej výrobe je stanovený na 93-tisíc eur. Pomoc pre rybolov a akvakultúry je podmienená výmerou rybníkov, malých vodných nádrží či liahní. Strop možnej podpory je v tomto prípade na jedného žiadateľa 112 500 eur. Pre potravinárov pripravil agrorezort schému štátnej pomoci v alokovanej sume 10 miliónov eur. Schéma je už schválená a bude sfunkčnená cez Pôdohospodársku platobnú agentúru.

„Potravinári budú podporení v dôsledku agresie Ruska proti Ukrajine a tzv. energetickej krízy,“ argumentuje v tlačovej správe ministerstvo. Výzva mala byť vyhlásená prvý novembrový týždeň a žiadosti budú vyplatené do konca roka 2022.

■ KALKULAČKA PRE CHOVATEĽOV

Pokiaľ ide o chovateľov hospodárskych zvierat a ich podpory 50 miliónmi eur pre sucho, tu ministerstvo potvrdilo termín vyhlásenia výzvy 20. októbra a vyplatenie žiadostí cez platobnú agentúru do konca roka 2022. Pre potenciálnych žiadateľov ako pomôcku ku kompenzácii ministerstvo na svojej webovej stránke prináša aj kalkulačku. Jej autorom je Sekcia stratégií, analýz a prierezových činností rezortu. Kalkulačka umožňuje vypočítať výšku pomoci na základe vstupných údajov zadaných žiadateľom a má výlučne orientačný charakter.

„Presný výpočet, ktorý zohľadňuje individuálne odlišnosti v žiadosti o poskytnutie pomoci, bude výsledkom osobitného procesu, ktorý sa začína podaním žiadosti o pomoc a končí podpísaním zmluvy o poskytnutí pomoci,“ informuje agrorezort.

■ PROBLÉM S HNOJIVAMI

Ten nedávno riešili v Luxemburgu. Ministri počas zasadnutia diskutovali o aktuálnej situácii na poľnohospodárskom trhu, pričom sa zamerali najmä na vysoký nárast cien vstupov a dostupnosť hnojív, ktoré majú vplyv na výrobu a výrobcov vo všetkých odvetviach. Slovensko pri dovozoch hnojív z tretích krajín vyzvalo na opatrný prístup, keďže problémom nie je ich nedostatok, ale skôr cena spôsobená vysokými vstupmi, najmä cenou plynu.

O nórskom dôchodku môžu naši seniori iba závistlivo snívať

Dôchodkové rošády penzistov nepotešia

Róbert HÖLCZ – Foto: Emil SEMANCO

Pre nepriaznivý vývoj demografie sa slovenský parlament v októbri tohto roku rozhodol prijať veľkú reformu dôchodkov tak, aby bola zabezpečená dlhodobá udržateľnosť verejných financií. Nová legislatíva sa dotýka zvyšovania veku nároku na dôchodok, podmienok aj na predčasný dôchodok, zavedenia rodičovského dôchodku, pomalšieho rastu nových dôchodkov a napokon aj zmrazenia príspevkov do druhého piliera na dva roky.

Tieto zmeny v dôchodkovom systéme nadobúdajú účinnosť už od prvého januára 2023. Prv než sa pozrieme bližšie na spomínané zmeny, povedzme si, aká je priemerná výška dôchodku v štátoch V4 a aké je jeho percento k priemernej výške tamojších miezd. Na Slovensku je priemerný dôchodok 513 eur, čo je 69,4 percenta priemeru mzdy, v Česku 627 eur, čo je 65,2 percenta, v Poľsku 499 eur, čo je 36,5 percenta, v Maďarsku 413 eur, čo je 94 percent. Na starom kontinente je najvyšší priemerný dôchodok v Nórsku 1 797 eur a najnižší v Srbsku 269 eur.

Slovenskí dôchodcovia si ani po zmene dôchodkového systému nebudú môcť dovoliť užívať jeseň svojho života ako v západných krajinách.

■ KEDY DO PENZIE

Nárok na odchod do dôchodku pre budúcich penzistov narodených od roka 1967 bude závisieť od strednej dĺžky života a od počtu vychovaných detí. Predpokladá sa, že sa bude zvyšovať o dva mesiace ročne, ženám sa za každé vychované dieťa bude znižovať o šesť mesiacov, maximálne však o osemnásť mesiacov. O odchode do penzie sa dozvie príslušný ročník šesť rokov vopred. Pokiaľ ide o nárok na predčasný dôchodok, tak budúci predčasný dôchodca musí mať odpracovaných štyridsať rokov alebo si tento nárok uplatní dva roky pred nárokom na riadny dôchodok. Predčasný dôchodok nemôže byť nižší ako 1,6-násobku životného minima; za každý mesiac skoršieho bude vypočítaná penzia krátená o 0,3 percenta.

Rodičovský dôchodok sa považuje za najkontroverznejšiu zmenu v tejto dôchodkovej reforme z hľadiska udržateľnosti financovania jeho systému. Bonus sa vypočíta vo výške 1,5 percenta z vymeriavacieho základu, maximálne však z 1,2-násobku priemernej mzdy, čo bude mesačne predstavovať okolo dvadsať eur mesačne pre každého rodiča. V tejto súvislosti však treba povedať, že rodičovský dôchodok bude dostávať len rodič, ktorého dieťa platí odvody do Sociálnej poisťovne. Ak dieťa pracuje v zahraničí alebo platí odvody v rámci sociálneho zabezpečenia ministerstva vnútra alebo obrany, potom jeho rodič rodičovský dôchodok nedostane. Problémom rodičovského dôchodku môžu byť kratšie úväzky detí alebo sú poistencami štátu, či utrpeli úraz a nepracujú – v tom prípade dostane rodič symbolickú sumu rodičovského dôchodku.

■ ZMRAZENÝ PILIER

Pokiaľ ide o zmrazenie príspevkov do druhého piliera, každoročne sa zvyšoval o 0,5 percenta z vymeriavacieho základu zamestnanca, čo v tomto roku predstavuje 5,5 percenta. V nasledujúcich dvoch rokoch sa percento nebude meniť, v rokoch 2025 – 2026 bude 5,75 percenta a rovných šesť percent bude príspevok do druhého piliera až v roku 2027.

Väčšina budúcich dôchodcov vie, že ich dôchodok sa vypočíta ako súčin počtu rokov dôchodkového poisteniam, krát priemerný osobný mzdový bod a krát aktuálna dôchodková hodnota. Túto určuje každý rok zákon a jej výška závisí od medziročného nárastu miezd na Slovensku. Táto sa bude od nového roka zvyšovať o deväťdesiatpäť percent medziročného zvyšovania priemerných miezd namiesto doterajších sto percent, čo podľa vyjadrenia ministerstva práce bude znamenať, že priznané penzie budú o 8,5 percenta nižšie.

POZNÁMKA

Jednou z výhod nášho členstva v eurozóne je, že hypotekárne úroky sú u nás nižšie, ako je európsky priemer a výrazne nižšie ako v susednom Maďarsku či Česku. Dôvodom, prečo sú nižšie ako priemer, eurozóny pri rovnakej úrokovej sadzbe Európskej centrálnej banky (ECB), je naša nižšia zadlženosť. Tá má vplyv na výnosy emitovaných štátnych dlhopisov, ktoré ovplyvňujú hypotekárne úroky. Za reguláciu podmienok poskytovania hypoték zodpovedá u nás Národná banka Slovenska, ktorá regulačnými pravidlami obozretného podnikania komerčných bánk a hypotekárnych dlžníkov zabezpečuje ich stabilitu. Pri stanovení týchto pravidiel sa vychádza na jednej strane zo stále pretrvávajúceho rozdielu medzi ponukou a dopytom po bytoch a na druhej strane zo zvyšujúcich sa úrokových sadzieb, ktoré môžu ovplyvniť aj podmienky splácania pri narastajúcej inflácii.

Regulátor hypoték

Z dôvodu spomínaných zmien sa u nás zvýšil o štyridsať percent počet hypoték, ktorých splácanie sa predĺžilo do nároku na odchod do dôchodku, na čo nás upozornila aj ECB. Na tento stav už reagovala NBS sprísnením podmienok poskytovania hypotekárnych úverov pre žiadateľov nad štyridsať rokov od budúceho roka. Doteraz platilo, že komerčná banka mohla poskytnúť hypotekárny úver do výšky 8-násobku čistého ročného príjmu žiadateľa, pričom poskytovateľ mal výnimku v tom, že päť percent z objemu úverov mohol poskytnúť aj nad tento DTI limit, ktorý určuje pomer výšky hypotéky k príjmu žiadateľa, ktorý je spomínaných osem rokov. Ten sa od nového roka bude ročne znižovať o 0,25 bodu. Ak má žiadateľ do štyridsať rokov, jeho nárok na výšku úveru sa vypočíta ako = 8 rokov x 12 mesiacov x jeho ročná čistá mzda. Ak bude mať vyše šesťdesiat rokov, môže od banky dostať maximálne úver do výšky = 3 roky x 12 mesiacov x ročná čistá mzda.

V sprísňovaní podmienok poskytovania hypotekárnych úverov bude NBS v ďalšom období určite pokračovať, keďže sa počíta so zásadnými zmenami v dôchodkovom systéme. Predĺžiť sa má vek nároku na odchod do penzie v závislosti od priemerného veku dožitia budúceho dôchodcu. Nové penzie sa budú počítať s nižšou dôchodkovou hodnotou a so zásadnými zmenami sa tiež počíta v druhom dôchodkovom pilieri, ktorého zhodnotenie je nízke. V súvislosti s infláciou, na ktorú budú centrálne banky reagovať aj vyššími úrokovými sadzbami, sa bude zdražovať takmer všetko. Navyše sa počíta, že vláda bude v rámci fiškálnych opatrení riešiť vysoké ceny energií, ale aj zvyšovať mzdy predovšetkým v štátnom a vo verejnom sektore, čo bude mať vplyv nielen na zvyšovanie deficitu verejných financií, ale podľa skúsenosti z druhej strany Atlantiku aj na zvyšovane inflácie. V USA sa nepodieľajú najviac na inflácii ceny energií, ale predovšetkým náklady na pracovný trh a ceny prenájmu.

Nebude sa u nás po fiškálnych opatreniach vlády z tohto dôvodu inflácia zvyšovať? Je možné že áno..

Róbert HÖLCZ

BESEDNICA

V Česku sa má slovenčina k svetu, v Zlínskom kraji sa úplne udomácnila. Niekedy národnosť a pôvod nejdú dohromady s materinským jazykom. Stáva sa to dosť často aj v súvislosti s druhým a tretím pokolením našich krajanov nielen za Atlantickým oceánom, teda na americkom kontinente, ale napríklad aj v susedných krajinách, konkrétne v Maďarsku a Poľsku. Ľudia sa tam síce hlásia k slovenskej národnosti, resp. slovenskému pôvodu či k našim koreňom, ale pre silnú a nútenú maďarizáciu i popoľšťovanie už jazyk svojich predkov vôbec neovládajú.

Zlínska osobitosť

O to viac teda zaujíma výskum na prihlásenie sa k materinskému jazyku a kombinácia dvoch jazykov (najmä v prípadoch zmiešaných manželstiev), ktorý uskutočnili v Českej republike. Podľa očakávania sa k češtine ako k jedinému materinskému jazyku prihlásilo takmer deväť miliónov ľudí, k slovenskému vyše 150-tisíc, čo predstavuje 1,6 percenta z celkového počtu respondentov, ktorí na túto povinnú otázku odpovedali. Napriek tomu 760-tisíc obyvateľov ČR na otázku o materinskom jazyku neodpovedalo. Okrem slovenčiny nijaký ďalší samostatne v ankete uvedený jazyk nepresiahol hranicu jedného percenta. Túto skupinu okrem slovenčiny tvorili ukrajinčina, ruština, vietnamčina, rómčina, nemčina a poľština. Slovenské korene má ďalších takmer 70-tisíc ľudí, dlhodobo žijúcich v ČR, ktorí ako rodné jazyky uviedli kombináciu češtiny a slovenčiny, teda išlo o potomkov zmiešaných česko-slovenských manželstiev. Pracovníkov Českého štatistického úradu však prekvapilo to, že vyše 28-tisíc obyvateľov ČR deklarovalo za svoju materčinu alebo v kombinácii s češtinou jazyk moravský (!), ktorý z právneho i lingvistického hľadiska vôbec neexistuje! To však nie je všetko. Vyše sedemsto občanov za svoju materčinu považuje sliezsky jazyk...

Podľa očakávania v každom kraji za češtinou ako materinským jazykom nasleduje slovenčina, resp. spolu češtinou. Výnimkou je iba hlavné mesto Praha, v ktorom na druhom mieste je ruština. Darmo, metropola pri Vltave vždy priťahovala Rusov či už ako bohatých podnikateľov, alebo umelcov i ľudí žijúcich neustále na hrane zákonov – všetci tu však radi našli druhý domov.

Skutočne kuriózna situácia však vznikla v Zlínskom kraji na Morave. V kombinácii s češtinou udáva slovenčinu za svoj rodný jazyk až takmer 37 percent (!) občanov Českej republiky. Teda viac ako každý tretí občan tohto kraja. Túto skutočnosť by si však mali viac všímať naše inštitúcie zamerané na spoluprácu s krajanmi žijúcimi v cudzine – vrátane Matice slovenskej...

Vladimír MEZENCEV

Ľubor BYSTRICKÝ: Česko-Slovensko ako spoločný štát nefungovalo

Štátnosť je dedičstvo a záväzok do budúcnosti

Zhovával sa Matej MINDÁR – Foto: (mm)

Pri príležitosti tridsiateho výročia prijatia ústavného zákona o zániku ČSFR oboma komorami Federálneho zhromaždenia 25. novembra 1992 sme oslovili člena bývalej Sociálnodemokratickej strany Slovenska Ľubora BYSTRICKÉHO. Ako poslanec Snemovne národov do poslednej chvíle presadzoval zachovanie Česko-Slovenska. Napokon však pod vplyvom objektívnych skutočností zmenil svoj pôvodný postoj a svojím hlasom prispel k ústavnému a mierovému rozdeleniu Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (ČSFR) na dva samostatné štáty. Ako sa neskôr ukázalo, jeho hlas v slovenskej časti Snemovne národov bol rozhodujúci.

● Ako ste vnímali udalosti počas nežnej revolúcie na Slovensku?

Som presvedčený, že moje očakávania boli viac-menej totožné s očakávaniami drvivej väčšiny ľudí, ktorí chceli zmenu. Osobne som dúfal, že ako spoločnosť budeme pokračovať tam, kde sme pod tlakom Sovietskeho zväzu v auguste 1968 museli nedobrovoľne skončiť. Celý pohľad na tento obrodný proces je dnes do značnej miery skreslený rôznymi falošnými interpretáciami. Niekedy možno aj zámerne, pretože hoaxy nie sú vynálezom internetu. Špeciálne úloha Alexandra Dubčeka je dosť deformovaná najmä z českej strany. Na jednej strane im rozumiem, ale to ich v žiadnom prípade neospravedlňuje, pretože to, čo prebehlo v roku 1968, bol výnimočný dejinný proces – pokus pretvoriť bez použitia násilia totalitnú spoločnosť na demokratickú. Na základe toho som mal predstavu, že v novembri 1989 dokončíme to, čo sa nepodarilo dokončiť Alexandrovi Dubčekovi v roku 1968.

● V tomto období ste boli jedným zo spoluzakladateľov Sociálnodemokratickej strany Slovenska. Tú oficiálne zaregistrovali na Ministerstve vnútra SSR 1. februára 1990. S akými očakávaniami ste vstupovali do nového demokratického prostredia?

Postupne som zistil, že so svojím hodnotovým nadstavením, ktoré sa v každom človeku formuje od útleho veku, som mal veľmi blízko k sociálnej demokracii. Tým, že som počúval a pozeral rakúske rádio a televíziu a videl som, čo dokázal od polovice šesťdesiatych rokov spraviť s Rakúskom jeho dlhoročný spolkový kancelár sociálny demokrat Bruno Kreisky, som mal predstavu, že týmto smerom by sa mala uberať aj naša spoločnosť. Bohužiaľ, ten vývoj sa však neskôr uberal úplne iným smerom.

● Ako ste prijali nezvolenie Alexandra Dubčeka za nového prezidenta Česko-Slovenska?

Podľa mňa to bol dosť cynický politický kalkul. Alexander Dubček by svojím hodnotovým a politickým nastavením jednoducho prekážal tým cieľom, ktoré sledovala skupina okolo Václava Klausa. Okrem toho nebol po chuti ani vrcholovým predstaviteľom Občianskeho fóra, ako bol Michael Kocáb a jemu podobní.

● Do akej miery tento cynizmus ovplyvnilo asymetrické usporiadanie spoločného štátu?

Značne. Vzhľadom na to, že československá federácia bola veľmi centralizovaná, nezvolenie Alexandra Dubčeka za prezidenta bolo výsledkom silnej českej politickej loby vo federálnych orgánoch. Alexander Dubček a jeho ľudia boli pre novú nastupujúcu českú politickú elitu neprijateľní komunisti. Ale na druhej strane títo „bojovníci“ za víťazstvo pravdy a lásky, proti zlu a nenávisti sa bez akýchkoľvek problémov a veľmi racionálne spojili s generáciou normalizačných detí Gustáva Husáka. Bola to generácia, ktorú zastupoval aj jeden z tzv. federálnych Slovákov Marián Čalfa. A títo už neprekážali napriek tomu, že boli predstaviteľmi bývalého režimu. A plasticky celú tú situáciu demonštrovala voľba Václava Havla za prezidenta republiky...

● V prvých slobodných voľbách v júni 1990 sa Sociálnodemokratická strana Slovenska nedostala nielen do Slovenskej národnej rady, ale ani do žiadnej z komôr Federálneho zhromaždenia. Aké boli príčiny tohto neúspechu?

Ľubor BYSTRICKÝ ako aktívny politik v deväťdesiatych rokoch bol pri rozhodujúcich chvíľach rozhodovania o osudoch bývalého spoločného štátu Slovákov a Čechov.

Ja by som to neoznačil za neúspech. Hneď aj poviem prečo. Tým, že českí sociálni demokrati začali najmä na východnom Slovensku zakladať svoje miestne organizácie a ponechali si svoje pôvodné označenie Československá strana sociálno-demokratická (ČSSD), väčšina slovenských voličov si myslela, že Sociálnodemokratická strana Slovenska je jej slovenskou pobočkou. To však nebola pravda. Treba tiež objektívne povedať, že jedine Boris Zala bol medzi verejnosťou trochu známy. My ostatní sme boli chlapci z ulice. Oproti iným politickým stranám sme nemali ani také kontakty a finančné zdroje. Navyše sme vystupovali s programovým sloganom Práca, zdravie, vzdelanie pre všetkých, ktorému ľudia tak dobre nerozumeli. Vtedy to boli ešte samozrejmé veci. Až po veľmi krátkom čase zistili, o čom to je, keď sa začalo vo veľkom prepúšťať. S podporou 1,82 percenta nám chýbalo len niekoľko stotín na to, aby sme dostali štátnu podporu.

● Dvadsiateho ôsmeho marca 1992 ste za predsedu Sociálnodemokratickej strany Slovenska zvolili Alexandra Dubčeka. Ako vnímal prebiehajúce rokovania o novom štátoprávnom usporiadaní Česko-Slovenska? Považoval za vhodné riešenie aj vytvorenie samostatnej Slovenskej republiky?

Keď sme sa spolu prvý raz stretli v roku 1991 v starej národnej rade, vyslovil jednu vetu, že keby mal istotu, že sme na samostatnosť Slovenska pripravení, tak by s tým súhlasil.

● Do akej miery ste mali rozdielne názory s Československou stranou sociálnodemokratickou (ČSSD) na budúce štátoprávne usporiadanie?

Keď som sa o tom s nimi neraz rozprával, najmä v súkromní, tak som zistil, že im prekáža, že sú republikové orgány a že by bolo pre nich jednoduchšie, ak by Česko-Slovensko bolo riadené z jedného pražského centra. Ja som im na to vždy odpovedal, že chcú ísť z blata do kaluže. Z ich pohľadu sa to zdalo byť jednoduchšie. Na jednej strane som im rozumel. Ale viete, v tomto bol práve taký výrazný základný rozpor, pretože keď si zoberiete celú štruktúru vtedajšieho národného hospodárstva, zistíte, že všetko bolo tak nastavené, že slovenská ekonomika bola len akýmsi doplnkom ekonomiky českej. Jej základným poslaním bola vlastne služba tej dominantnej druhej časti za riekou Moravou.

● V druhých slobodných voľbách v júni 1992 sa Sociálnodemokratická strana Slovenska vďaka tichej koalícii s Roľníckou stranou Slovenska a osobou Alexandra Dubčeka prebojovala len do Snemovne národov Federálneho zhromaždenia. Vďaka tomu ste sa aj vy stali súčasťou federálneho zákonodarného zboru. Ako ste hodnotili ich výsledky z hľadiska budúceho štátoprávneho usporiadania? Boli ste už vtedy presvedčený, že vytvorenie samostatnej a demokratickej Slovenskej republiky ako subjektu medzinárodného práva je jediným možným riešením?

Stále som bral do úvahy aj iné riešenia. V tom čase som bol ešte presvedčený, že sa nakoniec nájde nejaký spôsob, aby sa spoločný štát zachoval. Prehodnocovať svoje postoje som začal až v posledných mesiacoch roka 1992 a najmä po smrti Alexandra Dubčeka. To, ako sa k nemu zachovala oficiálna federálna a česká politická reprezentácia, tak to bolo niečo strašné a trápne.

● Trinásteho novembra 1992 schválilo Federálne zhromaždenie ústavný zákon o delení spoločného federálneho majetku. Považujete za spravodlivé, akým spôsobom sa v tom čase delil?

Ako sociálna demokracia sme trvali na tom, a to sme hovorili aj Vladimírovi Mečiarovi, aby sa najskôr pred ústavným zákonom o zániku ČSFR prijal ústavný zákon o delení majetku. To bola naša podmienka, ktorú sa nám podarilo nakoniec presadiť. Musím uznať, že spoločný federálny majetok sa naozaj rozdelil spravodlivo.

● Dvadsiateho piateho novembra 1992 sa schválil aj ústavný zákon o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky. Podarilo sa vás presvedčiť, aby ste zahlasovali za vznik samostatného Slovenska aj na základe toho, že prenikali informácie, že česká strana sa chystá na rozdelenie federácie vo svojej réžii a Slovensku tak hrozilo, že nebude mať nijaké nástupnické práva?

Predchádzalo tomu niekoľko kľúčových záležitostí. Po tom, čo sa prijal ústavný zákon o delení majetku, vypracoval sa návrh ústavného zákona o zániku ČSFR. K jeho obsahu sa objavilo niekoľko pripomienok. Vytvorila sa preto Dohodovacia komisia, ktorá ich týždeň spracovávala a zapracovávala do samotného návrhu ústavného zákona. Jednou z nich bol aj návrh, že rozhodnutie Federálneho zhromaždenia rozdeliť spoločný štát potvrdí buď referendum uskutočnené v každej časti federácie osobitne, alebo národné rady Slovenskej republiky a Českej republiky ústavnou väčšinou. Jeho znenie bolo nakoniec zapracované do finálneho návrhu ústavného zákona. Dvadsiateho piateho novembra 1992 počas jeho schvaľovania oboma komorami Federálneho zhromaždenia sa malo hlasovať samostatne o jednotlivých pripomienkach. Medzitým však prifrčal Václav Klaus do Federálneho zhromaždenia a zmietol všetky tieto pripomienky zo stola.

● Takže príchod Václava Klausa do Federálneho zhromaždenia a jeho odmietnutie všetkých pripomienok k ústavnému zákonu o zániku ČSFR vás napokon definitívne presvedčili, aby ste vaším hlasom prispeli k ústavnému rozdeleniu spoločného štátu?

Áno. Bola to pre mňa posledná kvapka v pohári. Povedal som si, že už to viac nemá zmysel. Napriek tomu som však nebol osobne presvedčený, že takéto ukončenie federácie, ktoré sme pôvodne chceli docieliť tými zapracovanými pripomienkami v ústavnom zákone, je ten najlepší spôsob. Na druhej strane som však bol presvedčený, že tento spôsob je ten najprijateľnejší zo všetkých nedobrých možností. Keď som videl, čo robí táto politická atmosféra s našou spoločnosťou, tak nebolo iného východiska. Nervozita a neistota zo dňa na deň narastali. Takisto mi záležalo na tom, aby sa politické a medziľudské vzťahy medzi Slovákmi a Čechmi nijakým spôsobom nenarušili. Aby sa nenarušili tak, že sa niečo stane, čo sa nebude dať už potom napraviť.

● Ako na toto vaše rozhodnutie hľadíte po tridsiatich rokoch?

Teraz to vnímam ako zadosťučinenie. Keď sa na to spätne pozriem, uvedomujem si, že Česko-Slovensko ako spoločný štát nikdy dobre nefungovalo. Až teraz si Česi uvedomujú, čo sa vtedy vlastne stalo. Na druhej strane také vzťahy, aké máme dnes s Českou republikou, nikdy za spoločného štátu neboli.

● Ako ste vnímali rozhodnutie federálnych poslancov za KDH nepodporiť ústavné rozdelenie česko-slovenskej federácie?

Na toto uvediem jednu úsmevnú príhodu. Krátko po skončení hlasovania o ústavnom zákone o zániku ČSFR, keď som vyšiel z rokovacej sály na chodbu, vrhli sa na mňa dvaja poslanci z KDH. Plakali a ďakovali, že som hlasoval za. Pýtam sa ich preto: „Čo to robíte? Veď ste aj vy mohli hlasovať za.“ Ich odpoveď znela: „My sme nemohli, lebo vieš stranícka disciplína...“ Na to som im nahnevane povedal: „Aká stranícka disciplína, prosím vás? Veď nie ste ani strana!“

● Ako prijali českí kolegovia a priatelia vaše rozhodnutie zahlasovať za ústavný zánik federácie?

Veľmi sa ma dotklo, že od niektorých ľudí z Česka, s ktorými som predtým mal viac ako korektné vzťahy, odrazu po tomto hlasovaní som si veľa vypočul. „No jo. Do tří měsíců přilezete po kolenou.“ Alebo. „Á jedna česká koruna se bude měnit za pět slovenských.“ Alebo ich úplne taký typický povýšenecký slogan: „No jo. Teď budete hrát hokej s Maďarskem a s Pákistánem.“ V ich mysliach to ešte prežívalo také dva až tri roky po rozdelení. Dokonca aj spoločnú zástavu si privlastnili. Ja osobne som presadil do ústavného zákona o zániku ČSFR návrh článku, že žiadny z nástupníckych štátov nesmie používať symboly federácie. Išlo mi o zástavu, pretože osobne pre mňa veľa znamenala. Najmä kvôli roku 1968. Nakoniec môj návrh prešiel, pretože moje argumenty boli nepriestrelné. Bol to symbol, ktorý sa nevzťahoval ani k českej, ani k slovenskej histórii, ale výlučne k česko-slovenskej. Napriek tomu, že tento môj návrh prešiel, prišiel potom za mnou jeden český poslanec, ktorý mi arogantne povedal: „My si ji i přesto vememe.“ Oproti nám ostali všade Česku 1. januára 1993 tie isté vlajky, akurát sa premaľovali názvy na tabulách štátnych a verejných inštitúcií.

● Otázka na záver. Ako hodnotíte takmer tridsaťročný príbeh samostatného Slovenska?

Je to pre mňa satisfakcia. Napriek rôznym problémom je Slovenská republika úspešná krajina. Keď si zoberiete, že je nás toľko, že by sme nenaplnili ani jedno priemerné európske veľkomesto, a pritom stále patríme medzi prvé štyri desiatky najúspešnejších štátov sveta napriek všetkému, čo sa tu dialo, tak to je pre nás veľký úspech. Počas tridsiatich rokov narástla hmotná a materiálna úroveň obyvateľstva. Čo nám však chýba, aby sme sa skutočne zmocnili našej štátnosti ako dedičstva a ako záväzku do budúcnosti, je to, že potrebujeme vzory. Nie v tom zmysle, že im budeme iba klásť vence k ich pomníkom. Ale že budeme ich príklad nasledovať pri svojom rozhodovaní a pri svojom správaní. Toto je podstatné. A taká spoločnosť, ktorá sa s takýmito odkazmi riadi, je úspešná.

Štátoprávne rokovania od Trenčianskych Teplíc po Milovy

Cesta ku samostatnosti nebola ľahká ani priamočiara

Roman MICHELKO – Foto: archív autora

Čoskoro si pripomenieme tridsiate výročie našej samostatnosti. Prvého januára 1993 sa zavŕšil národno-emancipačný proces vznikom samostatnej Slovenskej republiky. Cesta k samostatnosti však nebola ani ľahká, ani bezproblémová. Prvým symptómom toho, že česká politická reprezentácia vnímala Slovensko len ako provinciu svojho unitárneho štátu, bola takzvaná pomlčková vojna, čo sa jasne ukázalo už na jar v roku 1990 na pôde Federálneho zhromaždenia. Odvtedy bolo jasné, že aj Česi, aj Slováci vnímajú spoločný štát odlišne.

Nastalo dvojročné krvopotné hľadanie nového modus vivendi, teda nového usporiadania vzťahov medzi republikami a spoločnou „federálnou strechou“. Prvé rokovania medzi českou a slovenskou politickou reprezentáciou sa začali v lete 1990 v Trenčianskych Tepliciach. Podstata rokovaní vychádzala z toho, že pôvodný model federácie z roka 1969, ktorý bol ako-tak vyvážený a funkčný, bol v čase nastupujúcej normalizácie v roku 1970 zásadne oklieštený. No a náprava tohto stavu spustila diskusie o vzájomnom pomere oboch národov v spoločnom štáte.

Oslavy vzniku Slovenskej republiky 1. januára 1993 za účasti vtedajších čelných predstaviteľov novovznikajúceho štátu Slovákov

■ ZÁKAZ MAJORIZÁCIE

Ukázalo sa, že prijatie federácie v roku 1968, respektíve od prvého januára 1969, malo zásadný vplyv na celý proces. Slováci mali vďaka tomu vlastnú politickú reprezentáciu, vlastné politické orgány, vládu, parlament a zásluhou prezieravosti tvorcov Ústavného zákona o federácii z roka 1968 vo Federálnom zhromaždení platil princíp zákazu majorizácie. Vďaka tomu česká väčšina vo Federálnom zhromaždení nemohla slovenskú časť Federálneho zhromaždenia prehlasovať. Práve tento princíp zákazu majorizácie bol najväčším tŕňom v oku českej politickej reprezentácie. Z toho potom vyplývalo, že skrotiť Slovákov silou nebolo možné a jediným východiskom z patovej situácie sa tak mohla stať len dohoda.

Práve stretnutie českého premiéra Petra Pitharta a slovenského premiéra Vladimíra Mečiara v Trenčianskych Tepliciach malo začať proces návratu k autentickej alebo funkčnej federácii, malo za cieľ napraviť deformácie, ktoré boli do fungovania federácie vnesené novelou Ústavného zákona o československej federácii v roku 1970.

■ ROKOVANIA O KOMPETENCIÁCH

Prvá fáza rokovania teda bola o vymedzení vzťahov medzi národnými republikami a federáciou. Cieľom bolo prijatie nového kompetenčného zákona, v ktorom by sa jasne definovali kompetencie republík a federácie. Po viacerých kolách rokovaní sa nakoniec dohodlo, že výlučné kompetencie federálnej vlády budú v oblastiach zahraničia, vojny, obrany, meny, hmotných rezerv, ako aj v oblasti ochrany federálnej ústavnosti. Zdieľané kompetencie potom boli v oblasti hospodárskej stratégie, dopravy, životného prostredia, cenovej a mzdovej politiky, ochrany spotrebiteľa, životného prostredia a podobne. V týchto oblastiach boli kompetencie nie celkom jasne rozdelené medzi národné vlády a federálnu vládu. Naopak, do výlučnej kompetencie národných vlád boli okrem kultúry, školstva a zdravotníctva pridané aj kompetencie týkajúce sa národnostných menšín a cirkevné otázky. V rozprave ku kompetenčnému zákonu vystúpilo vyše sedemdesiat poslancov, bolo podaných tridsať pozmeňujúcich návrhov a po celodennej debate bol 12. decembra1990 kompetenčný zákon prijatý pomerom hlasov dvestotridsaťsedem ku dvadsiatim štyrom. Už diskusia k tomuto zákonu zreteľne ukázala, ako je spoločnosť rozdelená. Veľmi skoro bolo jasné, že model vzájomného usporiadania česko-slovenských vzťahov sa prijatím tohto zákona neskončil. Bolo isté, že ak má mať česko-slovenské spolužitie perspektívu, tak sa musí nájsť dohoda o novej kvalite usporiadania česko-slovenských vzťahov.

■ HĽADANIE KONSENZU

Nasledovalo dlhé hľadanie konsenzu po rôznych hradoch a „hrádečkoch“ (Kroměříž, Karlove Vary, Častá-Papiernička, Štiřín, Kolodeje, Hrádeček, Bratislava, Milovy), ktoré, ako vieme, skončili sa neprijatím zmluvy z Milov predsedníctvom Slovenskej národnej rady. V čom bola podstata problému? V úplne inej optike na spôsob kreovania federácie. Kým slovenská strana jednoznačne preferovala, že kreovanie federácie musí ísť zdola, to znamená, že primárna suverenita je na republikách a odvodená na federácii, česká strana mala presne opačnú logiku. Podľa nej je federácia primárnym zdrojom suverenity štátu a republiky majú mať zhora delegované len niektoré kompetencie. Vývoj rokovaní bol však jednoznačný. Postupom času sa prišlo s ideou medzištátnej zmluvy, teda zmluvy medzi Českou republikou a Slovenskou republikou, s tým, že národné republiky by len delegovali časť kompetencií, na ktorých by sa vzájomne dohodli, na federálnu úroveň. Pre viacerých právnych puristov z českej strany to bolo neprijateľné. Najbližšie k reálnej dohode boli obe delegácie pri takzvanom Havlovom kompromise na stretnutí 3. novembra 1991 na Hrádečku. Havel navrhoval, aby zmluvu v mene republík uzatvorili Česká národná rada a Slovenská národná rada a navyše nová federálna ústava by mohla nadobudnúť účinnosť až po ratifikácii v národných parlamentoch, teda v Slovenskej národnej rade a Českej národnej rade. Tento kompromis však česká strana odmietla (Jan Kalvoda, Dagmar Burešová).

■ NIE MILOVSKEJ DOHODE

Nakoniec štátoprávne rokovania stroskotali už spomenutým neprijatím zmluvy z Milov, ktorá sa dohodovala od 3. do 8. februára 1992. Podstata zmluvy z Milov spočívala v štyroch bodoch:

1. Národné rady by predložili Federálnemu zhromaždeniu spoločný text zmluvy ako zákonodarnú iniciatívu, ktorá by sa stala základom budúcej federálnej ústavy.
2. Federálne zhromaždenie by začlenilo samotnú zmluvu ako integrálnu súčasť federálnej ústavy.
3. Federálna ústava by nadobudla účinnosť až po ratifikácii národnými radami. V dôsledku ratifikačnej klauzuly by sa tak republiky stali tvorcami štátoprávneho usporiadania.
4. Federálna ústava a ústavy republík by boli vo vzájomnom súlade.

Po odmietnutí ratifikácie tejto zmluvy bolo jasné, že ďalšie rokovania nemajú zmysel, keďže v lete 1992 boli voľby a nebolo teda reálne, aby sa v takom krátkom čase dospelo k dohode.

■ SYMPTÓMY ROZPADU

Výsledky parlamentných volieb 1992 napovedali, že federácia v stave, v akom fungovala do leta 1992, je ďalej neudržateľná. Stretnutia medzi víťazmi volieb – predstaviteľmi Občianskej demokratickej strany (ODS) a Hnutia za demokratické Slovensko (HZDS) – sa začali tesne po voľbách v júni 1992. Veľmi skoro sa ukázalo, že hlavné politické sily v Českej republike a Slovenskej republike mali zásadne odlišné názory na ďalšie fungovanie prípadného spoločného štátu. A tak už veľmi skoro po voľbách bolo jasné, že transformácia „unitárnej“ federácie na nejaký iný model spolužitia, teda konfederáciu, úniu alebo ekonomicko-obranné spoločenstvo, čo boli návrhy slovenskej strany, je nereálna.

Hodinové diskusie slovenského a českého premiéra V. Mečiara a V. Klausa napokon viedli k ústavnému rozdeleniu Česko-Slovenska. Či sa to niekomu páči, alebo nie, sú považovaní za otcov vtedy vzniknutých republík.

Symptómy blížiaceho sa rozpadu federácie boli evidentné už vtedy, keď šéf víťaznej ODS Václav Klaus neprijal post federálneho premiéra, ale stal sa premiérom českej vlády. Tým jednoznačne deklaroval, že v budúcnosť federácie neverí.

■ PROCES EMANCIPÁCIE

A aj na slovenskej strane postupoval proces emancipácie. Jeho výrazom bolo vyhlásenie zvrchovanosti 17. júla 1992. V reakcii na to abdikoval posledný československý prezident Václav Havel. Po sérii dlhých a neúspešných rozhovorov v Brne, Prahe a Bratislave nakoniec padla zásadná politická dohoda o príprave rozdelenia federácie. Stalo sa tak v noci 26. augusta 1992 v známej brnianskej vile Tugendhat. Následne na to prvého septembra 1992 Slovenská národná rada prijala Ústavu Slovenskej republiky, ktorá napriek viacerým novelizáciám v podstate platí dodnes. Po tom, ako sa dosiahla politická dohoda o rozdelení federácie, začala sa legislatívno-politická diskusia o tom, ako ústavne realizovať tento proces. V tejto súvislosti začali federalistické kruhy politicky dôrazne presadzovať referendum o rozdelení federácie. Problém bol v tom, že obe politické reprezentácie neboli schopné dohodnúť sa na znení referendovej otázky. Kým väčšina Slovákov nesúhlasila s vtedajším vzťahom medzi federálnymi a republikovými orgánmi a súčasné status quo si nepriala, česká verejnosť bola, naopak, s vtedajšou konštrukciou federácie spokojná. Nakoniec sa obe politické reprezentácie dohodli, že sa federácia rozdelí ústavným spôsobom ako výraz politickej dohody na pôde Federálneho zhromaždenia.

■ ÚVODNÉ ZLYHANIE

Cesta k presadeniu takéhoto zákona nebola vôbec ľahká. Prijatiu Ústavného zákona o zániku federácie mal predchádzať zákon o spôsobe zániku federácie. Ten začalo Federálne zhromaždenie prerokovávať prvého októbra 1992 a „vďaka“ šikovnej politickej hre opozície nakoniec neprešiel. Poslanec Miloš Zeman prišiel s návrhom de facto konfederácie, čo bolo aj pre mnohých poslancov HZDS v tom čase prijateľnejšie ako rýchly rozpad. Odporcovia rozdelenia boli ochotní pristúpiť na ďalekosiahle ústupky a pomocou istého úskoku Federálneho zhromaždenia prešiel Zemanov návrh na vytvorenie komisie na prípravu premeny federácie na česko-slovenskú úniu. To, samozrejme, odporovalo politickým dohodám lídrov HZDS a ODS, preto sa ďalej týmto smerom nešlo.

Nakoniec sa predsa len politická dohoda o rozdelení federácie našla. Muselo sa tak udiať ústavnou väčšinou, ktorou ODS a HZDS disponovali len v Snemovni ľudu Federálneho zhromaždenia. Aby ústavný zákon prešiel aj v Snemovni národov Federálneho zhromaždenia, boli nevyhnutné politické dohody. Preto treba zdôrazniť, že ústavný zákon o zániku federácie podporili nielen poslanci Hnutia za demokratické Slovensko a Slovenskej národnej strany (SNS), ale aj časť poslancov Sociálnodemokratickej strany Slovenska (SDSS) a Strany demokratickej ľavice (SDĽ).

■ UKÁŽKOVÉ ROZDELENIE

Vďaka tomu vznikol 25. novembra 1992 výnimočný precedens, keď sa spoločný štát dôstojne a pokojne, bez krviprelievania a rozbrojov rozdelil. Aj preto sú dodnes aktéri delenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (ČSFR) vzorom pre iné štáty, napríklad Kanadu a Belgicko, ktoré čelia podobným sporom ako svojho času ČSFR.

Jeseň roka 1992 sa potom už viac-menej niesla len v znamení rokovaní o technických aspektoch rozdelenia spoločného štátu. Dohody o spoločných krokoch síce na chvíľu naštrbila deklarácia Federálneho zhromaždenia o príprave komisie na vznik Česko-Slovenskej únie. Napokon však Federálne zhromaždenie koncom novembra prijalo ústavný zákon o zániku federácie a prvého septembra 1993 vznikli dva nové samostatné štáty – Česká republika a Slovenská republika.

■ PRÍBEH ÚSPECHU

Pri hodnotení dnes už takmer tridsaťročného obdobia našej samostatnosti musíme konštatovať, že napriek všetkým ťažkostiam je príbeh samostatnej Slovenskej republiky v podstate príbehom úspechu. Nenaplnili sa katastrofické scenáre, že Slovensko vo veľmi krátkom čase ekonomicky skolabuje, že bude mať autokratickú vládu, že sa svojou politikou vylúči z okruhu civilizovaných krajín Európy a bude vnímané podobne ako Lukašenkovo Bielorusko.

Iste, politický a ekonomický vývoj nebol bez problémov. Slovensko v prvých rokoch samostatnosti bolo politicky extrémne polarizované. Koncept filantropickej a zodpovednej národnej kapitálotvornej vrstvy sa neujal. Dnes najmä pre zlyhanie politických elít už nie je v slovenských rukách takmer nijaký významnejší priemysel či bankový sektor, „dobrovoľne“ sme sa vzdali kontroly nad strategickými podnikmi, politická a ekonomická moc, najmä v čase druhej Dzurindovej vlády, transformovala do obludných rozmerov. Politici postupne zdegradovali na úslužných vykonávačov úloh tých najskompromitovanejších oligarchických skupín.

Dnes tridsať rokov po vzniku Slovenskej republiky síce máme vlastný štát, ale boj o jeho charakter je stále pred nami. Verím, že v najbližších rokoch úspešne zavŕšime boj za to, aby Slovenská republika bola nielen samostatným, ale aj demokratickým a spravodlivým štátom a dobrým miestom pre život pre našu a nasledujúce generácie.

Pramene dobová denná tlač: Pravda, Smena, Národná Obroda, Lidové noviny, Mladá fronta dnes.

ANALÝZA

NA OKRAJ

Trh s alkoholickými nápojmi v Európe je jedným z najväčších na svete. Západná Európa predstavovala v roku 2020 trhovú hodnotu približne 359 miliárd eur. Na porovnanie, celkový predaj alkoholických nápojov v Spojených štátoch amerických predstavoval v roku 2020 len okolo 223 miliónov dolárov. Na európskom obchode s alkoholom má najvyšší podiel pivo – 37 percent. Toho sa zobchoduje za vyše 44 miliárd litrov, nasleduje víno s 34 percentami a tvrdé alkoholy s 25-percentným podie-

Biznis s alkoholom

lom. Portál Statista uverejnil rebríček krajín podľa spotreby piva na hlavu. Keď porovnávame spotrebu piva v rámci celého sveta, umiestnili sme sa v roku 2020 na deviatom mieste so spotrebou 81,7 litra. Svetový líder je Česko so spotrebou 181,9 litra na osobu, nasledované Rakúskom, Poľskom, Rumunskom a Nemeckom so spotrebou nad 90 litrov na hlavu. Pred nami sa umiestnili ešte Estónci, Namíbia a Litva. Približne rovnakú spotrebu ako my má aj Írsko. Podľa iných zdrojov na druhom mieste je Nemecko, ale v spotrebe piva vždy vedie Česko. Tretinovú spotrebu piva oproti nám majú tradičné juhoeurópske vinárske krajiny, ako sú Portugalsko, Francúzsko, Grécko a Taliansko. Je zaujímavé, že v priebehu desiatich rokov sa výroba piva v malých pivovaroch zoštvornásobila...

Podľa štatistík Svetovej zdravotníckej organizácie sa Slovensko v spotrebe alkoholu na hlavu dostalo na desiate miesto vo svete so spotrebou 13 litrov alkoholu na hlavu. Z toho najvyšší podiel mali tvrdé nápoje – 46 percent, pivo 30 percent a víno 18 percent. Väčšiu spotrebu alkoholu vykázali Maďari, Česi a všetky pobaltské štáty. Najvyššiu spotrebu alkoholu zaznamenala WHO v Bielorusku – takmer osemnásť litrov na hlavu. Portál Statista na prvé miesto v rámci EÚ zaradil Česko so spotrebou 14,3 litra čistého alkoholu na hlavu. Medzi prvými desiatimi štátmi sveta v spotrebe alkoholu sa okrem štátov EÚ umiestnila len Uganda.

Údaje Eurostatu ukázali, že podiel alkoholu na výdavkoch domácností v priemere v rámci EÚ predstavujú 1,6 percenta. Je len málo potešiteľné, že Slovensko s podielom 2,3 percenta je na tom lepšie ako pobaltské štáty, Česko a Poľsko, kde podiel na výdavkoch predstavuje 3,4 percenta z výdavkov domácností. Výdavky na alkohol u nás predstavujú takmer jeden a pol miliardy eur ročne. Pri pohľade na tieto údaje je nesporné, že najmä v súčasnom období blížiacej sa krízy a recesie by sa mala posilniť agenda štátu zameraná na boj proti alkoholizmu. Každé euro vynaložené v tejto oblasti by bolo pre ľudí prospešnejšie než vyhadzovanie peňazí na boj proti hoaxom a podobné spolitizované nezmysly.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

V hodnotách by sme mali hľadať nielen materiálny, ale aj duchovný obsah

Politika nemá deformovať realitu

Stanislav HVOZDÍK – Koláž: Emil SEMANCO

Voliči môžu vo voľbách urobiť chybu. Pociťujú to potom ako vládu, ktorá ich má zastupovať. Nové voľby môžu byť dejinnou príležitosťou. Prehliadanie príležitostí spôsobuje, že sa ľudia môžu vymedzovať iba negatívnou skúsenosťou zo zlej minulosti. Ľahko podliehajú potom utópiám a emóciám. Všeobecne sa uvádza, že utópia nie je hriech, len sa nedá uskutočniť. Ak sa spojí s mocou, vzniká totalita, a tá je už zlá. Tieto javy sa môžu opakovať.

Takou utópiou bol komunizmus. Utópia môže súvisieť s javom, ktorému sa hovorí mesianizmus. Ruský kresťanský filozof N. Berďajev v knihe Zmysel dejín píše, že marxizmus považoval robotnícku triedu za mesiáša. Francúzsky filozof J. Maritain v diele Kresťanský humanizmus píše, že dejinným ziskom je uvedomenie si dôstojnosti práce, dôstojnosti toho, kto pracuje, dôstojnosti ľudskej osoby v každom človeku. Maritain je tej mienky, že omylom bolo tento duchovný zisk spájať iba s ateistickou sústavou, akou bol marxizmus.

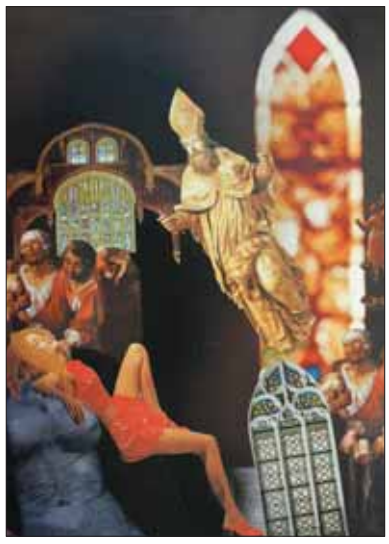

■ MÚR SCIENTIZMU

Marxizmus v mene vedeckého svetonázoru organizoval kolektivizmus. Zbavoval človeka osobného. Ján Pavol II. napísal, že úlohou národov je bojovať proti individualizmu a kolektivizmu. Pokiaľ trvala hrozba komunizmu, kapitalizmus sa zdal ľudský. Ale keď padol komunizmus, už na to nedbal.

Politika je neraz „mesianistická“. Kresťanské chápanie mesiáša je o tom, kto je pomazaný, kto zachraňuje, vykupuje ľudí z moci zla. Kresťanstvo objasňuje život v časnosti a večnosti, ako ho zjavil Kristus. Kapitalizmus sa v povedomí ľudí po roku 1989 chápal zväčša mesianisticky. Ako vykupiteľ. Navyše sa predpokladalo, že demokracia sa udržuje ľahko. Udržuje sa ťažko. Preto ľudia sedeli po roku 1989 doma a čakali, že prídu lepšie časy. Sami od seba. Zlé signály vnímali ako dočasné, v čom ich utvrdzovali najmä pravicové médiá. V súčasnosti badáme precitnutie s tohto falošného mesianizmu. Ľudia hľadajú svoje zdôvodnenie a vysvetlenie aj v ideách kresťanstva. Po toľkých ateizáciách a prehliadaniach kresťanstva ťažko chápu, že Kristus nie je iba idea, ale živý medzi nami.

Uvedomujú si toto cirkvi? Scientizmus pravice môže nanovo stavať medzi vieru a vedu nepriepustnú stenu a opakovať omyly marxizmu. Radikálnosť progresivizmu je aj o tom. Preto neraz počujeme označenie neomarxizmus. Spôsob obnovy kapitalizmu po roku 1989 bol liečbou šokom. Tá navodila pud sebazáchovy. Iný, lepší osud mal pracujúci na Západe a iný, horší na Slovensku alebo v inej postkomunistickej krajine. Obnoviť dejinný zisk dôstojnosti práce a osoby človeka aj na Slovensku je to, čím sa môže dejinnosť zopakovať lepším výsledkom.

■ KRITIKA POZITIVIZMU

Na adresu kapitalizmu v minulosti zazneli tvrdé slová. Vyslovili ich aj osobnosti kresťanskej filozofie. Povedzme J. Maritain, tvorca koncepcie kresťanského humanizmu, konštatuje, že kapitalizmus zbožšťuje pozitivistickú vedu. V súčasnosti sa spája so scientizmom. Človek je v scientizme iba to, čo o ňom povie veda. Taká politika uverí, že o človeku vie všetko. Takto redukovaný a o podstatu duševna vyprázdnený človek je objektom radikálnych rozhodnutí. Pravica, ktorá má oporu v scietizme, má blízko k tomu, aby napríklad nariadila povinné očkovanie. Chce rozhodovať za ľudí. Berie im súkromný život v mene vedeckosti, ako to robil marxizmus.

N. Berďajev v knihe Zmysel dejín píše, že „buržoáznosť“ je kráľovstvom tohto sveta, ktoré pripútava iba k nemu. K pominuteľným a časným veciam. Vytvára tak civilizáciu, píše N. Berďajev, ktorá zabila Boha. Môžeme toto zažívať v súčasnosti z nátlakov Bruselu voči kresťanstvu. Tento trend vidieť už aj na Slovensku – trebárs v tom, ako ľahko aj slovenská pravica zavrela kostoly a vzdala sa bohoslužieb v kostoloch. Treba sa pohoršovať, že Brusel má ašpirácie zrušiť názov Vianoc v Európe? Môžeme sa čudovať, že cirkev na Slovensku toto odmieta pochopiť? Akoby si pestovala ilúziu, že pádom komunizmu končia ťažké časy pre cirkvi...

Pravicová politika má blízko k scietizmu, vedecky zjednodušenému pohľadu na človeka. V mene toho si nárokuje na radikálne rozhodnutia. Obmedzuje osobný život v mene akéhosi vyššieho princípu. Pravica sa dostáva na šikmú plochu, najmä jej progresívne krídlo, keď cieľ svätí prostriedok. Dejiny sa opakujú nielen príležitosťami, ale aj chybami. Politika nemá deformovať realitu.

J. Maritain píše, že ľavica neraz zbožšťuje človeka. Zástupcom celého človečenstva sa stáva iba ten, kto prácu predáva, robotník, ostatní sú v podozrení. Ľavica usiluje o systém rovnosti, čo môže byť kladom, ale aj záporom. Môže prehliadať tých, ktorí sú nad priemerom. Potom sa do výkonov môžu dostať ľudia, ktorí nie sú na úrovni úloh. Pravica môže zase preferovať chytrých ľudí, ale nezaujíma ju, aké je ich duchovno. Majú potom ťažkosti mravne poznať skutočnosť. Zjednodušujú. Cieľ im svätí prostriedky.

■ SLUŽBA POLITIKY

Politológ M. Lobkowitz v knihe Duša Európy uvádza, že politika by mala vytvárať podmienky v živote na všetko, čo nie je politické. Iba to, čo nie je politické, môže navodiť lepší morálny stav. Lobkowitz pripomína, že aj nemecká kresťanská demokracia v časoch H. Kohla sľubovala zlepšenie morálky v politike a spoločnosti. Po tom, ako sa dostala k moci, pomery sa ešte zhoršili. Pretože iba predpolitické sféry v živote môžu navodiť morálku. Morálka je záležitosťou osobného života. V politike sa môže človek osobne správať málokedy. Preto politika nesmie obsadiť predpolitické sféry života. Politika má pre ne vytvárať podmienky. Tým bude politika morálnou. Aj na Slovensku nie je zriedkavý jav, že si politika prisvojí to, čo v živote nie je politické, a nemá ani byť. Politizuje trebárs školstvo. Namiesto výchovy sa presadzuje konkurencia medzi žiakmi. Akoby súťaživosť nebola prirodzená. Akoby prosociálnosť nemala význam vo výchove. Je tu tiež politizácia rodiny. Počujeme, že treba odstrániť pojmy matka, otec. Spochybňuje sa manželstvo muža a ženy. Význam rodiny. Vo volebnom programe toto politické strany nemali. Po voľbách niektoré také témy nastolili. Oklamali voliča.

Politika zavše núti náboženstvo vyjadrovať sa k tomu, na čo nie je kompetentné, aby svojou autoritou podporilo názor politikov. Ako je to pri covide...

Vo svete práce politika kazí vzťah medzi prácou, tvorivosťou a kapitálom. Neraz podriaďuje ľudský kapitál ekonomickému kapitálu. Politizuje ekologický problém, akoby mal mať podobu nového náboženstva. Potom, kto sa o ekológiu zaujíma, ten sa už cíti kompetentný vyjadrovať sa k všemožným problémom spoločnosti a sveta.

■ DVE STRANY MINCE

Ľudí nabádame k hodnotám. Občania v prieskumoch na prvé miesta dávajú približne rovnaké hodnoty, ako sú rodina, zdravie, priateľstvo, práca, voľný čas. Rozdiel je v tom, čo sa pod nimi myslí. Aké vzťahy tieto hodnoty tvoria. Aké postoje tvoria, čo korigujú upravujú na lepšie alebo nekorigujú. Či sú chápané ako iba materiálne alebo aj duchovne. Základnou úlohou v súčasnosti je objavovať v hodnotách nielen ich materiálny obsah, ale aj duchovné obsahy. To nepôjde bez kresťanstva. Bez podpory kultúry. To je úloha pre to, čo nie je politické, prečo musí politika vytvárať podmienky.

Pravica na Slovensku nepodporuje kultúru. Je neosobná. Aj národ je odvodený od ľudskej osoby. V tom sa príležitosti opakujú a s nimi aj dejiny. Aj pre politiku, aby rozlišovala roly, ktorými môžeme byť kompetentní na niečo, čo je potrebné pre civilizáciu, ale aby rozlišovala aj kultúru, ktorá je vo vzťahu k duchovnu. Politika, ktorá toto nerozlišuje, skôr či neskôr spôsobí, že sa staneme iba strategickým bodom v mocenských plánoch mocných.

Matica slovenská

so sídlom P. Mudroňa 1, 036 01 Martin, IČO 00179027, zastúpená štatutárnym orgánom JUDr. Mariánom Gešperom, predsedom Matice slovenskej,

VYHLASUJE

podľa § 281 – 288 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodného zákonníka neurčitým osobám obchodnú verejnú súťaž o najvhodnejší návrh na uzavretie kúpnej zmluvyna predaj nehnuteľného majetku Matice slovenskej vedeného katastrálnym odborom Okresného úradu Martin zapísaného na liste vlastníctva č. 374, obec Necpaly, katastrálne územie Necpaly, časť A: parcely registra „C“ evidované na katastrálnej mape: parc. č. 137/11, výmera 246 m² – zastavané plochy a nádvoria, parc. č., 138/1, výmera 10103 m² – záhrada – nehnuteľná kultúrna pamiatka, parc. č. 138/6, výmera 186 m² – zastavané plochy a nádvoria, parc. č. 138/13, výmera 104 m² - zastavané plochy a nádvoria, parc. č. 138/14, výmera 2273 m² - záhrady, parc. č. 138/16, výmera 207 m² - zastavané plochy a nádvoria, parc. č. 139, výmera 59 m² - zastavané plochy a nádvoria, parc. č. 140, výmera 3015 m² - zastavané plochy a nádvoria – nehnuteľná kultúrna pamiatka, parc. č. 141, výmera 138 m² - zastavané plochy a nádvoria, parc. č. 142, výmera 84 m² - zastavané plochy a nádvoria, parc. č. 143, výmera 755 m² - záhrada – nehnuteľná kultúrna pamiatka; stavby: súp. č. 93 na parc. č. 142, druh stavby – iná budova, popis stavby – budova, súp. č. 94 na parc. č. 140, druh stavby – budova na kultúru a na verejnú zábavu, popis stavby – kaštieľ – nehnuteľná kultúrna pamiatka, bez súp. č. na parc. č. 137/11, druh stavby - poľnohospodárska budova, popis stavby humno, bez súp. č. na parc. č. 138/6, druh stavby – poľnohospodárska budova, popis stavby – hospodárska budova; časť B: vlastník Matica slovenská, P. Mudroňa 1, Martin, PSČ 036 01, SR, v spoluvlastníckom podiele 1/1, časť C: ťarchy - bez zápisu, tento je podľa § 5 ods. 7 a 8 zák. č. 176/2004 Z. z. o nakladaní s majetkom verejnoprávnych inštitúcií nepotrebná vec, ktorá už neslúži a ani v budúcnosti nebude slúžiť verejnoprávnej inštitúcii na plnenie jej základných úloh ani na plnenie jej iných úloh, preto Matica slovenská podľa § 5 ods. 1 zák. č. 176/2004 Z. z. predá túto nepotrebnú nehnuteľnú vec, a to len v celosti na základe obchodnej verejnej súťaže tomu, kto ponúkne najvyššiu kúpnu cenu. Požadovaná kúpna cena, minimálne podľa znaleckého posudku: pozemky – 288112,60 €, stavby – 89.767,29,- €, spolu 378.000,- € . So znaleckým posudkom na nehnuteľný majetok sa navrhovateľ môže oboznámiť u vyhlasovateľa, termín nahliadnutia, ako aj obhliadky nehnuteľnosti si môže navrhovateľ dohodnúť u riaditeľa TIÚ MS PaedDr. Branislava Kohúta na tel. č.: 0915 988 896, e-mail: branislav.kohut@matica.sk, adresa: Technicko-investičný útvar Matice slovenskej, P. Mudroňa č.1, 036 01 Martin.

V kúpnej zmluve bude dohodnuté, že cenu za nehnuteľnosti je kupujúci povinný zaplatiť naraz v plnej výške v deň nadobudnutia platnosti zmluvy.

Podmienky obchodnej verejnej súťaže:

Určuje sa spôsob podávania návrhov na uzavretie kúpnej zmluvy na uvedené nehnuteľnosti, a to písomne na adresu vyhlasovateľa v zalepenej obálke výrazne označenej neotvárať: VOS v lehote do 21. 10. 2022, do ktorej možno návrhy podávať, lehota na oznámenie vybraného návrhu je 28. 10. 2022. Vyhlásenie a obsah podmienok obchodnej verejnej súťaže bude uverejnený na www.matica.sk a v celoštátnom týždenníku Slovenské národné noviny (§ 282 ods. 1 a ods. 2 zákona č. 513/1991 Zb).

Vyhlasovateľ si určuje právo na zmenu alebo zrušenie uverejnených podmienok a súťaže, toto právo v uverejnených podmienkach súťaže si vyhradil a zmenu alebo zrušenie uverejnil spôsobom, ktorým vyhlásil podmienky súťaže (§ 283 zákona č. 513/1991 Zb.).

Navrhovatelia nemajú nárok na náhradu nákladov spojených s účasťou na súťaži (§ 284 ods. 3 zákona č. 513/1991 Zb.).

Predložený návrh nemožno odvolať, meniť alebo dopĺňať po jeho predložení (§ 285 ods. 1 a 2 zákona č. 513/1991 Zb.).

Vyhlasovateľ si vyhradzuje právo odmietnuť všetky predložené návrhy (§ 287 zákona č. 513/1991 Zb.).

Cenu za nehnuteľnosti je kupujúci povinný zaplatiť v deň nadobudnutia platnosti zmluvy.

Ostatné, tu osobitne neupravené práva a podmienky obchodnej verejnej súťaže upravujú príslušné ustanovenia § 284 – § 288 zákona č. 513/1991 Zb. Navrhovateľ podaním návrhu vyslovuje súhlas so všetkými podmienkami obchodnej verejnej súťaže.

V Martine 29. 9. 2022
Reg. č. TIÚ – 460/2022n Gešper
predseda Matice slovenskej

Spomienkové dni jesene na miestach citlivých i clivých stretnutí s blízkymi

Sviatky venované pamiatke zosnulých

Text a foto: Igor VÁLEK

Dávnejšie sa skončilo leto, ustupujú aj pavučiny toho, ktorému hovoríme „babie“. Akoby sa zo všetkých strán, ba i zhora, prikradla jeseň a s ňou prišli výnimočné dni. Na prelome októbra a novembra, keď sa obloha zvykne zatiahnuť ťažkými a neraz i uplakanými oblakmi, prišiel vhodný čas spomenúť si intenzívnejšie na blízkych ľudí, čo odišli do nenávratna...

Zas nastal dušičkový čas. Zas si nachádzame chvíľu, aby sme ustrnuli v každodennom behu životom a ostali stáť pred večnosťou. V zvláštnom tichu, živých spomienkach a úprimnej piete – poväčšine a zákonite – pred hrobmi blízkych. Cintoríny sa cez deň zas menia na preplnené miesta stretnutí živých so svojimi mŕtvymi, do tmy večerov a nocí žmurkajú očami sviečok presvedčivé kroniky ľudského nezabúdania. Schopnosti a potreby pamätať si. Také sú spomienkové dni – sviatky venované pamiatke mŕtvych členov rodiny.

Národný cintorín v Martine je miestom odpočinku mnohých významných osobností.

■ DLHODOBÁ TRADÍCIA

Pôvodne sa konali spomienky, slávnosti a hostiny na počesť mŕtvych na hroboch v individuálnych pamätných dňoch – na 2., 3., 6., 9., 20., 40. alebo iný deň, potom po polroku alebo roku odo dňa úmrtia. Starostlivosť o mŕtvych predkov bola v tradícii indoeurópskych národov zakorenená tak silno, že postupne prešla do západoeurópskeho kresťanského obradového kalendára (Všechsvätých, Dušičky).

Na Slovensku sa venovala zvýšená pozornosť čisteniu cintorína, úprave hrobov a kladeniu čečinových vencov, obkladaniu hrobov machom na Sviatok všetkých svätých a na Pamiatku zosnulých. V tieto dni horeli na hroboch sviečky ako symbol večného svetla, ktoré svieti dušiam veriacich. Kladenie kvetov na hroby je pomerne novým javom, rozšíril sa u nás koncom 19. storočia. Pomerne časté bolo zdobenie hrobov bahniatkami z vŕby – posvätenými ešte vo veľkonočnom týždni. Sviatok všetkých svätých (alebo Všechsvätých; 1. november) je venovaný pamiatke mŕtvych, pôvodne bol zasvätený tým svätým, ktorí sa v cirkevnom kalendári neoslavovali jednotlivo. Vznikol v 4. storočí, v roku 835 ho pápež Gregor IV. preložil na prvý november. Na Slovensku sa navštevujú hroby príbuzných a venuje sa pozornosť ich výzdobe. V evanjelickej a. v. cirkvi sa v jeho predvečer svätí Deň reformácie na počesť 95 téz na dišputáciu, ktoré Martin Luther 31. októbra 1517 pribil na dvere chrámu vo Wittenbergu.

Pamiatka zosnulých (Dušičky; 2. november) je v rímskokatolíckej cirkvi deň venovaný pamiatke mŕtvych, zavedený v roku 988 francúzskym benediktínskym opátom Odillom z Cluny. Od 13. storočia sa slávil v celej západnej cirkvi 2. alebo 3. november (vo východnej cirkvi najmä 26. október) na pamiatku duší v očistci.

Ako hovorí etnografka Ľubica Chorváthová: „Podľa článku katolíckej viery o spoločenstve svätých prispievajú omše, modlitby a iné dobré skutky k ich vyslobodeniu z očistca. Preto sa za zvlášť účinné považovali zádušné omše a spoločné modlitby za mŕtvych, konané v tento deň v kostole alebo na cintoríne. U nás bolo zvykom na Dušičky obdarúvať chudobných ľudí a žobrákov jedlom alebo peniazmi, aby sa modlili za pokoj duší zomretých. K starším zvykom patrí pálenie sviečok na hroboch, novšími je kladenie vencov a kvetinová výzdoba.“

No a sme pri hroboch na cintorínoch. Poprechádzajme sa na jednom výnimočnom aj z celoslovenského hľadiska.

■ V NÁRODNOM CINTORÍNE

Vetrík zádumčivo spieva o večnosti, z lipy sa sem-tam znesie žltnúci lístok. Slnečné lúče sa skryli za chrbát Martinských holí, skorý súmrak presvetľujú oči sviečok a kahancov. Národný cintorín v Martine opäť dôstojne víta živých, ktorí prišli za svojimi mŕtvymi. A či za velikánmi národných dejín, snívajúcimi tam svoj večný sen... Cintorín nezískal pomenovanie úradným dekrétom, stával sa ním vo vedomí ľudí. Pôvodne stál na malom návrší, okolo ktorého sa rozprestieral cintorín z čias Veľkej Moravy. V roku 1785 vykonali v Turčianskej stolici súpis cintorínov a krýpt, z ktorého sa dozvedáme, že nový cintorín v Martine založili pred piatimi rokmi. To je prvý údaj o jeho existencii. Na prelome 19. a 20. storočia bol zaplnený, rozšírili ho do dnešnej veľkosti. Boli vypracované viaceré návrhy na úpravu, zvyčajne však chýbali financie. V roku 1931 prišiel podnet Matice na rozsiahlejšie úpravy, za autora projektu navrhli známeho architekta Dušana Jurkoviča. Jeho projekt sa však neuskutočnil. Významnejšia úprava sa uskutočnila v roku I945. Úpravami bol poverený akad. sochár Fraňo Štefunko, vedúci technickej kancelárie mesta. V roku 1967 bol cintorín právom zapísaný medzi národné kultúrne pamiatky...

Miesto posledného odpočinku tu našlo veľa osobností národného hnutia, kultúrneho, spoločenského i hospodárskeho života, ktoré sa do Martina prisťahovali najmä po založení Matice. Martin sa stal strediskom národného hnutia, aj cintorín získal na vážnosti v druhej polovici 19. storočia. V auguste 1866 zomrel podpredseda Matice K. Kuzmány. Jeho pohreb sa stal pamätným a niekde tu sa začala črtať myšlienka urobiť z cintorína výnimočné miesto. Postupne pribúdali hroby národovcov, ktorí v Martine pracovali ako redaktori, vydavatelia a tlačiari slovenských novín a kníh, múzejníci, ale aj osobností politického a spoločenského života, podnikateľov...

■ PANTEÓN OSOBNOSTÍ

Dnes na Národnom cintoríne nájdeme vyše tritisícpäťsto hrobových miest, z toho asi štyristo patrí významným osobnostiam. Boli sem prevezené ostatky osobností z rôznych kútov Slovenska, ale i končín sveta, pretrvávala myšlienka vybudovať Panteón významných Slovákov. Pristavíme sa aspoň pri hroboch niekoľkých z nich...

Za vstupnou bránou napravo sa týči biela hrobka spisovateľa, cirkevného hodnostára, kultúrneho pracovníka a podpredsedu Matice Karola Kuzmányho. Autora kázní a inej náboženskej spisby; aktívne sa zúčastnil na založení Matice, stal sa jej prvým podpredsedom, výrazne prispel k založeniu slovenského gymnázia v Martine. Vedľa stojí hrobka rodiny Jesenských. Leží v nej aj prekladateľka, publicistka a literárna kritička Zora Jesenská. Svoj sen tu sníva básnik, spisovateľ, prekladateľ a politik Janko Jesenský, autor vynikajúceho románu Demokrati. Od Kuzmányho hrobky na sever je hrob Jána Francisciho Rimavského, politika, spisovateľa a redaktora. Zbieral ľudové rozprávky, piesne i porekadlá; v roku I861 bol organizátorom i predsedom Memorandového národného zhromaždenia. Vedľa nás upúta pomník vybudovaný podľa starého slovanského zvyku – navŕšené skaly, na nich kríž. Pod ním odpočíva teológ a zakladateľ slovenskej muzeológie Andrej Kmeť. Stojíme pri hrobe spisovateľa Martina Kukučína, vl. menom Martin Bencúr, výrazného predstaviteľa literárneho realizmu. Ako lekár začal profesionálnu dráhu na chorvátskom ostrove Brač a neskôr žil medzi krajanmi i v ďalekom Čile. V októbri 1928 boli jeho ostatky prevezené z chorvátskeho Záhrebu.

Náhrobok národného umelca Martina BENKU

Po ľavej strane stojí hrob jazykovedca, literárneho kritika a historika, prozaika, prekladateľa, publicistu a správcu Matice Jozefa Škultétyho. Štefunkova socha je aj na hrobe maliara, grafika, ilustrátora a pedagóga Martina Benku. Umelcove obrazy sú nielen eposmi našej krajiny, v jeho postavách sa zrkadlia i charakterové vlastnosti slovenského človeka. Pekný náhrobník je na hroboch Štefana Krčméryho a Jozefa Cígera Hronského s manželkou Valériou. Pozostatky spisovateľa, publicistu, maliara a kultúrneho pracovníka, doslova renesančného človeka, Hronského boli prevezené z Argentíny v roku 1993. Tento rad osobností uzatvára hrob Štefana M. Daxnera, právnika, publicistu a organizátora národného hnutia, spoluautora Žiadostí slovenského národa, zakladajúceho člena MS. Neďaleko je pochovaný básnik, prozaik, prekladateľ a redaktor, saleziánsky kňaz Gorazd Zvonický, vl. menom Andrej Šándor. Zomrel v nútenej emigrácii v roku 1995 v Ríme a do Martina boli jeho pozostatky prevezené v roku 1996. Ako prvý Slovák bol poctený Rytierskym radom Za zásluhy o Taliansku republiku...

■ ALEJE ÚCTY

Pred nami vpravo je malá aleja. Vedie k centrálnemu pomníku z tatranskej žuly, na ktorom si prečítame verše P. O. Hviezdoslava... Bokom vidíme hrob prozaika, básnika a literárneho kritika Jána Kalinčiaka. Vedľa nás upúta sivý pylón s menom Janko Kráľ. Účastník slovenského revolučného hnutia, člen štúrovskej družiny, spoluzakladateľ Tatrína, dobrovoľnícky kapitán, s čím súvisela i jeho básnická tvorba.

Sme pri hrobe dramatika a prozaika Júliusa Barča-Ivana, ktorý vynikal schopnosťou rozšíriť spoločenské otázky o rovinu všeobecných postulátov morálky. Ďalej nás zaujme pomník z tatranskej žuly, doplnený o vápencovú platňu, kde sú pochovaní literáti František Hečko s manželkou Márioú Jančovou. On bol i referentom a redaktorom v Matici, vrcholom jeho tvorby je román Červené víno. Ona úspešnou spisovateľkou pre deti a mládež. Vrátime sa na cestičku, ktorá vedie vľavo a rozdeľuje sektory A a C. Z tohto miesta vidíme po pravej strane hroby manželov Hany Meličkovej a Daniela Rapanta. Ona významná herečka, symbol čistoty javiskovej reči i práce na javisku. On historik, vyštudoval slavistiku a históriu na Karlovej univerzite a v centre jeho pozornosti stálo obdobie Veľkej Moravy a stredovek. Po pravej strane pozornosť pritiahne mohyla z travertínu a na nej meno Svetozár Hurban-Vajanský, dielo architekta Jurkoviča. Syn J. M. Hurbana, politik a spisovateľ, sa v Martine usadil v roku 1878, pôsobil tu ako redaktor Národných novín, Slovenských pohľadov. Významný reprezentant modernej poézie, prózy, literárny kritik a esejista, pre popularitu nazývaný aj „baťko“.

Prechádzku po Národnom cintoríne v Martine skončíme nadčasovou pozvánkou. Slovenská národná knižnica, Matica slovenská a Mesto Martin (v ktorých správe je cintorín) každý rok pripravujú pri príležitosti Pamiatky zosnulých pietnu spomienku. Príďte...

NA OKRAJ

Spomienka na zosnulých sa môže spájať aj s nenáročnou jesennou turistikou.

Od Liečebného domu Solisko na Štrbskom plese obchádzame sprava breh plesa až po jeho okraj, kde prechádzame cez cestu a pokračujeme lesnou cestou. Prekročíme potok Mlynica a začíname stúpať porastom na Trigan. Pokračujeme k rázcestiu tzv. „zimnej cesty“ a ďalej po červenej značke. (V čase snehovej pokrývky, ktorá môže niekedy prekvapiť aj počas neskorej jesene, býva uzavretý!) Od

Tatranská pieta

rázcestia vedie chodník popod zelený lesný krov a potom už otvoreným terénom po úbočí Patrie k mostu cez Hincov potok. Od neho sa dostaneme k rázcestiu nad Popradským plesom, odkiaľ je to len kúsok k Chate pri Popradskom plese. Dovtedy len sporadické výhľady na veľkolepé panorámy sa stávajú všadeprítomnou realitou. Od chaty obchádzame pleso. Za pomenovanie vďačí rieke Poprad, vytekajúcej na jeho južnom cípe – brehom cez mostík nad (naozaj ľadovým) Ľadovým potokom na druhú stranu plesa. Odbočka po žltej značke doprava vedie na jedinečné miesto – cieľ našej cesty.

Za štvrťhodinku stojíme na Symbolickom cintoríne, turistami hojne navštevovanom pamätnom mieste práve pod západnými stenami Ostrvy. V limbovom poraste je cintorín na pamiatku tých, čo predčasne ukončili životy vo Vysokých Tatrách a – vo výnimočných prípadoch – i ľudí, ktorí zahynuli v horách hocikde na svete. V tieni limbového hája tu nájdeme vyše stošesťdesiat pamätných tabúľ a päťdesiat ručne vyrezávaných detvianskych drevených krížov, priam ako z marcipánu. Pôvodne boli pamätné tabule obetí slovenských veľhôr roztrúsené na konkrétnych miestach tragédií, a neskôr boli sústredené sem. Propagátorom, ale aj praktickým realizátorom myšlienky založiť symbolický cintorín obetí hôr bol akad. maliar Otakar Štáfl, ktorý miloval (nielen) túto časť Slovenska, a spolu s manželkou a niekoľkými priateľmi sa pustil v roku 1936 do výstavby diela. Verejnosti ho odovzdali 11. 8. 1940 pod krídlami nedvojznačného motta: „Mŕtvym na pamiatku, živým pre výstrahu.“ Každý rok si na prelome októbra a novembra na záver letnej turistickej sezóny na Symbolickom cintoríne pod Ostrvou pri Popradskom plese pripomínajú na pietnom akte obete hôr priamo v areáli cintorína pri centrálnej kaplnke so šindľovou strechou.

V súčasnosti sa o symbolický cintorín stará Správa TANAP-u a na jeho ďalšie rozširovanie platia z estetických a priestorových dôvodov už prísne kritériá, čo je len dobre. Ozaj, ešte jedno upozornenie: pre návštevníkov je každoročne uzavretý od 1. januára do 30. júna. Ale to sa vlastne jesennej „pietnej turistiky“ netýka.

Igor VÁLEK

GLOSY

Pozdrav seniorom

V Rožňave sa už stalo zvykom, že v októbri matičiari pozdravia seniorov v dennom centre. V Mesiaci úcty k starším aj počas matičných dní sme pre našich seniorov pripravili milé stretnutie. Pre dlhotrvajúcu pandémiu koronavírusu sa atmosféra v tomto sociálnom zariadení citeľne zmenila. Mnohí seniori sa vyhýbajú stretnutiam. Je ťažké ich prilákať medzi ľudí, do väčších spoločností, lebo strach o zdravie stále pretrváva. Nečudujeme sa im. Veď zdravie je to, čo najcennejšie v živote máme. V rámci komponovaného programu sme pre nich pripravili prednášku o odkaze štúrovcov a predstavili sme im aj osobnosti z nášho regiónu. Mali možnosť dozvedieť sa fakty, ktoré možno nezachytili v kolobehu každodenných povinností, ktoré mali, a starostí, ktoré na nich doliehajú. O kultúrny program sa postarali srdečné ženičky z Rudnej. Modré fialky sme predstavovali už v projekte zviditeľňovania nadaných Gemerčanov a o ich činorodosti sa už pochvalne zmieňovali aj Slovenské národné noviny. Krásny program zavŕšila Mária Kohuláková, ktorá so sebou priniesla aj darčeky v podobe jej malieb. Farebné kvietky rozžiarili oči a potešili srdiečka.

Tatiana TOMKOVÁ

Štvorgeneračná výstava

Pohľad na jeden svet viacerými očami. Týmito slovami by sme najlepšie vystihli unikátnu výstavu ľudového umenia v priestoroch Domu Matice slovenskej v Liptovskom Mikuláši. Najstarší z rodiny Ján Nemec (87) je v regióne známy najmä výrobou drevorezieb, ale v jeho tvorivom portfóliu nájdeme aj maľby či skvostné fujary. Jeho syn Ján Nemec ml. (57) zúročil svoju lásku k drevu pri výrobe nábytku. Vnuk Marek Nemec (34) je síce vyštudovaný umelecký rezbár, no pri časovo náročnej práci sa tejto činnosti stačí venovať len vo voľnom čase. Všetci traja z rodiny Nemcovcov však často pracovali spolu, najmä pri výrobe fujár, ktorých výroba je zdĺhavý a náročný proces. Do všestranne nadanej rodiny pred takmer piatimi rokmi pribudla Marekova dcéra a zároveň vnučka a pravnučka – iba štvorročná Ella Nemcová. K umeniu mala blízko, drevený salaš a vyrezávané ovečky, ktorý vyrobil dedo, boli jej najobľúbenejšie hračky. Neskôr skúšala hrať na fujarách a malých píšťalách, čím určite potešila celú rodinu. Práca s drevom jej však ešte nejde, no štetec a farbičky už ovláda a rada maľuje, kde sa len dá. Tieto maľby sú dnes milým oživením výstavy a návštevníci tak môžu vidieť diela a dielka štyroch generácií.

Michal SITNIK

V našej ľudovej slovesnosti je veľa odkazov na prírodné a životné cykly

Duchovia a dušičky v slovenskom folklóre

Pavol IČO – Foto: Emil SEMANCO

V slovenskej ľudovej slovesnosti sa zachovalo množstvo predstáv, viažucich sa k životu po smrti, ktoré pravdepodobne pochádzajú ešte z pohanských čias. Predstavy našich predkov o pôsobení duší, respektíve duchov na tomto svete, sa líšili. Medzi najrozšírenejšie patrilo presvedčenie, že duša pokračuje hneď po smrti tela svojím vlastným životom v pekle, nebi či záhrobí...

Rozšírená je aj viera o pripútanosti duše k telu až dovtedy, kým existuje jeho fyzická schránka. V tomto prípade sa teda sídlom duše stáva cintorín. Mnohí Slováci verili, že sa duša zomretého príde rozlúčiť s pozostalými najneskôr do troch dní.

■ DUCH STRÁŽCA

Nezriedkavý bol aj názor, že duša nebohého ostáva strážiť svoju rodinu, pričom sa usídli trebárs v ohnisku, peci, na prahu domu, v kúte izby. Duch strážca potom môže upozorňovať na nebezpečenstvo rôznymi spôsobmi. Trebárs prostredníctvom nezvyčajných udalostí – prasknutie zrkadla, nezvyčajné správanie zvierat, samovoľné zhasnutie sviece a pod. alebo zjavením vo sne, ktoré mohlo predznamenávať nadchádzajúce úmrtie toho človeka, ktorému sa mŕtvy príbuzný zjavil. Preto naši predkovia prikladali snom s mŕtvymi veľkú váhu, najmä ak sa zdali ťažko chorému. Mŕtvi sa v snových víziách mohli zjaviť nielen v podobe, ako boli pochovaní, ale aj ako určité zviera, prípadne v telesnej forme zo skorších rokov života. Za veštby, predzvesti a upozornenia od mŕtvych sa živí odvďačovali prostredníctvom darov a prinášaním obetí, ktoré ponechávali v dome alebo na hrobe. Inou formou vďaky bolo splnenie prianí a želaní zosnulého, sprostredkovaných v snoch a vo videniach.

■ VIERA V PREVTEĽOVANIE

Pomerne prekvapujúco vyznieva, že sa nám zachovali doklady o viere v prevteľovanie duší. Tá zrejme pramení zo starých pohanských predstáv. Zvieratá mali zakázané zdržiavať sa pri zomierajúcom, pretože vraj do nich mohla prejsť jeho duša. Zákaz platil i pre zabitie muchy pri štedrovečernom stole, lebo jestvoval predpoklad, že by mohlo ísť o zosnulého rodinného príslušníka. Duša gazdu údajne mohla vojsť aj do vola.

■ HAD POD PRAHOM

Duch prvého gazdu, staviteľa domu, najčastejšie prebýval v hadovi usalašenom pod prahom domu. Rovnako i duša prvej gazdinej mohla nadobudnúť konkrétnu podobu, a to ako tzv. domová lasica. Naši predkovia boli presvedčení, že žila v blízkosti stajne a chránila dobytok. Tieto tvory nesmel nikto z domácnosti zabíjať, keďže by ich usmrtenie mohlo spôsobiť pohromu v rodine. Okrem toho máme k dispozícii etnologické záznamy o viere v prenikanie duše zomrelého do novorodenca. Kolobeh znovuzrodenia však fungoval iba v rámci určitého spoločenstva , čiže osady alebo obce.

Duša údajne mohla prísť do svojho starého pozemského obydlia v období sviatkov – najčastejšie na Vianoce, Veľkú noc, Dušičky alebo počas Turíc. Ľudia preto nechávali v oknách sviečky, aby duša zosnulého nezablúdila a trafila domov, pripravovali pre ňu jedlo, pozývali ju k stolu a vzhľadom na presvedčenie, že duch je schopný cítiť bolesť, nesmeli robiť prudké pohyby, aby ho nezranili.

Inokedy sa pohostenie odohrávalo priamo na hroboch, pričom sa tu pre duše mŕtvych nechávalo jedlo a pitie. Ide o tradíciu, ktorú viacerí Slováci v podstate dodržiavajú aj dnes, keď napríklad vylievajú pálenku na počesť zomretého pri jeho hrobe.

Ždiarsky cintorín v dušičkovom čase

■ NÁVRAT NEBOŽTÍKA

Rozšírený bol i názor, že duša zosnulého, ktorý odišiel z tohto sveta predčasne (t. j. samovrah, obeť kriminálneho činu), sa bude vracať medzi živých. Navracať sa však mohla i duša človeka rozhádaného s rodinou alebo toho, kto odišiel na druhý svet s veľkým tajomstvom, prípadne zomrel bez náležitého rozlúčenia s najbližšími príbuznými. Ak ostala na tomto svete duša matky sirôt, tak prichádzala, aby na ne dávala pozor, a mŕtvy, ktorého často oplakávali, sa mohol vrátiť v svojej netelesnej podobe. Problémy a znepokojenie mohol napáchať duch toho, komu z hrobu niečo ukradli, ako i duše čarodejníkov, stríg, obetí zločinu a samovrahov. Aby zamedzili ich pôsobeniu na živých, ich telá spaľovali a popol samovraha ukladali mimo cintorína, zvyčajne na mieste, kde skonal, aby neznesvätil pôdu pohrebiska. Z duší tých, ktorí umreli neprirodzenou smrťou, sa tiež mohli stať démonické alebo mytologické bytosti.

■ VÍLY A UPÍRY

Duša dievčaťa, ktoré zomrelo krátko pred svadbou, sa premenila na vílu. Svetlonos, lákajúci pútnikov svojím mihotavým svetielkom do močiarov, bol obeťou krkavčej matky, duchom nepokrsteného dieťaťa, podvodníka, nedôsledného zememerača alebo kostolníka, ktorý používal kostolné sviece v domácnosti. Personifikovaná postava Smrti bola z pohľadu folklóru dušou ženy, ktorá zahynula v období šiestich týždňov po pôrode počas tzv. šestonedelia, poprípade zomrela ako stará dievka.

Existenciu démonickej Poludnice, trestajúcej tých, ktorí pracujú v čase poludnia, naši predkovia odvodzovali od duší novorodičiek a žien, ktoré zomreli po ohlásení vydaja.

Predsudky a negatívne predstavy sa viazali aj k tým, ktorí počas života neboli zhovorčiví a neradi sa usmievali. Ak im ani po smrti tvár nevybledla, považovalo sa to za jasný dôkaz toho, že ide o upíra, schopného premeniť sa na zviera a spôsobovať prírodné katastrofy.

Na Slovensku, ako aj v iných európskych kultúrach muselo byť telo takého zosnulého zohavené. K najčastejším tortúram patrilo pribitie tela o dno rakvy klincami, otočenie dolu tvárou, zabodnutie tŕňov do chodidiel, poviazanie mŕtvoly, prebodnutie hrude kolom či odseknutie hlavy.

Ad.: Deň Slovákov v Maďarsku po sarvašsky, SNN 15/2022

Koľkí sa prihlásia k slovenskej národnosti?

Vladimír MEZENCEV – Foto: Jozef SCHWARZ

S veľkým záujmom som si v čísle 15/2022 Slovenských národných novín prečítal príspevok Deň Slovákov v Maďarsku po sarvašsky, autorkou ktorého bola riaditeľka Krajanského múzea Matice slovenskej Zuzana Pavelcová. So záujmom najmä preto, lebo sa intenzívne zaujímam o život našich krajanov v Zakarpatskej Ukrajine, Chorvátsku, Maďarsku, Poľsku, Srbsku a Rumunsku. Tak napríklad bol som pri zrode Matice slovenskej v krajine našich východných susedov spolu s jej prvým predsedom Jozefom Horvátom, ktorý neskôr založil aj Spoločnosť Ľ. Štúra v Zakarpatskej Ukrajine.

O príprave najväčšieho každoročného sviatku našich krajanov v Maďarsku som získal dosť informácií ešte pred jeho uskutočnením začiatkom júla a potom aj o jeho priebehu. Práve preto tomu, čo napísala pani riaditeľka Z. Pavelcová rozhodne nemôžem nič vyčítať, naopak, zaslúži si slová uznania. Každý čitateľ SNN si z jej príspevku mohol urobiť ucelený obraz o tomto sviatku, dôležitejšieho o to viac, že sa uskutočnil v jubilejnom roku príchodu Slovákov do starobylého kultúrneho mesta Sarvaš, od ktorého už uplynulo tristo rokov! Na vymedzenom priestore v SNN určite nešlo o to, aby sa v napísanom materiáli venovala zvýšená pozornosť pozvaným hosťom. Predsa si však dovolím spomenúť jedného z nich – JUDr. Štefana Daňa. V rokoch 2001 – 2006 a 2009 – 2016 pôsobil ako generálny konzul SR v Békešskej Čabe, sídle Békešskej župy, významnom stredisku občanov Maďarska, ktoré sa hlási k slovenskej národnosti alebo aspoň k slovenským koreňom. Ako som mal svojho času možnosť rozprávať sa s niekoľkými pedagógmi vyučujúcimi na školách s vyučovacím jazykom slovenským alebo na dvojjazyčných školách či s funkcionármi Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku a Únie slovenských organizácií v Maďarsku, všetci Dr. Š. Daňa považujú za najlepšieho a najobetavejšieho slovenského diplomata v Maďarsku od vzniku samostatnej Slovenskej republiky. Tak napríklad v rozvoji slovenského školstva u našich južných susedov nikto neurobil toľko ako on, konkrétne pri výstavbe a rekonštrukcii škôl v Sarvaši, Slovenskom Komlóši, Békešskej Čabe a v Novom meste pod Šiatrom (Sátoraljaújhely). Rodený Košičan, dnes už dôchodca, má za sebou veľmi zaujímavé a činné roky aktívnej práce. Ešte ako tajomník Národného výboru mesta Košice mal nemalý podiel na podpísaní zmluvy o partnerstve medzi mestami Košice a vtedy západonemeckým Wuppertalom (1979), čo bol v tých časoch ojedinelý čin v komunálnej diplomacii. Len pre zaujímavosť: Štefan Daňo sa v roku 1999 stal prezidentom Priemyselnej banky so sídlom v Košiciach, úspešnej a úplne slovenskej, ktorú však Slováci aj zlikvidovali. Niekomu u nás jednoducho prekážalo, že takejto finančnej inštitúcii sa na Slovensku darí a že dokonca v Košiciach. Okrem toho v rokoch 1989 – 2016 stál na čele organizátorov svetoznámeho a vysoko uznávaného Medzinárodného maratónu mieru a dodnes je čestný prezident Maratónskeho klubu v Košiciach.

POSTREH

Vráťme sa však do Sarvaša – mesta, v ktorom až do roka 1930 tvorili väčšinu obyvateľov naši krajania. V súčasnosti v Sarvaši žije približne sedemtisíc ľudí a iba asi pätnásť percent z nich sa hlási k slovenskej národnosti. Napriek tomu ide o významné centrum krajanského kultúrneho života. K Slovákom sa hlásia aj primátor Michal Babák a prednosta mestského úradu. V meste pôsobí slovenská škola, slovenské divadlo Cervinus Teátrum, Kultúrny spolok sarvašských Slovákov, ľudový súbor Tešedík – pomenovaný po najslávnejšom rodákovi zo Sarvaša Samuelovi Tešedíkovi...

V októbri sa v Maďarsku uskutoční sčítanie obyvateľstva. Aj pre nás bude zaujímavé, koľko občanov tejto krajiny sa ešte oficiálne prihlási k svojim slovenským predkom, teda k slovenskej národnosti. Žiaľ, v žiadnom inom štáte Slováci nepocítili taký národnostný útlak ako v Maďarsku. Napriek tomu mnohí nepodľahli asimilácii ani vytrvalým snahám urobiť z nich Maďarov. Sčítanie obyvateľstva nám dá jednoznačnú odpoveď na otázku: Koľkí nepodľahli, a teda odolali?

Švandrlíkov major Haluška, zvaný Terazky, chcel autora knihy žalovať

Tragikomický dôstojník pochádzal od Sniny

Marián ŠIMKULIČ – Foto: internet, Česká televize

Absolútnym vládcom Zelenej Hory bol major Haluška, zvaný Terazky. Vysoký, štíhly, s mdlým pohľadom, ale obávaný. Nikto nevedel presne, akej bol národnosti. Možno Rusín, možno i Avar. Hovoril jazykom vzdialene pripomínajúcim slovenčinu. V mladosti bol drevorubačom, ale sekeru čoskoro zamenil za pušku a vstúpil do armády Slovenského štátu. Bojoval proti Rusom, bol ranený a dostal vyznamenanie. V štyridsiatom štvrtom sa pridal k Slovenskému národnému povstaniu, bol ranený a dostal ďalšie vyznamenanie. Po skončení vojny sa lopotne naučil čítať, čo mu spolu s tým, že sa priklonil na správnu stranu, umožnilo stať sa dôstojníkom. Po niekoľkých prešľapoch pri bojových jednotkách bol prevelený k pétepákom...

Našu črtu sme uviedli citátom z knihy Miloslava Švandrlíka Černí baroni.

„Čo bolo, to bolo, terazky som majorom, “ pomaly už zľudovela legendárna veta excelujúceho Pavla Landovského v tomto filme. Málokto však vie, že tragikomická postava tohto dôstojníka nebola literárnou licenciou spisovateľa Miloslava Švandrlíka, ale mala svoj predobraz v reálnej figúre. Už nebohý historik Ivo Pejčoch mal to šťastie, že o identite majora Terazkyho i o ďalších postavách knihy mohol ešte hovoriť so samotným autorom, ako to uviedol v knihe Od Švejka k Terazkymu.

Herec Pavol LANDOVSKÝ ako major Haluška, zvaný Terazky

PROFIL

„Major Terazky bol jedným z mála, ktorým spisovateľ úplne zmenil meno. V jednej zo svojich kníh uvádza, že mal obavy, aby ho predobraz jeho hrdinu nepohnal k súdu kvôli urážke na cti," uviedol spomínaný historik, ktorý sa dopátral aj reakcie skutočného dôstojníka, ktorý bol inšpiráciou pre spisovateľa. Jeho niekdajšia kolegyňa mu opísala, ako rozhorčený dôstojník prišiel do kancelárie a chcel napísať list právnikovi. V postave majora Terazkyho sa totiž prirodzene poznal. Úradníčka v kancelárii vynaložila veľké úsilie, aby ho od tohto úmyslu odhovorila. Samotného dôstojníka však opisovala v dobrom. Ako muža nie príliš vzdelaného, ale slušného a s džentlmenskými spôsobmi. Napokon aj v Čiernych barónoch je vykreslený ako dôstojník, ktorý je na míle vzdialený od tupých lampasákov, citujúcich ideologické komunistické návody.

Román Černí baroni aneb Válčili sme za Čepičky vyšiel počas komunistického odmäku v šesťdesiatych rokoch minulého storočia. Po tom, čo kniha bola za normalizácie zakázaná, humoristický román bol v rokoch neslobody prepisovaný ručne alebo rozmnožoval sa cyklostylmi a ako samizdat tajne prechádzal z rúk do rúk. Na nové vydanie si román musel počkať až po roku 1989, podobne ako na filmové a televízne seriálové spracovanie.

■ SPOD VIHORLATU

„Major Haluška velil pomocnému technickému práporu už tretí rok. I stupídni dôstojníci slúžiaci pod ním sa triasli pred jeho rozmarmi a svojráznymi rozkazmi. Ale hlavné bolo, že prvý pomocný technický prápor bol hore dobre zapísaný. Každý rok narukovalo do Nepomuk okolo tisícpäťsto nováčikov, ktorí sa tu podrobili štrnásťdennému výcviku a potom boli poslaní na rôzne pracoviská v južných a západných Čechách. A to, že plnili plán i najväčší simulanti, bolo zásluhou tvrdého režimu majora Halušku a dôstojníkov, ktorí tu väčšinou tiež pykali za svoje predchádzajúce chyby," uvádza v knihe Černí baroni spisovateľ Miloslav Švandrlík.

Kto bol teda onen dôstojník, ktorý bol prototypom majora Halušku? Historik Jiří Martínek v projekte Vojenského historického archívu Praha – Bibliografie dějín Českých zemí uvádza: „Andrej Gazda sa narodil 28. 1. 1920 v Dlhom nad Cirochou v chudobnej rodine. V rodnej obci absolvoval osem tried základnej školy a pracoval ako pomocný robotník v lesníctve a poľnohospodárstve. V roku 1940 narukoval v Novom Meste nad Váhom do slovenskej armády, v rokoch 1941 – 1942 bojoval na východnom fronte. Získal hodnosť desiatnika a bol vyznamenaný. V roku 1942 bol ranený a poslaný do zálohy, v roku 1944 bol prepustený do civilu. Pracoval ako robotník na železnici, koncom roku 1944 vstúpil do 1. československého armádneho zboru. Ako veliteľ čaty sa zúčastnil na Ostravskej operácii. Po skončení druhej svetovej vojny zostal v armáde a rýchlo postupoval v hodnostiach: 1946 podporučík, 1947 nadporučík, 1951 kapitán, 1954 major. Doplnil si vzdelanie o dve triedy meštianky a kurz pre dôstojníkov ženijného vojska. Slúžil v Olomouci, Litoměricích, Mladé. Jeho najznámejšou funkciou bol veliteľ technického práporu v Nepomuku – Zelenej hore, ktorú spopularizoval v knihe Černí baroni Miloslav Švandrlík. Neskorší spisovateľ bol v spomínanej posádke vojakom základnej služby. Andrej Gazda sa stal v románe predobrazom veliteľa majora Halušku, zvaného Terazky. Bol typom vojaka, ktorému pomery vo vtedajšej armáde umožnili rýchly kariérny postup."

Citovaný historik v relácii Českého rozhlasu Blízká setkání Terezy Kostkovej poopravil dve „nezrovnalosti", ktoré sa vyskytli v románe a následne aj vo filmovej i televíznej verzii. „Andrej Gazda, veliteľ technického práporu, bol v tom čase kapitánom, nie majorom, a na rozdiel od herca Pavla Landovského, ktorý filmovú úlohu Terazkyho stvárnil vo svojich päťdesiatich piatich rokoch, rodák z východného Slovenska mal v spomínaných päťdesiatych rokoch iba 35 rokov."

■ FILMOVÉ REKORDY

„Kefalín, koľko máte tých kúr?" – „Súdruh major, vzhľadom na to, že sú v ustavičnom pohybe, dosiaľ sa mi ich nepodarilo spočítať." – „Máte univerzitu a rátať neviete. Ale šesťdesiat ich nie je. Kto ich zožral, Kefalín?" – „Zrejme kuna, súdruh major. Sám som ju doteraz nevidel, ale vojaci Strnád, Černík, Truc a Voňavka tvrdia, že ju tu videli." – „Môže byť," pripustil Terazky. „Treba ju zastreliť." V tej noci sa v Raji svíň strieľalo ako pri Verdune. Terazky strieľal po každom tieni a nezriedka i trafil. Bol skutočne dobrý strelec. Keď ráno Kefalín nastúpil do zamestnania, ležala pred chatou jedna zastrelená sviňa, dva potkany, jedna ropucha, tri sliepky, jeden lesný králik a šesť netopierov. „A tá kuna, Kefalín, ani neprišla!" povedal major ľútostivo.

Dôstojník Andrej Gazda, nemohol ani tušiť, že medzi politicky nespoľahlivými odvedencami, ktorí prišli na Zelenú horu, je aj mladý vojak – budúci spisovateľ Miloslav Švandrlík, vďaka ktorému sa stane nesmrteľným. V šesťdesiatych rokoch Gazdov pokus o súdne riešenie sporu po vyjdení románu Černí baroni dôstojníkovi vyhovorila jeho kolegyňa z kancelárie. V sedemdesiatych rokoch podplukovník Andrej Gazda odišiel do dôchodku a býval na sídlisku v Pardubiciach. Ako však reagoval v deväťdesiatych rokoch, keď po páde komunizmu vyšlo nielen nové vydanie knihy, ale nakrútili aj rovnomenný film v réžii Zdeňka Sirového s legendárnymi hereckými predstaviteľmi? Nezachovali sa o tom žiadne správy. Zrejme pochopil, že časy sa zmenili. Zatiaľ film Černí baroni trhal rekordy v návštevnosti kín. Iste aj vďaka bravúrnemu výkonu Pavla Landovského v postave majora Halušku – Terazkyho. Podľa pamätníkov filmovania štáb i herci síce nikdy nevedeli, akú bude mať herec práve náladu, postavu komunistického dôstojníka však zahral famózne.

■ KONIEC VOJENSKEJ KARIÉRY

Kefalín sa obrátil a uvidel majora Terazkyho. Stál opretý o vagón a smutne sa usmieval. Pohľady všemocného veliteľa a najhoršieho vojaka v prápore sa stretli. Kefalín sa zastavil a major k nemu váhavo pristúpil. „Čo bolo, to bolo," podal mu pravicu. „Terazky ste v civile a o pár týždňov budem aj ja." – „Ale rovnako to bolo všetko absurdné, súdruh major," usmial sa Kefalín. „Bolo. Bože môj, bolo," prikývol Terazky. Chvíľu mlčal a až vtedy, keď už Kefalín hodlal opustiť nástupište, prekvapil ho otázkou, ktorú mal dlhší čas na jazyku: „A čo si predstavujete pod tým slovom absurdný?" Záverečné riadky románu Miloslava Švandrlíka.

Historik Ivo Pejčoch sa osobnosti podplukovníka Andreja Gazdu venoval ešte v časoch, keď žili viacerí pamätníci. A tak sa od bývalého „spolubojovníka" spisovateľa Františka Černého po pol storočí dočkal hodnotenia „majora Terazky" ako muža bez väčšieho rozhľadu, ale so zvláštnou charizmou a priameho, ktorý v jeho očiach prevyšoval väčšinu ostatných dôstojníkov. Spisovateľ prirodzene nenapísal faktografický román s reálnymi postavami, pri písaní fabuloval, a tak vlastne stvoril pétepáckeho majora, ktorý ani v Pomocných technických práporoch vôbec nikdy neslúžil. V príspevku Andrej Gazda – Major Terazky v reálnom svete, uverejnenom v časopise Historie a vojenství z roku 2009, Ivo Pejčoch uvádza: „Kto však nebol s Gazdom na mieste veliteľa práporu úplne spokojný, boli jeho nadriadení. V hodnoteniach ho síce označovali za pracovitého, tichého a priateľského, ale vyčítali mu nedostatočné vzdelanie, malú politickú vyspelosť (hoci bol pochopiteľne členom komunistickej strany) a pretrvávajúci chaos v administratíve. Niektorí z dôstojníkov dokonca naznačovali, že sa na funkciu veliteľa práporu nehodí.

Andrej GAZDA v hodnosti kapitána

V priebehu služby v Nepomuku sa 29. mája 1954 Andrej Gazda stal majorom a strávil tu tri roky. Koncom októbra 1956 ho uvoľnili z funkcie veliteľa práporu a viedli ako rezervu."

A aké boli jeho ďalšie pracovné zaradenia? Pôsobil na veliteľských postoch jednotiek určených na udržiavanie potrubia a v skladoch pohonných hmôt. V júni 1971 sa stal náčelníkom skladového strediska v Heřmanově Městci, kde zostal až do odchodu na dôchodok. Niekoľkokrát bol vyznamenaný. S rodinou býval v Pardubiciach a do jednotlivých vojenských posádok dochádzal. V hodnosti podplukovníka, ktorú mu udelili pri príležitosti štvrťstoročia od skončenia druhej svetovej vojny, bol v roku 1975, keď dovŕšil päťdesiatpäť rokov a splnil limit pre odchod do výslužby, prepustený do zálohy. Zomrel 3. júna 2004 a jeho popol bol rozsypaný na cintoríne v Pardubiciach.

■ NIE SME ČIERNI BARÓNI

Do pomocných technických práporov (PTP) povolávali politicky nespoľahlivých mužov vo veku od sedemnástich do šesťdesiatich rokov. Už od päťdesiatych rokov si takúto ponižujúcu vojenskú službu museli odkrútiť potomkovia samostatne hospodáriacich roľníkov, bývalých podnikateľov, ale aj kňazi, intelektuáli alebo sympatizanti nekomunistických politických strán. Označenie „čierni baróni" vraj získali podľa čiernych výložiek na uniformách. Historik Ivo Pejčoch spomínané tvrdenie vyvracia, pretože čierne výložky nosili všetci príslušníci ženijného vojska, chemických jednotiek a tankisti. Bývalí príslušníci PTP, ktorí ešte v čase, keď sa o túto tému historik zaujímal, mali vyše osemdesiat, tvrdenie o nich poopravovali: „Nie sme čierni baróni. Máme za sebou od dvoch do štyroch rokov zvláštnej vojenskej služby, keď namiesto zbrane nám dali do rúk ‚rýchlopalný krompáč' a ‚ďalekonosnú lopatu'. Ani počas služby nás čiernymi barónmi nikto nenazýval a toto označenie si vymyslel spisovateľ. Nehovoriac o humornom ladení románu, čo bolo veľmi vzdialené od skutočnosti." Ozajstní pétepáci sa stretávali so zlými pracovnými podmienkami, s následkami úrazov a ťažkej namáhavej práce, ktoré si vyžiadali stovky obetí. Navyše služba v PTP bola neurčitá a mohla byť kedykoľvek predĺžená. Budúci spisovateľ Miloslav Švandrlík strávil na vojne dva a pol roka. Navyše neslúžil u PTP, ale v prvom technickom prápore, kde sa stretol aj s majorom Terazkym alias Gazdom. Tieto jednotky už boli nástupcom PTP. Aj z týchto dôvodov sa stala kniha a film predmetom kritiky z radov politických väzňov, ktorí zažili tvrdú realitu so všetkými následkami. Spisovateľ sa pritom bránil, že ani americký seriál MASH neodráža vojnu, a pritom sa mu smejú celé generácie. Podobne ako Čiernym barónom. Po roku 1989 sa kniha dočkala ešte ďalších pokračovaní, ale ohlas prvého dielu už ani jedno z nich nedosiahlo.

ČRTA

Život Milana Nováka, spojený s muzikou a jej tvorbou, bol pekný a činorodý. Ani jeho však neobišli rôzne neprávosti a intrigy. Miloval Slovensko a rodinu a hudba bola jeho životom. Narodil sa 12. augusta 1927 v Trakoviciach, v malej dedinke neďaleko Leopoldova. Jeho rodná chalúpka mala slamený krov, ako v tom čase väčšina domov na Slovensku. Pod ich strechou vždy znela hudba, keďže jej holdoval nielen starý otec Ján Novák, excelentný kontrabasista, ale aj otec Rudolf.

Už pri kolíske mu hrali husličky

Milana po narodení pri kolíske husličkami privítal známy cigánsky hudobník Pelegrín Bihári. Hudba pozitívne ovplyvnila všetkých jeho súrodencov. Neskôr Milanov otec dostal prácu rušňovodiča v Leopoldove, ale Milan často peši, štyri kilometre, navštevoval svojich starých rodičov. Trakovice navždy zostali v jeho srdci. Nezabudli na neho ani jeho rodáci. Ivan Šipkovský zozbieral spomienky nielen ostatných spolurodákov, odborníkov z hudobnej oblasti, ale najmä samotného Milana Nováka, ktoré použil v knihe Milan Novák – Symfónia jedného života. Literát Peter Štilicha ho označil za hudobníka par excellence! Do hudobnej školy chodil v Nitre, neskôr na trnavské gymnázium, lebo otec si prial, aby každý jeho syn vyštudoval aj niečo iné, čo ich v budúcom živote uživí. V Trnave sa zoznámil s Mikulášom Schneiderom Trnavským, s ktorým si hneď padli do oka pre rovnaký prístup k životu. V roku 1956 mu práve on za Slovenský hudobný fond odovzdal titul národný umelec.

V roku 1939 sa Milan Novák presťahoval do Bratislavy, kde študoval na Štátnom konzervatóriu hru na klavír, dirigovanie a kompozíciu u Eugena Suchoňa, Frica Kafendu, Jána Cikkera a Alexandra Moyzesa. Jeho prvý absolventský koncert odznel v apríli 1949 v malej sieni Reduty v Bratislave. Skladateľský záber mal veľmi široký – od symfonickej a komornej hudby cez detské zborové piesne, filmovú hudbu, muzikály až k piesňam populárnej hudby. Kým jeho neskorší neprajníci v roku 1948 demonštrovali na námestiach, on s priateľmi zbieral po Slovensku ľudové pesničky. V rokoch 1949 – 1950 pôsobil ako dirigent SĽUK-u. Potom, až do nástupu na vojenskú prezenčnú službu, bol dirigent Symfonického orchestra čs. rozhlasu Bratislave. Neskôr bol pri vzniku Vojenského umeleckého súboru; jeho dirigentom a umeleckým vedúcim bol takmer tridsaťšesť rokov a dosiahol titul plukovníka...

Pod jeho vedením sa toto teleso vypracovalo na špičkový súbor, ktorý žal mnohé umelecké úspechy nielen doma, ale aj v zahraničí.

V roku 1988, keď bol plný telesných, duševných a tvorivých síl, prišiel rozkaz o jeho uvoľnení z funkcie a penzionovaní. Vraj preto, že jeho brat v roku 1950 emigroval do Švédska. Z tejto rany pod pás sa veľmi dlho spamätával. Po spoločenskej zmene opäť doplatil na módnu vlnu negovať všetko, čo sa vytvorilo v období rokov 1945 – 1989.

Margita KÁNIKOVÁ

Niekdajšia spevácka legenda Marika ŠKULTÉTYOVÁ oslávila jubileum koncertom v Trnave

Pre život sme stvorení alebo spev ako rieka menom láska

Ivan KRAJČOVIČ – Foto: autor

Trnavčanka Marika ŠKULTÉTYOVÁ patrila kedysi medzi spevácke hviezdy bývalého Československa. V roku 1976 sa však rozhodla usadiť v Amsterdame, kde sa spoznala na jednom z koncertov so svojím budúcim manželom Rolfom. Láska im vydržala dodnes, a hoci sa v Holandsku živila aj ako zubná asistentka, na spev nezanevrela.

Jej charakteristickému zamatovému hlasu mohla kedysi konkurovať iba Marta Kubišová, z ktorej repertoáru prespievala pieseň Lampa. Starší Trnavčania si pamätajú na jej začiatky, keď vystupovala v dnes už neexistujúcej kaviarni Krym s kapelou Ruda Koššoviča alebo na legendárnych Té o péci, čo z trnavského nárečia preložené do slovenčiny znamená Čaj o piatej. V rokoch 1973 a 1975 vystúpila aj na Bratislavskej lýre, koncertovala s orchestrami Juraja Velčovského, Jaroslava Schejbala a s Tanečným orchestrom Československého rozhlasu v Bratislave. Nahrala okolo sedemdesiat piesní. Z jej hitov sedemdesiatych rokov zostali v pamäti piesne Veštec, Ružové plameniaky, Na čajky volám, Neviem skrývať žiaľ, Na výslní, Čakám a viem, z novších Pre život sme stvorení a ďalšie.

Na výročnom koncerte v trnavskom Divadle Jána Palárika si Marika ŠKULTÉTYOVÁ zaspomínala na všetky svoje hity.

■ CENA POROTY

„To, že som začala spievať, je náhoda," spomína. „Kamarátka sa pripravovala na spevácku súťaž Trnavský škovránok a potrebovala druhý hlas. No a tak mi to šlo, že mi sama navrhla, aby som šla súťažiť ako sólistka. Doma som nič nepovedala. Namiesto na klavír som chodila na skúšky na súťaž. No raz sa to však muselo prevaliť. Až v deň súťaže, v nedeľu, som sa priznala rodičom. Tí boli nešťastní a nechceli ma pustiť. No ale napokon prišli. Síce som nevyhrala, ale dostala som cenu poroty.

S rozsahom svojho hlasu nemala problém prespievať pred takmer päťdesiatimi rokmi spolu s Petrom Vašekom hit Tiny Turner River Deep Mountain High s textom Petra Brhloviča Rieka menom láska alebo s Dušanom Grúňom Prayer od Céline Dion a Andrea Bocceliho so slovenským názvom Modlitba k Bohu s textom Zora Laurinca. „My sme kedysi spievali iba po slovensky. Dnes, keď aj prídem na Slovensko, všade počuť angličtinu, a to sa mi nepáči. Aj pohŕdanie stredným prúdom. Ja si myslím, že aj to, čo spieva Mariah Carey, je strednoprúdové a je to tam v pohode."

Herec a režisér Zoro Laurinc s ňou spolupracuje doteraz od konca šesťdesiatych rokov. Pieseň Modlitba tvorí jeden z troch spoločných duet na platniach Dušana Grúňa. Na oplátku zase duet s týmto spevákom zaradila Marika na svoj album z roka 1996 Zapáľ ma láskou spoločný duet Rozprávky sú tu naozaj.

„Spoznala som v Holandsku jedného skladateľa, ktorý píše piesne pre speváka, ktorý má podobný štýl ako kedysi Karol Duchoň. Nikto ho na Slovensku nepozná a ja som si nechcela na tento album vyberať z notoricky známych anglických piesní, tak som sa zamerala na jeho songy, všetky so slovenskými textami."

■ HOLANDSKÁ KARIÉRA

Dnes sa Marika volá Düsterová a je hrdá aj na svojho syna, pretože sa tiež vybral hudobným smerom. Vyštudoval univerzitu v Amsterdame, odbor muzikál, a otvoril si džezový klub v Kapskom Meste v Južnej Afrike. Ako inak, otvorila ho koncertom jeho mama... Pravidelne účinkovala v exkluzívnom kabarete Lido v Amsterdame. Prirovnáva to k účinkovaniu v Tatra Revue. Dva roky, podobne ako v začiatkoch na Slovensku, spievala a chodila po krajine s miestnou kapelou Lucifer. V Holandsku istý čas spolupracovala s najväčším džezovým a popovým orchestrom na svete Metropole Orkest, v ktorom účinkovali aj také hviezdy ako Ella Fitzgeraldová, dvojnásobný držiteľ Grammy Elvis Costello alebo bývalý člen skupiny Take That Robbie Wiliams.

„Potešilo ma, že keď som tam účinkovala, oni mali záujem o piesne spievané po slovensky, ktoré som nahrala ešte kedysi s TOČR-om. A keď som im ponúkla niečo po anglicky, tak povedali nie, vy ste práve v tomto vzácna, že spievate materinským jazykom."

■ SLOVENSKÉ NÁVRATY

Sporadicky sa vracia aj na Slovensko, trikrát bola hostkou Trnavských dní, kam sú pozývaní Trnavčania žijúci vo svete. Po revolúcii nechýbala v Repete Ivana Krajíčka, kde spievala piesne Vráť mi leto, Nemoderné tango, Túlavý hráč alebo duetá s Trnavčanom Ľubošom Novotným. Pred dvoma rokmi koncertovala so zoskupením Taste of Brass v trnavskom amfiteátri na benefičnom koncerte pre občianske združenie Na trati, ktoré sa venuje zabezpečeniu prevádzky Špecializovaného zariadenia pre deti s poruchou autistického spektra v Hrnčiarovciach nad Parnou pri Trnave.

„Myslím si, že ak by som ostala na Slovensku, živila by som sa ako speváčka podobne ako v Holandsku, len by ma tu poznalo viac ľudí. Odišla som v čase, keď začala moja popularita stúpať nahor. Vtedy som spievala vo Švédsku a v Nórsku, a keď bola dvojmesačná prestávka, šli sme do Holandska, kde som sa zamilovala a aj ostala."

Oslavy sedemdesiatych narodenín si Marika Škultétyová rozdelila na dve časti. Jednu časť mala v Holandsku. V rodnej Trnave sa pripomenula koncertom s Big bandom Pavla Zajáčka, na ktorý si pozvala hostí najmä z tohto mesta.

Ivan ŠOBÁŇ: Odmocninazošesťdesiat, OZ Art štúdio, Liptovský Hrádok 2022

Úprimnosť a nevyumelkovanosť veršov

KNIHA TÝŽDŇA

Na jednom z podujatí Slovesnej jari mi básnik Ivan Šobáň – pre mňa nestarnúci chlapec s rovnakou iskrou v oku – povedal, že sa blíži deň, keď mu čas nasadí šiesty krížik na chrbát, no a že chce pri tomto životnom jubileu vydať ďalšiu básnickú zbierku. Vlastne zbierku doterajších zbierok, kde sa rekapitulačne obzrie na doteraz napísané a vydané, vyberie pár básní i slov recenzentov o nich, čo-to napovie aj hlasom svojej aktuálnej tvorby. Takáto zbierka zbierok je v živote každého tvorcu literatúry len jedna. Pri čítaní básní, ktoré pred čitateľmi knihy roztiahnu krehké motýlie krídla, som si uvedomil, že z nich tryská radosť zo života (treba si spomenúť napríklad aj na šiestu Šobáňovu zbierku pod názvom Zo života života). Autorovu schopnosť (a chlapčenskú chuť) vyhmatať a do veršov vložiť oslavne všetko dobré, pekné a pozitívne, čo život dáva. Zároveň však aj ochota pomenovať to nie vždy príjemné, ba nepekné a či až takpovediac temné, ukázať to varovne iným a civilizovane „odsúdiť". Naprieč celou Šobáňovou poéziou sa ako zlatá niť vinie neprehliadnuteľný civilizmus, ktorý akoby každému čitateľovi podával ruku. Pomocne, zmierlivo, láskavo, pokojne, a keď treba aj chlácholivo... Ďalšou zlatou niťou plátna Šobáňovej poézie je úprimnosť a nevyumelkovanosť, prirodzenosť, ktorá je priam odzbrojujúca a nenásilne láme azda všetky bariéry predpojatosti a pohľadov „zhora", prekonáva kánony učebníc poetiky. Nuž i takto Ivan Šobáň „sadí" svoju poéziu medzi ľudí – a ponúka čitateľom priestor na premýšľanie – aj dnes, keď mu čas na chrbát prihodil šiesty krížik života. Aby sa presvedčil (teda čas), že mu (teda básnikovi) s každým krížikom rastie poznanie a schopnosť šíriť ho ďalej.

Igor VÁLEK

MEDAILÓN

História slovenského mužského herectva ponúkla niekoľko neprepočuteľných hlasov. Spomenieme aspoň Ladislava Záborského, Karola Machatu, Štefana Kvietika, Mariána Geišberga. Jedným zo súčasných takýchto hlasov (a komplexných hercov) je aj Robert ROTH. Narodil sa v Bratislave (28. 10. 1972) a v hlavnom meste (aj v hlavnom meste jeho života) vyštudoval Štátne konzervatórium, konkrétne hudobno-dramatický odbor.

Herec s neprepočuteľným hlasom

Začínal v Detskej rozhlasovej dramatickej družine. Po ukončení štúdia sa prakticky hneď aktívne zapojil do hereckého života a bohatého diania v ňom aj okolo neho. Prijal angažmán a postupne pôsobil vo viacerých divadlách: v Trnavskom divadle (1993), na Novej scéne (1993 – 1996), v Bábkovom divadle Žilina (1996 – 1997). Na doskách, ktoré znamenajú svet, na prvej národnej scéne, teda v Slovenskom národnom divadle, stál už ako dieťa v inscenáciách Lov na kačice, Napoleon a či Richard III. Už ako dospelý stály hosť pôsobil v SND od roka 1994 a hercom Činohry Slovenského národného divadla je od roka 2000. Pri jeho nasadení, záujme a hereckom rozsahu je priam samozrejmé, že ho pozývajú aj inde a Roth hráva i v projektoch mimo domovského divadla. Ďalšou samozrejmosťou – z pohľadu osobnostných predpokladov a profesionálnych výkonov – sú viaceré ocenenia, ktoré „zakotvili" v jeho takpovediac individuálnej sieni slávy. Tu sú niektoré: 2008 – DOSKY za postavu Hamleta v rovnomennej inscenácii; Cena Nadácie Tatra banky za umenie (postava Hamleta); 2010 – Krištáľové krídlo v kategórii Divadlo a audiovizuálne umenie; Cena Literárneho fondu za postavu Holly/Roth v hre HOLLYROTH anebo Robert Roth spívá Jana Hollého mrzkoti a pomerkováňá; DOSKY za najlepší mužský herecký výkon (za postavu Holly/Roth); 2017 – IGRIC za mužský herecký výkon za stvárnenie postavy Otca vo filme Nina; 2018 – sedem nominácií na DOSKY – všetko tituly SND (Ariel, Šabrin, Ivanov, Hamlet, Holly/Roth, Orestés, Rastislav)...

Igor VÁLEK – Foto: wikipedia

HUMORESKA

Aj pán Aduš sľuboval jačmeň, ktorý nemal...

Nebojte sa, dobre bude. Pred stotridsiatimi rokmi napísal Martin Kukučín jednu z prvých slovenských učebníc marketingového a obchodného manažmentu. Na slovenský spôsob. Učebnici – novele – dal netradičný názov Keď báčik z Chochoľova umrie. Kukučínov pán Aduš sľuboval jačmeň, ktorý nemal. Gazda Tráva sa na jačmeň tešil, dal Adušovi zálohu, nič nedostal. Herci nášho vládneho divadla si učebnicu rýchlo naštudovali. Sľúbili všetko. Pospolitý ľud sa tešil. Medzitým už vie, čo dostal. Dostal to, čo gazda Tráva. V nových programoch politických strán treba zmeniť rétoriku. Staré, aj keď pravdivé vyhlásenia zastarali. Švajčiarske dôchodky dostanete, keď báčik... Postavíme vám sociálne byty, keď báčik... Zvýšime detské prídavky na nemeckú úroveň, keď báčik... Vyriešime energetickú krízu, keď báčik... Chudák báčik z Chochoľova by musel mať peňazí ako Soroš a životov ako mäsiarova mačka, aby vyhovel všetkým. Báčik sa už nenosí. Modernizovaný báčik sa volá európske fondy. Bude že to chudobe sveta žiť, keď dôjdu peniažky z európskych fondov. Dlhy poplatíme, peniaze z fondov rozdelíme. Keď dôjdu. Ujde sa každému. Ak dôjdu. Obdoba starovekého divadelného riešenia zápletiek systémom Deus ex machina. Technické spustenie všemohúceho boha EÚ na scénu. Inak po domácky povedané atómovka. Nielen báčika, aj ďalšie pojmy treba inovovať. Ako múdro povedať, že nevieme, čo robiť, sedíme v kanceláriách, berieme plat a kašleme na to? Monitorujeme. Polícia monitoruje imigrantov na českej hranici. Dôchodcovia nemajú čo jesť? Cenové nožnice medzí výškou dôchodkov a cenami starostlivo monitorujeme. Ako ľudu povedať, aby nám veril a nešpekuloval? Ako je všeobecne známe... Keď je niečo známe všeobecne, tak predsa sa nechcete hanbiť, že ste menej informovaní. Je všeobecne známe, že vírus pochádza z čínskej tržnice, z laboratórií USA na Ukrajine, z vesmíru. Vyberte si a verte. Odborníci sú toho názoru, že... No neverte im. Citovaní odborníci s nespochybniteľným názorom za onoho času boli sovietski vedci. Teraz americkí a EÚ vedci. Príklad z EÚ: Odborníci sú toho názoru, že keď znížime teplotu v školských triedach na sedemnásť stupňov, zdravie žiakov to neohrozí. Osobne som sa presvedčil, že... Rozrobené stavenisko, nikde nevidno nijakého robotníka či stavebný stroj. Osobne som sa presvedčil, že obchvat vášho mesta bude v termíne ukončený. Osobné presvedčenie politika pôsobí upokojujúco na ľud. Lepšie ako bylinkový čaj. Závisí však od druhu byliniek. Lenže kto by teraz pil čaj. Ide sa na šampanské, cibetkovú kávu, kaviár, hľuzovky, roztočíme to v michelinskej reštaurácii. Nebojte sa, dôchodcovia a nezamestnaní, máte na to. Cech najnovšie vraj platí ministerstvo financií. Stačí oskenovať QR kód! Na zdravie!

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Prvé slovenské gymnázium v Revúcej oslavovalo stošesťdesiat rokov

Ďalekosiahle prínosy vzdelávania národa

Text a foto: Zuzana PAVELCOVÁ

Rok odkazu štúrovcov priniesol spomienky na desiatky významných jubileí, medzi ktoré jednoznačne a pevne patrí i stošesťdesiate výročie vzniku prvého slovenského gymnázia. Počas vedeckej konferencie organizovanej na pôde Matice slovenskej odznelo niekoľko odborných príspevkov, ktoré prízvukovali zásluhy štúrovskej generácie na vzniku slovenského gymnaziálneho školstva a jeho ďalekosiahle prínosy.

Necelý rok pred založením Matice slovenskej 16. septembra 1862 sa v Revúcej otvorili brány Slovenského evanjelického a. v. gymnázia pre prvých tridsaťjeden študentov. Gymnázium sa tak stalo prvou slovenskou strednou školou. Vzdelávalo študentov v slovenskej, maďarskej, nemeckej i latinskej reči, neskôr v gréckej reči, náboženstve, dejepise, zemepise, počtoch, merovede a prírodopise. Od 1918 sa v ňom vyučovali všetky predmety iba po slovensky. Jedným z jeho najvýznamnejších absolventov bol Martin Kukučín.

Pod záštitou prezidentky Slovenskej republiky Mesto Revúca, Múzeum Prvého slovenského gymnázia, Gymnázium Martina Kukučína a Mestské kultúrne stredisko v Revúcej zorganizovali bohatý slávnostný program, v ktorom nechýbali aj zástupcovia Matice slovenskej.

Príhovor zborovej farárky k účastníkom podujatia pred evanjelickým kostolom v Revúcej

Cirkevný zbor ECAV v Revúcej pod vedením zborovej farárky Danice Hudecovej pripravil slávnostné služby Božie, ktorých súčasťou bol i prednes historického príhovoru prvého správcu gymnázia A. H. Škultétyho. Jeho prívet, ktorým sa pred stošesťdesiatimi rokmi prihovoril slovenskému národu, je i dnes v mnohom aktuálny.

Slávnostné slovo kázal generálny biskup ECAV Ivan Eľko. K pamätnej tabuli založenia gymnázia, umiestenej na vstupe do chrámu Božieho, hosťovské delegácie položili spomienkové vence. Za Maticu slovenskú veniec položili Adam Polievka, riaditeľ Vydavateľstva Matice slovenskej, Zuzana Pavelcová, riaditeľka Krajanského múzea Matice slovenskej, a Zlatka Halková, riaditeľka Domu Matice slovenskej v Rožňave.

V budove Múzea Prvého slovenského gymnázia hostia potom sledovali divadelnú inscenáciu Lukáša Latináka. Na ňu nadviazala vernisáž výstavy Prvé slovenské gymnázium v ozvenách tlkotu železného srdca Uhorska. Vydavateľstvo Matice slovenskej uviedlo do života publikáciu z pera Ondreja Sliackeho Revúcke guľky, ktorých príbeh mapuje založenie gymnázia.

Babie leto prináša do Nadlaku aj spevavú atmosféru krajanských sólistov

Dolnozemskí slávici opäť trilkovali

Text a foto: Zuzana PAVELCOVÁ

Babie leto každoročne prináša do rumunského mestečka Nadlak kvalitný prednes slovenskej ľudovej piesne. O jeho interpretáciu sa už vyše dve desaťročia starajú krajanskí speváci z Maďarska, zo Srbska i z Rumunska počas chýrečnej dolnozemskej prehliadky sólistov s príslovečným názvom Cez Nadlak je...

Záverečná „klaňačka" na nadlackom festivale krajanských ľudových piesní

Počas piatkového a sobotného večera sa spevácke talenty v troch súťažných vekových kategóriách prezentovali pomalou a rýchlou ľudovou piesňou pred poslucháčmi domáceho publika i vzácnymi hosťami. Krásu ľudového kroja, sprevádzanú rytmickými piesňami i emočnými sólami, predviedli speváci z Báčskeho Petrovca, Kulpína, Kysáča, Kovačice, zo Selenče, Starej Pazovy, z Lalite, Nadlaku, Gemelčičky i Bekéšskej Čaby. Súťažné večery vyvrcholili v nedeľnom galaprograme, ktorý vytvoril priestor pre ocenenia tých najlepších. Počas tohtoročného galakoncertu sa prezentovalii dnes už známi speváci, ktorí dávnejšie patrili medzi súťažiacich. Za sprievodu vynikajúceho festivalového orchestra a dirigentskej taktovky Ondreja Maglovského sa predstavilo dvadsaťosem spevákov v troch vekových kategóriách. V tomto roku okrem tradičných cien priniesla špeciálnu cenu aj Matica slovenská, ktorá na podujatie delegovala prvého podpredsedu Matice slovenskej Mareka Hanusku a riaditeľku Krajanského múzea Matice slovenskej Zuzanu Pavelcovú. Osobitnú Cenu Matice slovenskej získal Marcel Gergö z Békešskej Čaby. Rovnako tak Matica darovala knižné ceny víťazom všetkých troch vekových kategórií. Vo vekovej kategórii od šiestich do dvanástich rokov prvá cena poputovala do rúk Bianky Slaukovej z Nadlaku, v kategórii od trinástich do osemnástich rokov si vyspievala prvú cenu a tiež Cenu obecenstva Ema Velegová z Nadlaku. V kategórii nad osemnásť rokov sa na prvej priečke umiestnila Nina Francistyová z Kysáča v Srbsku.

Nadlacké spevácke podujatie aj v tomto ročníku otvorilo možnosť mladým dolnozemským slávikom trilkovať obecenstvu v koncertných podmienkach. Organizátorom úprimne ďakujeme, zúčastneným a víťazom srdečne gratulujeme!

Školáci na matičnej putovnej výstave v metropole východu

Sprítomňujú odkaz štúrovskej generácie

Martina MATEČKOVÁ, riaditeľka Domu MS v Košiciach – Foto: Ivana TOMČÍKOVÁ

V tomto roku si pripomíname viaceré dvojsté výročia osobností štúrovskej generácie. Z iniciatívy Matice slovenskej sa už uskutočnili vedecké, populárno-náučné a osvetové podujatia a pre širšiu verejnosť je naporúdzi aj výstavný projekt Odkaz štúrovskej generácie, ktorého hlavným cieľom je priblížiť a spropagovať životné osudy, činnosť a odkaz štúrovskej generácie mladej generácii i dospelým.

V tomto roku si pripomíname viaceré dvojsté výročia osobností štúrovskej generácie. Z iniciatívy Matice slovenskej sa už uskutočnili vedecké, populárno-náučné a osvetové podujatia a pre širšiu verejnosť je naporúdzi aj výstavný projekt Odkaz štúrovskej generácie, ktorého hlavným cieľom je priblížiť a spropagovať životné osudy, činnosť a odkaz štúrovskej generácie mladej generácii i dospelým.

Ak sa dejinné fakty predostrú mládeži príťažlivou a zaujímavou formou, potom je o záujem a pozornosť postarané.

V priestoroch pobočky Verejnej knižnice Jána Bocatia na košickom sídlisku Terasa sa nedávno uskutočnila prednáška pre žiakov ôsmej triedy Základnej školy Slobody 1. Prednášku o odkaze štúrovskej generácie pripravila riaditeľka D MS v Košiciach Martina Matečková. Školáci sa dozvedeli o Matici slovenskej, o bernolákovsko-štúrovskej spolupráci a o dôležitých programových dokumentoch v dejinách slovenského národa. Pozornosť venovala aj menej známym či takmer zabudnutým osobnostiam štúrovského obdobia, o ktorých sa na vyučovacích hodinách v školách neučí a ak, tak veľmi málo. Takým je trebárs Janko Kučera, vynikajúci rečník, prirodzená autorita a aktívny účastník revolučných bojov v meruôsmych rokoch. Žiaci takto ďalej spoznali Samuela Dobroslava Štefanoviča, Jakuba Grajchmanna, Ľudovíta Jaroslava Šuleka, Augusta Horislava Krčméryho a zo známejších Jána Francisciho-Rimavského, Štefana Marka Daxnera, Janka Kráľa.

Po prednáške nasledoval krátky kvíz, ktorý preveril pozornosť žiakov. Tí najpozornejší a najšikovnejší sa potešili z knižných publikácií a ich učiteľka zo študijného materiálu o štúrovskej generácii, ktorý vydala Matica slovenská. Určite bude vítanou pomôckou pri výučbe. O činnosti knižnice a o rozsiahlom knižničnom fonde poinformovala žiakov knihovníčka Mgr. Ivana Tomčíková.

OČAMI MATIČIARA

CENA P. PARENIČKOVI

Tohoročnú Národnú cenu Vojtecha Zamarovského za trvalý prínos do literatúry faktu, ktorú udeľuje Klub spisovateľov literatúry faktu, získal známy autor literatúry faktu, literárny vedec a matičný činovník Pavol Parenička.

NEVŠEDNÁ KONTINUITA

Horná Mičiná môže byť právom hrdá na významného rodáka Augusta Horislava Krčméryho, ktorý sa výrazne pričinil o rozvoj národného a kultúrneho života v 19. storočí. Spomienkovú slávnosť na tohto štúrovca a evanjelického kňaza pripravila nedávno obec v spolupráci s cirkevným ev. a. v. zborom, Maticou slovenskou a Odbočkou Spolku slovenských spisovateľov. Na budove evanjelickej fary bola odhalená pamätná tabuľa a po kultúrnom programe v kostole sa uskutočnila nevšedná slávnosť – uvedenie erbu cirkevného ev. a. v. zboru, ktorý spracoval a predstavil prapravnuk Augusta Horislava Krčméryho, popredný heraldik SR Ladislav Vrteľ! V slovenskom kultúrnom prostredí nepoznáme takýto príklad kontinuity rodu cez päť generácií...

V KOŠICIACH O LISZTOVI

Na Hlavnej ulici 68 v Košiciach sa 11. októbra uskutočnila prednáška o hudobnom skladateľovi a brilantnom klaviristovi Franzovi Lisztovi. Podujatie zorganizoval Dom Matice slovenskej v Košiciach a Miestny odbor Matice slovenskej v Košiciach. O Franzovi Lisztovi zaujímavé informácie predniesol vzácny hosť – prezident Lisztovej spoločnosti na Slovensku prof. Miroslav Demko.

DRUŽOBNÉ STRETNUTIE

Už od roka 2011 sa každoročne, striedavo v Lehote a v Turanoch, uskutočňujú družobné stretnutia lehotských a turianskych matičiarov. V tomto roku sa stretli už jedenásty raz, keď začiatkom októbra navštívilo Lehotu dvadsaťpäť členov MO MS v Turanoch.

DESIATE MELÓDIE

Prehliadka matičných spevokolov a folklórnych skupín pod názvom Valčianske melódie sa uskutočnila v tejto turčianskej obci už po desiaty raz.

SOBOTIŠTE A ŠULEK

Matica slovenská si v spolupráci s Občianskym združením J. Hrebendovej-Bórikovej v Sobotišti 8. októbra pripomenula dvojsté výročie narodenia účastníka Slovenského povstania 1848 Ľudovíta Jaroslava Šuleka.

K PRAMEŇOM HISTÓRIE

Členovia spoločenských organizácií obce Trenčianska Teplá – Miestneho odboru Matice slovenskej a regionálnej organizácie vyslúžilých vojakov gen. M. R. Štefánika 7. septembra 2022 navštívili Budatínsky hrad na sútoku riek Váh a Kysuca. Zaujala ich drotárska expozícia. Drotárstvu patrí v histórii a kultúrnych dejinách Slovenska výnimočné miesto. Ďalším zastavením bola Žilina, kde si pozreli najmä opravované kostolíky, bohužiaľ niektoré z dôvodu vykonávania rekonštrukčných prác len zvonka. Zaujala ich starobylá mariánska obec Rajecká Lesná a jej výnimočný a obdivuhodný Slovenský betlehem, dielo majstra Jozefa Pekaru z Rajeckých Teplíc, ktorý bol postavený v roku 1995 na Slávu Božiu a jednotu slovenského národa. Oslovila ich tiež Bazilika narodenia Panny Márie, Lurdská kaplnka a kalvária.

Výbor MO MS Trenčianska Teplá

Pripravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Projekt Zviditeľňovanie nadaných ľudí a umelcov, ktorí žijú alebo pochádzajú z bývalej Gemersko-malohontskej župy, pokračoval aj v októbri. Ďalšia beseda z tohto cyklu sa uskutočnila v obci Gemerská Poloma. Miestni Mrzukanti, ktorí sa predstavili ako prví, si sviatočne naladili nástroje aj hlasy a všetkým prítomným vyčarili úsmev na tvári. Riaditeľka D MS v Rožňave Zlatica Halková

Výnimoční Gemerčania

potom predstavila Zuzanu a Rudolfa Hanuštiakovcov, ktorí vydali zbierku polomských piesní, čo sa dodnes spievajú. Rudolf veľa rokov učil na základnej škole a venoval sa najmä talentovaným deťom. Manželka Zuzanka, tiež pedagogička, sa venovala poézii aj próze. Vydala zbierku básní a pripravovala deti na recitačné súťaže. Nevšedné je, že pri svojich životných jubileách Hanuštiakovci získali zlatú medailu Matice slovenskej za celoživotný prínos v matičnej činnosti. Pravdaže, aj v kultúrnej činnosti pre obec urobili veľmi veľa. Na záver predsedníčka MO MS v Gemerskej Polome Mária Antalová predstavila Helenu Liptákovú, ktorá okrem tvorby krojovaných bábik je aj dušou folklórneho diania. Šije a opravuje kroje. Aj keď nie je vyučená krajčírka, má šikovné ruky. Poďakovanie patrí všetkým, ale najmä autorke tohto projektu Márii Velďákovej. Bol to neskutočne dobý nápad a budeme v ňom pokračovať. Samozrejme, bez hlavnej fotografky Tatiany Tomkovej by sa to nedalo. Poďakovanie patrí aj Lýdii Sústrikovej, ktorá bola nápomocná pri organizovaní pekného podujatia. Znovu to bolo stretnutie dobrých a výnimočných ľudí.

Manželia Zuzana a Rudolf HANUŠTIAKOVCI

Zlatica HALKOVÁ, D MS v Rožňave – Foto: Tatiana TOMKOVÁ

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

tasr

Matica slovenská bola spoluorganizárkou podujatia

Celoštátna súťaž Slovenská kronika 2022

Text a foto: (vk)

Slovenská kronika je celoštátna súťaž s dvojročnou periodicitou, ktorej cieľom je motivovať záujem o dôslednejšie uchovávanie a záchranu kultúrno-spoločenského dedičstva vo forme kroník, monografií obcí a miest a podnietiť ich využívanie ako prostriedku na hlbšie spoznávanie slovenskej miestnej a regionálnej histórie a kultúry, spoločenských a kultúrnych tradícií našich obcí, miest a regiónov. Hlavným vyhlasovateľom je Národné osvetové centrum a spoluorganizátormi súťaže sú Slovenská národná knižnica, Združenie miest a obcí Slovenska, Slovenské národné múzeum v Martine a Matica slovenská. Partnermi súťaže sú odbor archívov a registratúr Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, Regionálne vzdelávacie centrum Prešov a Múzeum školstva a pedagogiky. Súťaž prebiehala od 15. mája do 15. júla. Prihlásilo sa 36 prác, 17 kroník a 19 monografií. V kategórii kroník odborná porota ocenila osem súťažných prác a udelila dve čestné uznania. V kategórii monografií porota ocenila šesť súťažných prác a udelila štyri čestné uznania.

Zľava tajomník MS V. Komora a vedľa neho 1. podpredseda M. Hanuska.

Slávnostné vyhodnotenie súťaže sa uskutočnilo 13. októbra 2022 v Slovenskej národnej knižnici v Martine.

Desiaty ročník hviezdicového výstupu a výšľapu na počesť Ústavy SR

K slovanskému dvojkrížu na Ostrom vrchu

Samuel JELÍNEK, predseda MO MS v Kálnici

Miestny odbor Matice slovenskej v Kálnici v spolupráci s obcou Kálnica, turistickým oddielom pri TJ Zavažan a Bike parkom Kálnica usporiadali jubilejný desiaty ročník podujatia venovaného Dňu ústavy Slovenskej republiky pri Dvojkríži na Ostrom vrchu. Jeho hlavným cieľom bolo pripomenúť širokej verejnosti národno-emancipačný proces slovenského národa, ktorý sa zavŕšil vytvorením samostatnej a demokratickej Slovenskej republiky ako subjektu medzinárodného práva 1. januára 1993.

Na podujatí sa zúčastnilo okolo dva a pol stovky turistov, cykloturistov, nadšencov z blízkeho aj vzdialenejšieho okolia a ako každý rok aj priatelia – členovia MO MS v Nesvadoch a predsedníčka KR MS Trenčianskeho samosprávneho kraja Žofia Hrančová. Súčasťou programu boli príhovory starostky obce Kálnica Ivety Poluchovej a ďalších vzácnych hostí. V rámci kultúrnej časti programu vystúpila spevácka skupina Šípkari, ktorá je kolektívnym členom MO MS v Kálnici. Po skončení oficiálnej časti nasledovalo priateľské posedenie pri vatre pred zrubom „na Izbe“. Program podujatia, pekné počasie, krásna príroda a nádherné výhľady na masív Považského Inovca sa postarali o dôstojné oslávenie tridsiateho výročia Dňa ústavy Slovenskej republiky. Kálnickí matičiari sú pevne presvedčení, že takéto podujatia môžu najmä v mladej slovenskej generácii formovať zdravé národné povedomie, pozitívny postoj k slovenskej štátnosti a úctu k našim dejateľom.

Folklórne slávnosti Spievajte si s nami v obci Čakajovce

Nôtili si aj matičiari z Osijeku

Veronika BILICOVÁ

Folklórne slávnosti Spievajte si s nami sa v obci Čakajovce konali už po šestnásty raz. Ich súčasťou sú vždy aj Matičné slávnosti, ktorými si tento rok pripomínali dvadsaťštyri rokov od vzniku Miestneho odboru Matice slovenskej v Čakajovciach. Realizátormi podujatia sú matičný odbor a Obec Čakajovce. Po nútenej prestávke v družobnej spolupráci so Slovákmi žijúcimi v zahraničí sa na tohtoročných slávnostiach mohli opäť zúčastniť aj členovia Matice slovenskej z Osijeku. Hudobný program spolu s hosťami z Chorvátska dotvárali domáca spevácka skupina Matičiari Čakajovce a hostia Spevácka skupina Janíkovská studnička, Mužská spevácka skupina Močenskí speváci a mladé talenty – heligonkári Matej Mako s Nelkou Klačmanovou. Podujatie otvoril starosta obce Milan Greguš spolu s vedúcim Odboru kultúry a športu NSK a krajským predsedom MS NSK Ľubomírom Kleštincom. Riaditeľka Domu Matice slovenskej v Nitre Veronika Bilicová vyzdvihla špecifikum matičnej medziodborovej spolupráce Čakajoviec s Janíkovcami a krajanmi z Chorvátska, ktorých zastupovali na podujatí ich predsedníčky Daniela Gregušová, Oľga Haringová a predseda Andrija Kuric. Matici slovenskej z Osijeku darovalo nitrianske matičné pracovisko nové publikácie z Vydavateľstva Matice slovenskej pre rozšírenie ich slovenského knižničného fondu.

Na folklórnych slávnostiach v Čakajovciach sa zúčastnili aj matičiari z Osijeku v Chorvátsku.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V SNN č. 20/2022 sme sa pýtali, ktoré významné osobnosti z oblasti literatúry a žurnalistiky mali v minulých mesiacoch storočné jubileá. Správne odpovedali tí čitatelia, ktorí napísali, že to boli Vladimír Mináč a Roman Kaliský. Spomedzi vnímavých a pozorných riešiteľov nášho dlhodobého kvízu sme vyžrebovali týchto výhercov: Štefan Šidlo, Nesluša; Ján Tomáš, Košice; Alena Miazdrová, Bojnice.

● V aktuálnom vydaní SNN nájdete odpoveď na to, kedy sa v oboch komorách bývalého Federálneho zhromaždenia prijal ústavný zákon o zániku ČSFR a aké výročie tohto aktu si práve pripomíname?

Svoje odpovede posielajte na redakčné kontakty aj elektronicky našej administrátorke Ľubici Rišiaňovej do vyjdenia najbližšieho čísla SNN.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

6. novembra

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil právnik Karol Plank (1927 – 1997); predseda Najvyššieho súdu SR (1990 – 1996), patril medzi popredných odborníkov na civilné právo, predovšetkým občianske právo

7. novembra

– pred tridsiatimi rokmi zomrel politik Alexander Dubček (1921 – 1992), vrcholný predstaviteľ Pražskej jari; v roku 1968 vďaka nemu veľa ľudí uverilo, že socializmus môže mať ľudskú tvár, jeho meno sa stalo v roku 1968 symbolom nádeje na lepší život pre milióny obyvateľov vtedajšieho Československa

8. novembra

– pred osemdesiatimi piatimi rokmi sa narodil sochár, maliar, grafik, pedagóg a organizátor aktivít alternatívnej umeleckej scény v období socializmu Jozef Jankovič (1937 – 2017); bol vedúcou osobnosťou moderného slovenského sochárstva, jeho tvorba od šesťdesiatych rokov rezonuje v širokom medzinárodnom kontexte, uskutočnil v slovenskom umení revolučnú premenu: tradičný obraz hrdinu nahradil obrazom obete, poníženej a zranenej ľudskosti

9. novembra

– pred stotridsiatimi rokmi sa narodil dekan Slovenskej rímskokatolíckej bohosloveckej fakulty Emil Funczik (1892 – 1972); jeho práce z oblasti cirkevného práva boli a sú prínosom pre rozvoj cirkevnoprávneho vedomia na Slovensku, rozpracoval cirkevné predpisy, predovšetkým v oblasti školstva, manželstva, vzťahu štátu a cirkvi

– pred desiatimi rokmi zomrel politik Milan Čič (1932 – 2012); exminister spravodlivosti a predseda vlády, spoluautor Ústavy SR z roka 1992, patril medzi popredných odborníkov na trestné a ústavné právo

12. novembra

– pred sedemdesiatimi rokmi sa narodil diplomat a politik Ján Kubiš (1952); v rokoch 2006 – 2009 pôsobil vo funkcii ministra zahraničných vecí vo vláde Roberta Fica

14. novembra

– pred stoštyridsiatimi piatimi rokmi sa narodil rímskokatolícky biskup Ján Vojtaššák (1877 – 1965); bol jedným z nespravodlivo odsúdených v zinscenovanom procese so slovenskými biskupmi v roku 1951, jeden zo signatárov Martinskej deklarácie z 30. októbra 1918

15. novembra

– pred šesťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil humorista a moderátor Oliver Andrásy (1957); pôsobil v rozhlase, kde moderoval svoje cyklické rozhlasové relácie (Humorikon, Päťadvadsať...), výraznejšie sa preslávil ako zabávač a moderátor so svojou kolegyňou Elenou Vacvalovou

16. novembra

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodil dramatik Osvald Zahradník (1932 – 2017); od roka 1967 sa venoval dramatickej tvorbe, keď začal písať rozhlasové a neskôr i televízne hry, vo svojich rozhlasových hrách sa venuje témam citovej krízy v manželstve, konfliktom s etikou prostredia

17. novembra

– pred tridsiatimi rokmi schválili Slovenská národná rada a ČNR ústavný zákon o zániku ČSFR a posunuli ho Federálnemu zhromaždeniu (1992)

18. novembra

– pred stopätnástimi rokmi sa narodil prozaik a básnik Andrej Plávka(1907 – 1982); vo svojej tvorbe sa inšpiroval najmä staršou generáciou slovenských autorov, ako boli štúrovci, no najmä Pavol Országh Hviezdoslav, ale zároveň sa venoval aj moderným umeleckým smerom, ako sú poetizmus a nadrealizmus

Ľudovít KUSAL

Dvojtýždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupca šéfredaktora Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811. Tlač Neografia, a. s., Martin.. Rozširuje Slovenská pošta, a. s., Mediaprint Kapa a redakcia.. Redakčná rada: Marián Gešper, Marek Hanuska, Veronika Grznárová, Peter Schvantner, Pavol Madura, Viliam Komora, Ján Seman, Peter Štrelinger. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače,Uzbecká 4, P. O. BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 20 €, v ČR 20 € + 35 € poštovné, Európa 67 €, ostatný svet 88 USD. Neobjednané rukopisy a fotografi e nevraciame. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.